

FILEANTA

CLEAS IS MEAS

AONAD DRÀMA DO SGOILEARAN NA H-ÀRD-SGOILE

Aonad-obrach stèidhichte air cuid de na prìomh chuspairean ann an sgrùdadh dràma agus freagarrach do chlasaichean Gàidhlig san Àrd-sgoil.

Scottish Government
Riaghaltas na h-Alba
gov.scot

Stòrlann
Nàiseanta na Gàidhlig

Bòrd na
Gàidhlig

FILEANTA

Mus tòisich sibh...

Gheibhear measgachadh farsaing de dh'eacarsaichean dràma san aonad a tha freagarrach do sgoilearan aig Ìre Nàiseanta 4 agus 5. Tha gach pìos obrach ag amas air sgilean dràma a leasachadh agus a neartachadh gu ìre far am bi an sgoilear a' faireachdainn misneachail agus soirbheachail ann a bhith a' dèanamh, a' cruthachadh, a' mion-sgrùdadh agus a' luachadh diofar theacsaichean dràma.

Tha gach pàirt den aonad a' dèiligeadh ri diofar mhodhan agus tha e air a roinn ann an dòigh a ghabhas a làimhseachadh gu furasta leis an tidsear agus an sgoilear. Thathar an dòchas gum bi na diofar ghnìomhan feumail aig diofar amannan tron chùrsa aig Ìre Nàiseanta 4 & 5 is iad a' ceangal ri ionnsachadh nas fharsainge sa chlas.

Gheibh sgoilearan cothrom a dhol an sàs ann an obair ghnìomhach anns am bi fòcas air co-obrachadh gus teacsa dràma a chruthachadh, a dheasachadh no a chluich, agus eacarsaichean anns am bi iad a' sgrùdadh measgachadh de sgilean airson teacsaichean dràma a luachadh.

Is e aonad taic a tha seo do sgoilearan aig Ìre Nàiseanta 4 & 5 agus bu chòir an tidsear a chleachdadh mar a thogras iad fhèin. Is dòcha gum bi cuid de na h-earrannan san aonad freagarrach do chlasaichean aig ìrean eile. Tha làn-chead na goireasan agus na h-eacarsaichean a chleachdadh mar a chithear iomchaidh agus aig diofar amannan tron chùrsa.

Clàr-innse

1	LUACH DRÀMA
3	BLASADAN BEAGA
3	Guth
5	Glusad
7	Cruthachadh
9	Co-obrachadh
11	Cànan
14	MODHAN CRUTHACHAIDH
17	SEALLADH A H-AON: SGILEAN CLEASACHD
17	Caractarachd
21	Inbhe
23	Suidheachadh Caractar
24	Guth
29	Glusad
36	SEALLADH A DHÀ: A' CRUTHACHADH IS A' LEASACHADH
37	An Luchd-amais
41	Stoidhle, Seòrsa is Gnè
46	Raon-cleasachd is Suidheachadh
51	Cuspair, Tèama is Teachdaireachd
55	Plota agus Structar
58	Cleachdaidhean is Innleachd Taisbeanaidh
63	Riochdachadh
65	Cànan is Conaltradh
67	Sgrìobhadh
70	SEALLADH A TRÌ: A' SGRÙDADH AGUS A' LUACHADH DRÀMA
70	A' Sgrìobhadh mu Caractar
71	Measadh air Cleasachd
72	Measadh air Cluich/Cleasachd
73	Fèin-mheasadh
74	A' Dèanamh Coimeas
75	Geàrr-chunntas
76	Lèirmheas
79	Mion-sgrùdadh air Dràma Sònraichte
82	A' Planadh Aiste
83	Ceistean Aiste
85	Mion-sgrùdadh Farsaing
86	STUTHAN-TAIC: #1 GU #36
123	CLÀR-LEUGHADH
124	CEANGLAICHEAN FEUMAIL
126	BRIATHRACHAS FEUMAIL

Luach Dràma

Tha àite cudromach aig dràma san t-saoghal mu thimcheall oirnn agus, le leasachadh cunbhalach anns na h-ealain agus sna meadhanan Gàidhlig, tha fèill mhòr air deagh dhràma ann an Gàidhlig. Tha mòran a bharrachd chothroman a' tighinn am bàrr a tha a' cur feum air sgilean dràma. Chan ann a-mhàin air àrd-ùrlar traidiseanta a chithear na cothroman sin a' dol am meud ach air an sgrion cuideachd eadar an telebhisean, filmichean agus meadhanan sòisealta no làraich-lìn. Tha àrd-ùrlar didseatach ann airson ealain mar dràma a thaisbeanadh san latha an-diugh.

COTHROMAN DRÀMA TRO MHEADHAN NA GÀIDHLIG

Tha mòran chothroman ann do dhaoine aig diofar aoisean agus ìrean airson an ùidh aca no na sgilean aca ann an dràma a leasachadh.

Mar bhuidheann, rannsaichibh na cinn a leanas, taghaibh aonan agus cruthaichibh bileag no taisbeanadh airson innse mu na cothroman agus airson an sanasachd.

- Dràma aig a' Mhòd Nàiseanta
- Companaidhean Craolaidh: Young Films, MG Alba, BBC Alba, MacTV, Sealladh
- Theatre gu Leòr, Tèatar Nàiseanta na h-Alba, Meanbh-chuileag
- Fèisean: Sgoil Shamhraidh Dràma, Cuairtean Dràma, Tèatar Òigridh Gàidhlig (TOG)
- FilmG
- Cùrsa nam Meadhanan aig Sabhal Mòr Ostaig
- Buidheann dràma iondail

COTHROMAN COSNAIDH

Thoir sùil air an leabhran a leanas agus leugh earrann no dhà mu chuid de na daoine a tha ag obair anns na h-ealain Ghàidhlig agus ceangal air choreigin aca ri dràma. Inns do chàch mun deidhinn.

Tha na h-earrannan mu Chatrìona Lexy Chaimbeul agus Art Donald gu h-àraidh freagarrach.

<https://studylib.net/doc/13114350/dreuchdan-g%C3%A0idhlig-gaelic-careers>

DÈ NA SGILEAN A BHIOS DRÀMA A' NEARTACHADH?

Tha na sgilean a bhios sinn a' cur gu feum no a' togail bho bhith a' dol an sàs ann an dràma gu math cuideachail ann an iomadh suidheachadh eile – a bharrachd air an dràma fhèin.

Bidh na sgilean a leanas air an neartachadh gu h-àraidh:

1. **CONALTRADH:** Tro bhith a' cleachdadh theacsaichean dràma anns a bheil còmhradh, no a' cruthachadh ann an làrach nam bonn, is a' beachdachadh air obair dràma a chèile, thèid sgilean conaltraidh a neartachadh. Bidh mòran chothroman aig an sgoilear air obair-labhairt san aonad seo le pìosan obrach air guth, cànan agus briathrachas freagarrach gus teacs dràma a sgrùdadh.
2. **CRUTHACHADH:** Tro bhith a' cleachdadh diofar bheachdan brosnachaidh gus dràma tarraingeach a chruthachadh, agus le bhith a' cleachdadh diofar ghoireasan stiùiridh no ghnìomhan sgileil, thèid beachdan cruthachail a thoirt gu buil. Bidh iomadh cothrom aig an sgoilear a dhol an sàs ann an obair chruthachail le dràma.
3. **RIOCHDACHADH:** Nuair a bhios an sgoilear an sàs ann an riochdachadh, bidh sgilean co-obrachaidh no sgilean stiùiridh air an cur gu feum. Le bhith a' dol an sàs ann an obair buidhne, togaidh e misneachd is gheibh an sgoilear cothrom na sgilean aig càch fhaicinn agus a chleachdadh san dòigh as fheàrr. Bidh aca ri mòran cho-dhùnaidhean a dhèanamh còmhla, gnothaichean a rèiteach còmhla, agus an rud a chruthaich iad a thaisbeanadh còmhla. Bidh gu leòr chothroman ann fèin-mheasadh/measadh-càraid agus sgrùdadh a dhèanamh san obair ullachaidh a nì buidheann mus tèid am pìos ullaichte a thaisbeanadh.
4. **SGRÙDADH:** Bidh an sgoilear a' tomhas luach diofar theacsaichean a thaobh rudan leithid cànan, beairteas de chleachdaidhean cleasachd, structar, stoidhle no teachdaireachd. Bidh na sgilean sgrùdaidh sin gu feum san deuchainn aig deireadh a' chùrsa aig Ìre Nàiseanta 5 agus bidh cothrom aca sgrìobhadh mu theacs dràma, ma thogras iad.

Blasadan Beaga

Gus buidheann a bhlàthachadh feuch cuid de na geamannan a leanas, stèidhichte air: Guth, Glusad, Cruthachadh, Co-obrachadh agus Cànan. Tha fòcas sònraichte anns gach gèam a thèid a mhìneachadh ann am barrachd doimhneachd nas fhaide air adhart san aonad.

GUTH

Cò thuirt sin?

Tagh abairt neònach/ùr no seantans tarraingeach. Sgrìobh air a' bhòrd e. Iarr air aon neach an rùm fhàgail agus tagh triùir bhon chlas a dh'fheumas an abairt a ràdh.

Tillidh an sgoilear don rùm. Suidhidh iad len druim ris a' chlas. Feumaidh an triùir a chaidh a thaghadh, cothrom mu seach a ghabhail ag ràdh na h-abairt ann an guth neònach air choreigin. Chan fhaigh iad ach aon chothrom a ràdh. Feumaidh an sgoilear a chaidh a-mach obrachadh a-mach cò leis a tha na trì guthan a chuala iad. Gheibh iad puing airson gach ainm a gheibh iad ceart.

Cò thuirt sin?

Am Fòn

Fòcas: cruthachadh ann an làrach nam bonn/san spot – dithis.

Bidh fòn a dhìth airson seo agus, ma ghabhas, fuaim seirm.

Cuir fòn air a' bhòrd agus iarr air dithis/triùir suidhe timcheall air. Fònaidh "cuideigin" (mas fhìor) agus tha aon neach ga thogail. Feumaidh iad suidheachadh bhon liosta gu h-ìosal a thaghadh agus a chluich airson mionaid co-dhiù air a' fòn.

Feumaidh an fheadhainn a tha nan suidhe còmhla riutha sealltainn gu bheil iad a' creidsinn agus air an tarraing dhan chòmhradh a tha a' dol air adhart. Leanaidh an dràma an dèidh dhaibh am fòn a chur sìos is feumaidh càch gabhail ris an tachartas mar gu bheil iadsan mar phàirt dheth cuideachd.

Iarr air na sgoilearan smaoineachadh air tuilleadh shuidheachaidhean anns am biodh còmhstri eadar dithis air a' fòn. Feuchaibh cuid dhiubh a chluich!

1. Cuideigin a' gearan agus tu a' feuchainn ri bhith cho modhail 's as urrainn dhut riutha.
2. Droch naidheachd mu chuideigin a tha faisg ort.
3. Deagh naidheachd le tòrr gàirdeachais.
4. Cuideigin a' feuchainn ris an t-eagal a chur ort.
5. Cuideigin a' feuchainn ri rudeigin a reic riut agus tha thu a' gèilleadh riutha.
6. Cuideigin a' fònadh agus ag innse dhut rùn-dìomhair no sgainneal uabhasach mu chuideigin san rùm.

Faireachdainn

Bidh liosta de riaghailtean, comhairle no stiùireadh sgrìobhte sa Ghàidhlig a dhìth airson seo no teacsa air choreigin den t-seòrsa sin. Bhiodh stiùireadh airson reasabaidh math, no dìreach geàrr-chunntas bho chùl leabhair no pìos naidheachd sìmplidh mu thachartas.

Iarr air gach neach an aon teacsa a leughadh ach le diofar fhaireachdainnean. Gheibh thu liosta de dh'fhaireachdainnean sna stuthan-taic (**#1 Faireachdainn**) air neo cruthaich liosta còmhla ris a' chlas agus sgrìobh air a' bhòrd iad.

Feumaidh an sgoilear an fhaireachdainn a shealltainn tron dòigh anns a bheil iad a' bruidhinn nuair a tha iad a' leughadh an teacsa agus bidh aig càch ri obrachadh a-mach ciamar (a rèir na liosta) a tha iad a' faireachdainn.

Chithear bhon eacarsaich seo gun tèid aig cleasaiche air na faireachdainnean aca a shealltainn len guth a-mhàin, fiù 's nuair nach eil ceangal eadar na tha iad ag ràdh agus na tha iad a' faireachdainn.

Feuch fhèin ris an eacarsaich a dhèanamh a-rithist ach a' cleachdadh dà fhaireachdainn, a' tòiseachadh a' leughadh 's tu a' faireachdainn aon rud, ach beag air beag, a' crìochnachadh le bhith a' faireachdainn rudeigin eile. Tagh facal san teacsa far an tòisich an t-atharrachadh. A-rithist, feuch an obraich càch a-mach an dà fhaireachdainn a bh' agad ach cuideachd am facal san teacsa far an robh an tionndadh nad shunnd.

Blas-cainnt

Tha diofar bhlasan-cainnt feumail ann an dràma. Tha sinn ag ionnsachadh rudeigin mun character sa bhad ma tha blas no cainnt shònraichte aca.

Obraichibh ann am buidheann gus sgeids a chruthachadh anns am bi characteran le diofar bhlasan cainnt. Cha bu chòir innse idir cò às a tha gach character san sgeids oir bu chòir gum biodh e soilleir bhon bhlas no bhon chainnt. Cleachdaibh an toiseach blas cainnt leis a bheil sibh cofhurtail ach feuchaibh feadhainn eile cuideachd. Tha blas Ameireaganach, Eadailteach agus Frangach meadhanach furasta a dhèanamh ann an Gàidhlig.

Dè an fheadhainn eile as urrainn dhuibh a dhèanamh?

Cleachdaibh suidheachadh àraid anns am b' urrainn characteran den t-seòrsa tighinn còmhla:

- Aig SMO airson cùrsa bogaidh
- Aig bòrd-bìdh air turas-cuain cosgail
- Anns a' phrìosan
- Tha sibh mar phàirt de rannsachadh oir tha an aon ainm oirbh uile
- Sgrìobh cuideigin an aon litir "gun urra" thugaibh uile ag iarraidh coinneachadh ribh an seo...
- Luchd-diùraidh a' beachdachadh mu bhinn-bàis do chuideigin

GLUASAD

Dùbhlán do...

Tagh neach bhon chlas airson an dùbhlán a thòiseachadh. Seasaidh iad air beulaibh an luchd-amhairc (an còrr den chlas).

Thoir pìos pàipeir air a bheil rudeigin sgrìobhte do chuideigin eile sa chlas. Feumaidh iad tighinn suas agus dèiligeadh ris an neach thaghte mar gur iad an rud a tha sgrìobhte air a' phàipear aca, mar eisimpleir:

- leanabh
- cù
- clàrsach
- sgalag
- rèile do chòtaichean
- cuideigin a tha feumach air CPR
- coire
- бага-sgoile
- àite-teine
- creutair à planaid eile
- no rud sam bith eile...

бага-sgoile

Nuair a thuigeas an neach taghte dè tha an neach eile a' riochdachadh, bu chòir dhaibh le chèile feuchainn air cleasachd cho math 's as urrainn dhaibh gus na bha sgrìobhte a dhèanamh soilleir. Nuair a nì iad sin soilleir, thig cuideigin eile a-mach agus dèiligidh an neach sin ris a' chiad dithis mar rudeigin eile agus leanaidh an gèam air adhart.

Cuir ùine romhpa gus cùisean a dhèanamh nas dùbhlanaiche.

Dèan suidhe!

Cuir na bùird gu aon taobh agus iarr air na sgoilearan na sèithrichean a sgaoileadh air feadh an rùm mus suidh iad.

Iarr air aon neach èirigh agus seasamh aig doras an rùm.

Bidh sèithear an neach sin a-nise falamh agus tha iad ag amas air suidhe a-rithist. Ge-tà, tha an còrr den chlas nan aghaidh agus a' feuchainn, mar sgioba, ris an sèithear falamh a lìonadh fad na h-ùine le bhith a' gluasad bho shèithear gu sèithear ann an cabhag.

Le sin, bidh an sèithear falamh ag atharrachadh fad an t-siubhail. Faodaidh an fheadhainn a tha nan suidhe ruith bhon t-sèithear aca agus suidhe air an t-sèithear fhalamh, ach chan fhaod iad tilleadh an dèidh dhaibh èirigh.

Chan fhaod an neach a chaidh a thaghadh ruith idir.
Chan fhaod iad ach coiseachd.

Nuair a gheibh iad an sèithear falamh mu dheireadh thall, feumaidh an neach a dh'fhàg an sèithear mu dheireadh, seasamh aig an doras agus an dùbhlán fheuchainn.

An loch-theine

Tha pàipear-naidheachd (no 2 shèithear) a dhìth airson a' ghnìomh seo. Tha loch-theine eadar dà àite chomharraichte san rùm.

Ann an dithisean, feumaidh na sgoilearan siubhal tarsaing air an loch-theine air a' phàipear-naidheachd (gheibh gach càraid dà phìos pàipeir)/na sèithrichean, gun suathadh anns an làr (an loch-theine) agus gun am pàipear a shracadh.

Faodaidh dà sgioba rèis a dhèanamh an aghaidh a chèile gu taobh thall an rùm agus air ais.

Ma bhruidhneas iad Beurla no ma shuathas iad anns an làr feumaidh iad tòiseachadh a-rithist.

Bu chòir don dà phìos pàipeir/dà shèithear a bhith a' suathadh na chèile san dol a-null agus san tilleadh. Chan fhaod na càraidean beàrn fhàgail eadar dà phàipear/shèithear agus leum a-null.

Glacadh-sùla

Suidhidh an clas ann an cearcall agus coimheadaidh iad sìos len sùilean dùinte. Taghaidh iad aon neach eile sa chearcall air an coimhead iad nuair a thogas iad an cinn.

Nuair a dh'iarraas an tidsear, coimheadaidh iad uile suas agus gu dìreach air an neach a thagh iad. Ma thachras gu bheil dithis a' coimhead air a chèile (sùilean a' glacadh a chèile) feumaidh an dithis sin bàs mòr dràmach a dhèanamh agus bidh iad le chèile a-mach às a' ghèam. Feumaidh càch cumail orra a' coimhead air an neach a thagh iad gus an iarr an tidsear orra coimhead sìos a-rithist.

Leanaidh an gèam air adhart agus feumaidh iad cuideigin eile a thaghadh air an coimhead iad an-ath-thuras a thogas iad an ceann. Cumaidh an gèam a' dol gus nach bi ach aonan no dithis air fhàgail.

Glacadh aire

Coisichidh an clas uile timcheall an rùm. Nuair a chluinneas iad an rabhadh, taghaidh iad aon neach san rùm a tha iad ag amas air a stad no air aire a ghlacadh, agus neach eile a tha iad a' feuchainn ri sheachnadh. Gach turas a chluinneas iad an rabhadh (mar ghlag), taghaidh iad dithis eile.

Ge-tà, ma thachras gu bheil dithis ann a tha ag amas air aire a chèile a ghlacadh, agus a nì sin sa bhad, bidh iad a-mach às a' ghèam.

Bidh seo doirbh a dhèanamh oir feumaidh gach neach fòcas a chumail agus feuchainn ri aire an neach a tha iad ag amas air a ghlacadh – agus cuideigin eile a sheachnadh aig an aon àm. Chan e sin a-mhàin ach is dòcha gum bi diofar dhaoine a' feuchainn ri an aire-san fhaighinn agus feumaidh iad feuchainn ri iad sin a sheachnadh.

CRUTHACHADH

Faireachdainn agus co-fhaireachdainn

Thoir cairt air a bheil faireachdainn sgrìobhte (cleachd an duilleag sna stuthan-taic #1 **Faireachdainn**) do neach 1. Cumaidh iad am falach i. Iarr air neach eile (2) suidhe air being air beulaibh an luchd-amhairc/a' chòrr den chlas. Thig neach 1 a-steach don dealbh a' sealltainn cho math 's as urrainn dhaibh (gun a bhith ga ràdh) mar a tha iad a' faireachdainn. (Bu chòir smaoinichadh ro làimh mu bheachd air carson a tha iad a' faireachdainn mar sin.)

Le bhith a' togail còmhradh ris an neach air a' bheing, mìnichidh iad le cleasachd mar a tha iad a' faireachdainn.

Beag air bheag, nuair a dh'obraicheas neach 2 a-mach mar a tha neach 1 a' faireachdainn, feumaidh neach 2 tòiseachadh air an aon fhaireachdainn a shealltainn (co-fhaireachdainn) agus dèanamh soilleir carson a tha iad fhèin ga fhaireachdainn.

Stadaidh an tidsear a' chleasachd an dèidh greis. An do dh'obraich neach 2 a-mach an fhaireachdainn a bha neach 1 a' sealltainn? An do dh'obraich an luchd-amhairc a-mach e? Dè cho fìor 's a bha iad?

Dèan a-rithist e le faireachdainn/dithis eile.

Gus seo a dhèanamh nas dùbhланаiche, thoir faireachdainn eadar-dhealaichte don dithis agus iarr orra an sgeids a thòiseachadh san triom a fhuair iad sgrìobhte, agus a chrìochnachadh le bhith a' faireachdainn mar a bha an neach eile. Mar eisimpleir, neach 1 a' tòiseachadh "bragail" agus neach 2 a' tòiseachadh "cìontach". Nuair a thig an sgeids gu crìoch, bu chòir neach 1 a bhith "cìontach" agus neach 2 "bragail". Bhiodh e glic beagan ùine ullachaidh fhaighinn agus smaoinichadh (le chèile) cuin (san sgeids) a bu chòir dhaibh an sunnd atharrachadh. Faodaidh an t-atharrachadh tachairt beag air bheag agus aig diofar amannan airson gach neach.

Abair ach beagan...

Iarr air deichnear bhon chlas facal/abairt a thoirt dhut agus sgrìobh air a' bhòrd na chanas iad. (Iarr measgachadh de bhuaidhean, gnìomhairean, ainmearan, 's msaa.)

Cuir na sgoilearan ann am buidhnean agus iarr orra sgeids beag ghoirid a chruthachadh a' cleachdadh nam faclan a thagh iad.

Cuir ùine romhpa. Feumaidh ceangal ciallach a bhith eadar na faclan san sgeids a chruthaicheas iad. Airson barrachd structar a thoirt do na sgoilearan, faodaidh tu trì suidheachaidhean a thoirt dhaibh cuideachd gus an sgeids aca a chuideachadh.

Dèan seo le bhith a' ceadachadh nan 10 abairtean a-mhàin a thagh iad san sgrìobt/sgeids air neo dèan nas fhasa e le bhith a' ceadachadh cànan eile a chur ris.

Cleachd an liosta ann an stuthan-taic (**#2 Abair ach beagan**) mura bheil ùine agaibh liosta a dhèanamh mar chlas.

"O chionn fhada an t-saoghail..."

A' dol timcheall a' chearcaill/a' chlas, tòisichidh an tidsear le bhith ag ràdh, "O chionn fhada an t-saoghail..."

Cuiridh a' chiad neach aon fhacal a-mhàin ris an stòiridh agus cumaidh an stòiridh a' dol mar sin timcheall a' chearcaill/a' chlas.

Mar eisimpleir:
O chionn fhada an t-saoghail...
thàinig > an > stoirm > as >
miosa > dhan > eilean > ach...

Am Partaidh: Caractarachd

Tha partaidh co-là-breith (no eile) gu bhith aig cuideigin sa chlas agus bidh iad nam bean/fear an taighe do na h-aoisgean aca. Gheibh gach neach sa chlas dòigh/seòrsa caractar a dh'fheumas iad cluich nuair a nochdas iad aig a' phartaidh. Tha liosta de charactaran freagarrach anns na stuthan-taic (**#3 Caractaran**). Cha bu chòir na sgoilearan an rud sgrìobhte (seòrsa caractar) a ràdh aig àm sam bith tron ghèam.

Feumaidh iad an caractar a gheibh iad a chluich cho math 's as urrainn dhaibh bho thoiseach a' phartaidh chun an deiridh.

Cuiridh bean/fear an taighe fàilte air gach aoigh nuair a thig iad chun an dorais (aonan an dèidh a chèile). Bu chòir gach caractar/aoigh a nochdas na rudan a leanas a dhèanamh nuair a nochdas iad:

- fàilte fhreagarrach a chur air fear/bean an taighe aig an doras
- am preusant a fhuair iad dhaibh a thoirt seachad agus a mhìneachadh
- dèanamh soilleir mar a tha iad eòlach air fear/bean an taighe
- còmhradh a dhèanamh ri càch a thàinig chun a' phartaidh romhpa.

Fàg ùine gu leòr eadar gach caractar a bhith a' nochdadh aig a' phartaidh. Dh'fhaodadh na caractaran aig a' phartaidh a bhith nan seasamh ann an rùm còmhla agus a dhol balbh/reòite nuair a thig cuideigin ùr chun an dorais.

Nuair a tha gach aoigh an làthair, feumaidh iad tighinn cruinn còmhla gus "meal do naidheachd an-diugh" a sheinn do fhear/bhean an taighe airson crìoch a chur air a' phartaidh.

An dèidh a' phartaidh, beachdaichidh an clas air na diofar sheòrsaichean caractaran a fhuair iad ri chluich. An robh iad soilleir? Cò bha sònraichte math is carson?

Feuch an gèam seo le diofar thachartasan/chuirmean seach partaidh. Tagh tachartas anns a bheil òrdugh sònraichte no ruith shònraichte. Banais, tiodhlacadh, rèiteach no latha fosglaidh mar eisimpleir. Cleachd an clàr seo airson do mhac-meanmna a bhrosnachadh!

- Banais/Pòsadh
- Tadhail air cuideigin san opsadal
- Strì/Caismeachd
- Tiodhlacadh
- Farpais Thàlant

CO-OBACHADH

Earbsa

Seallaibh air a' bhidio a leanas. Feuchaibh fhèin cuid de na h-eacarsaichean a tha ann a chuidicheas sibh gus earbsa ann an co-obrachadh ionnsachadh:

<https://vimeo.com/670625278>

Tarraing an dealbh

Cleachd na dealbhan anns na stuthan-taic (**#4 Tarraing an dealbh**) no iarr air na sgoilearan dealbh sìmplidh a lorg ann an leabhar/iris no bho phostair air choreigin. Bidh pàipear bàn agus peann no peansail a dhìth air gach neach cuideachd.

Iarr air dithis suidhe druim ri druim. Chan fhaic iad dealbhan a chèile, ach gabhaidh iad cothrom mu seach a' feuchainn ri mìneachadh don caraide an dealbh a chì iad/a thagh iad.

Feumaidh iad a bhith cho mionaideach 's a ghabhas airson an caraide a stiùireadh gus dealbh a tharraing a tha cho coltach ris an dealbh aca 's a ghabhas. Tha conaltradh soilleir cudromach!

An Snaidhm

Gèam do 5-10 cluicheadairean.

Seasaibh ann an cearcall agus, tarsainn air a' chearcall, beiribh air dà làmh eadar-dhealaichte. Chan fhaod sibh beireachdainn air làmh an neach ri ur taobh idir.

Nuair a tha làmhan a h-uile duine an sàs, feumaidh sibh, mar bhuidheann, feuchainn ri tighinn às an t-snaidhm cho luath 's as urrainn dhuibh ach gun duine sam bith grèim air làmh a leigeil às.

Bidh agaibh ri stiùireadh a thoirt dha chèile agus sreap thairis air gàirdean no dhà gus an snaidhm fhuasgladh.

Ann an Òrdugh

Tagh rudan a tha a' tighinn ann an òrdugh, leithid àireamhan, mìosan, an aibidil, làithean na seachdain no rudeigin mar sin.

Le ceann gach neach shìos air a' bhòrd ('s an sùilean dùinte) tòisichidh an tidsear an gèam le bhith ag ràdh a' chiad fhacail. Mìosan: "Am Faoilleach"

An ceann tiotain, feumaidh cuideigin eile sa chlas an ath mhìos a ràdh. Ge-tà, ma thachras gun can dithis e aig an aon àm, feumaidh iad a dhol air ais chun an toisich.

'S e amas a' ghèam, crìoch a chur air an liosta air fad gun dithis bruidhinn thairis air a chèile. Tha e doirbh oir chan eil fhios cò tha a' dol a bhruidhinn, no cuin. Ach le fòcas làidir, agus gun a bhith a' fàs crosta nuair nach fhaigh iad e, chì na sgoilearan gu bheil e feumail fòcas a chumail ma tha iad airson a choileanadh. Chan eil e gu feum dhaibh cabhag a dhèanamh nas motha.

Bu chòir riaghailt a chruthachadh far nach fhaod sgoilear barrachd is aon fhacal a ràdh an dèidh a chèile. (mar eisimpleir, Chan fhaod an aon neach, "An Gearran" agus "Am Màrt" a ràdh. Dh'fheumadh cuideigin eile bruidhinn mus fheuchadh an neach sin air mìos eile a ràdh.)

Falaich am Bogsa

Faigh bogsa agus cuir 3 sgillinnean ann no rudeign a nì gliongadaich na bhroinn. Iarr air aon neach an rùm fhàgail. 'S e sin an neach-rannsachaidh a tha a' dol a thilleadh airson am bogsa a lorg.

Thoir am bogsa do aon neach san rùm agus nuair a thilleas an neach-rannsachaidh, feumaidh iad obrachadh a-mach cò aig a tha am bogsa. Bidh ùine air a chur romhpa agus feumaidh iad ainm cuideigin èigheach mus tig an ùine sin gu crìoch.

Ge-tà chan fhuirich am bogsa ann an làmhan an aon neach fad an t-siubhail. Gluaisidh e air feadh a' chlas agus feumaidh na sgoilearan an dìcheall a dhèanamh a ghluasad timcheall gun an neach-rannsachaidh a bhith ga fhaicinn. Bidh iad ag amas air am bogsa fhaighinn gu cuideigin eile mus glac an neach-rannsachaidh iadsan leis. (Chan fhaod iad am bogsa a chur am falach no suidhe air; bu chòir dha a bhith a' gluasad eadar na sgoilearan fad an t-siubhail.)

Faodaidh an neach-rannsachaidh gluasad sìos is suas eadar sreathan airson am bogsa a lorg. Chan fhaigh an neach-rannsachaidh ach aon chothrom obrachadh a-mach cò aig a tha am bogsa. Feumaidh e "Stad" èigheach agus ainm cuideigin a ràdh airson a' choire a chur orra. Cuiridh a h-uile duine suas an làmhan gus am faic sinn an robh e ceart air neo cò aig a bha am bogsa mu dheireadh.

A' sireadh san dorchadas

Ann an dithisean, bidh aig sgoilearan ri strì an aghaidh dithis eile. Cuir sgarfa no bann air choreigin timcheall air sùilean aon neach anns gach dithis gus nach fhaic iad càil. Cuir rudeigin am falach anns an rùm a dh'fheumas iad a lorg le stiùireadh bhon caraid (as urrainn faicinn). Bidh caraid aig gach neach mar stiùiriche agus feumaidh an stiùiriche sin an neach nach eil a' faicinn a stiùireadh airson an rud a lorg. Tòisichidh gach càraid aig àite tòisichidh air choreigin – aig doras an rùm, mar eisimpleir. Chan fhaod an "stiùiriche" beantainn rin caraid (nach fhaic) idir ge-tà, le bhith gam putadh no a' gabhail an làimh no a leithid.

Feumaidh iad fuireach glè fhaig orra ach an stiùireadh le faclan a-mhàin! Cumaidh an stiùiriche an làmhan air an cùlaibh fhad 's a tha iad a' stiùireadh an neach eile. Cò am paidhir as luaithe a lorgas an rud falaichte?

Iarr orra a dhol air ais dhan loidhne far an do thòisich iad ma bhruidhneas iad Beurla no ma tha iad a' beantainn rin caraid airson an cuideachadh.

Feuch a-rithist e le bhith a' toirt cothrom dhan fheadhainn a bha nan stiùirichean a' chiad turas a bhith "a' sireadh san dorchadas".

Dh'fhaodadh an tidsear cànan feumail a sgrìobhadh air a' bhòrd dhaibh airson an cuideachadh. Faclan leithid: *Sin a-mach do làmh...* no *Gabh còig ceumannan gu do làmh chli, Crùb sìos is msaa.*

CÀNAN

Ann an làrach nam bonn!

Ann am buidheann, taghaibh aon de na seanfhacail bho na stuthan-taic (**#5 Seanfhacail**) agus mìnichibh e cho math 's as urrainn dhuibh ann am pìos dràma goirid. Bidh ùine ghoirid ann airson obair-ullachaidh a dhèanamh.

Bu chòir dhuibh brìgh an t-seanfhaicail a thaisbeanadh gu soilleir tro sgeulachd tharraingeach.

Tha seanfhacail tric mar ìomhaigheachd le teachdaireachd. Beachdaichibh air na tha cuid de na seanfhacail a' ciallachadh agus smaoinichibh air suidheachadh anns am biodh a leithid fìor.

Cleachdaibh na beachdan agaibh gus pìos dràma freagarrach a chruthachadh timcheall air an t-seanfhaicail a chaidh a thaghadh. Dh'fhaodadh (**#6 Abairtean agus Gnàthasan-cainnte Feumail**) a bhith na thaic gus briathrachas a lorg don sgeids cuideachd.

Deagh chuimhne

Cruthaich caractar le bhith a' smaoinichadh air ainm annasach ùr dhut fhèin agus aon rud as toigh leat. Cùm dìomhair e gus an tig an cothrom agadsa bruidhinn.

Suidhidh a h-uile duine ann an cearcall.

Tòisichidh a' chiad neach le bhith ag ràdh:

"Is mise Cailean agus is toigh leam flùraichean."

Canaidh an ath neach: *"Seo Brus, is toigh leis flùraichean. Is mise Seasaidh agus is toigh leam Clò Hearach."*

Bu chòir an ath neach a bhith air èisteachd gu dlùth agus a bhith comasach air innse:

"Seo Cailean, is toigh leis flùraichean. Seo Seasaidh agus is toigh leatha Clò Hearach. Is mise Torcaill agus is toigh leam Gràmar."

Leanaidh an gèam air adhart agus le fòcas agus cuimhne mhath, chithear gun tèid aig mòran air cuimhneachadh air a h-uile gin a thàinig romhpa. Mar as trice a chluinneas tu iad air an cantainn, 's ann as fhasa a tha e cuimhneachadh orra.

Tha an gèam seo glè mhath nuair a thathar a' cur fàilte air clas ùr agus a' feuchainn ri na h-ainmean aca ionnsachadh. Dh'fhaodadh an tidsear a dhol an toiseach agus aig an deireadh – feuch an urrainn dhaibh cuimhneachadh air ainm gach neach!

Air feadh an t-saoghail – dòigh eile air a ràdh

A' suidhe ann an cearcall, tòisichidh neach 1 le bhith a' seasamh air cùl sèithear an neach ri thaobh – neach 2. 'S e an t-amas a bhith nad sheasamh 's a' siubhal "air feadh an t-saoghail" (timcheall a' chearcaill/chlas) cho fad 's as urrainn dhut. Cuiridh an tidsear ceist ron dithis (neach 1 agus 2) agus 's e a' chiad neach a dh'èigheas a-mach freagairt ceart a leanas orra timcheall a' chearcaill. Ma gheibh neach 2 ceart e, seasaidh iadsan air cùl an ath neach sa chearcall is gabhaidh neach 1 an sèithear a dh'fhàg iad.

Cleachd cuspair leithid "Dùthchannan" airson an gèam fheuchainn an toiseach. Cuiridh an tidsear ceist ron dithis leithid: "Chruthaich iad piotsa" (feumaidh cuideigin "An Eadailt" èigheach) no "Bha Barack Obama na cheann-suidhe an seo" (Na Stàitean Aonaichte).

Dèan nas dùbhланаiche e le bhith ga chluich ag iarraidh "dòigh eile air a ràdh" (cleachd an leabhar 'Dòigh Eile air a Ràdh' airson beachdan a lorg). Canaidh an tidsear facal no abairt chumanta agus feumaidh an dithis a tha an aghaidh a chèile smaoinichadh air dòigh eile air an rud a ràdh.

Mar eisimpleir, toilichte – èighidh cuideigin den dithis "sona" no "sundach".

No feuch faclan leithid: ionnsachadh, mean air mhean, sgioba, bodhaig...

Faodar an gèam seo a chluich ann an diofar dhòighean gus cànan no tuigse air diofar chuspairean a dhaingneachadh.

An Aibidil

Suidhibh ann an cearcall mar chlas/bhuidheann.

A' cleachdadh na h-aibidil, tòisichidh a' chiad neach le bhith ag ràdh loidhne a' tòiseachadh leis an litir A, mar eisimpleir "Abair fuaim! An cuala tu sin?"

Feumaidh an ath neach sa chearcall an ath loidhne a ràdh a tha a' tòiseachadh le B, mar eisimpleir, "Bu chòir dhuinn fònadh chun a' phoilis – saoilidh mi gur e gunna a bh' ann!"

Feumaidh neach 3 an ath loidhne a thòiseachadh le C agus mar sin air adhart gus am bi sibh air an aibidil gu lèir a chleachdadh.

Seachain h agus u – chan eil mòran as urrainn dhuibh a ràdh air an son.

Faodar seo a dhèanamh ann am buidheann beag no mòr.

Bu chòir nàire a bhith ort!

Cluichidh aon neach an ceannard/am pàrant agus neach eile an sgoilear/am pàiste. Tha an sgoilear/am pàiste air a bhith ri mì-mhodh agus feumaidh an ceannard/am pàrant an ceannsachadh. Taghaidh an ceannard/am pàrant rudeigin bhon liosta gu h-ìosal ach chan inns iad don sgoilear/don phàiste dè th' ann. Faodaidh iad innse don luchd-amhairc ma thogras iad. Nochdaidh an sgoilear/am pàiste aig oifis a' cheannard/dhachaigh bhon sgoil. Tha làn-fhios aca gu bheil trod gu bhith ann air sgàth rudeigin a rinn iad. Ge-tà, chan eil fhios aca dè dìreach a fhuair an ceannard/am pàrant a-mach no dè a' chasaid a tha orra.

Feumaidh an sgoilear/am pàiste a dhol leis na chanas an ceannard/am pàrant agus gabhail ris na ceistean agus a' cheannsachadh mar gu bheil aithreachas orra mun rud a rinn iad agus adhbharan/leisgeulan a thoirt seachad nuair a thathar gan ceasnachadh. Beag air bheag, bu chòir dha bhith follaiseach dè a' chasaid a thathar a' cur orra. Cha bu chòir an rud sgrìobhte (a thagh an ceannard/am pàrant dhaibh) a ràdh/fhuasgladh dhaibh gu deireadh na sgeids. Faodar ceistean gòrach a chur orra — bidh spòrs agaibh còmhla is iad a' feuchainn ri obrachadh a-mach na chanas iad mu dheidhinn.

- Leig thu hamstair na sgoile mu sgaoil.
- Rinn thu spreadhadh san rùm saidheans.
- Sgrìobh thu air càr tidseir.
- Ghlas thu an tidsear san stòr.
- Chuir thu dheth an glag teine.
- Las thu cleas-teine san t-seòmar-teagaisg.
- Shad thu uighean air an tidsear.
- Cha do rinn thu d' obair-dachaigh – RIAMH!
- Bha thu a' bualadh cuideigin air bus na sgoile.
- Bhris thu 5 uinneagan san sgoil.
- Tha thu air a bhith a' toirt airgead bìdh bho sgoilearan eile.
- Chaidh d' fhaicinn a' leum air càr a' cheannaird.
- Las thu teine san leabharlann.
- Thilg thu brot air còcaire na sgoile.
- Sgrìobh thu fathannan sgainnealach air a' bhòrd-dhubh.
- Leig thu boma-samh mu sgaoil aig oidhche nam pàrant.

Cò air a tha thu a-mach?

Cleachd an liosta a leanas mar bheachd airson diofar gheamaichean a chluich. Tha an liosta feumail airson gheamaichean anns am bu chòir an cluicheadair an cuspair sgrìobhte a fhuair iad a mhìneachadh do chàch gun a bhith ga ràdh. Bidh seo nas dùbhланаiche le bhith a' cleachdadh rudan nas mionaidiche co-cheangailte ri gach cuspair.

- Charades (2 bhuidheann an aghaidh a chèile agus an uair romhpa)
- An Dealbhadair (mar charades ach le bhith a' tarraing dealbh)
- Air bàrr mo theanga (mar charades ach le bhith a' bruidhinn)

SEÒCLAID

SGIOBAIDHEAN BALL-COISE
 BÙITHTEAN
 DÙTHCHANNAN
 AINMEAN – GILLEAN
 AINMEAN – NIGHEANAN
 BEATHAICHEAN
 RUDAN SAN FHUARADAIR
 SEINNEADAIREAN BOIREANN
 SEINNEADAIREAN FIREANN
 PRÒGRAMAN TELEBHISEIN
 CUSPAIREAN SGOILE
 CÒMHDHAIL

RUDAN SAN TAIGH-BHEAG

DEOCHAN-LÀIDIR
 ÀITEACHAN A' TÒISEACHADH LE 'B'
 CLEASAICHEAN AMEIREAGANACH
 SEÒRSA AODAICH
 DATHAN
 FILMICHEAN
 GLASRAICH
 SPÒRS
 PRÌOMH BHAILTEAN
 RÀITHEAN
 CUANTAN
 BIADH LUATH

Modhan Cruthachaidh

Nuair a bhios sinn a' beachdachadh air dràma a chruthachadh tha e feumail an-còmhnaidh stuthan leithid stuthan brosnachaidh a chleachdadh gus beachdan a thrusadh.

Cleachd cuid de na gnìomhan a leanas gus beachdan a thrusadh airson dràma slàn a chruthachadh.

Obair: A' leasachadh stòiridh

Seall air a' cheangal air FilmG mu sgrìobtadh agus mu bhith a' cur ri chèile agus a' cur gu feum bòrd-stòiridh. Tha e feumail airson rian agus cuimhne a chumail air na diofar thachartasan san dràma. Cuidichidh e an cruthachadh na laigsean/feumalachdan a lorg mus tòisich air dràma a chur ri chèile.

https://www.youtube.com/watch?v=hidLoJlfDU&list=PLZYACi5uBlkWC_VClekWVE2lfGrWGAyZo&index=6

Obair: A' cruthachadh caractar gu luath

Cleachd an gèam "stad am bus" gus caractaran a chruthachadh ann an làrach nam bonn. Tòisichidh cuideigin an gèam le bhith toirt litir seachad, leithid "L". Feumaidh gach neach a dhol an aghaidh a chèile gus gach bogsa a lìonadh cho luath 's as urrainn dhaibh le rudan a' tòiseachadh le L airson caractar annasach a chruthachadh. Dh'fhaodadh tu iarraidh orra faclairan a chleachdadh airson cuid de na rudan a lorg agus chan e rèis a dh'fheumadh a bhith ann.

Litir/rud sònraichte	Ainm	Obair	Coltas/Feartan	Cò às?	Sgilean	Measail air...	Aon "prop"
L	Lionsaidh	Lighiche	Leisg, laghach, liath, l	Lunnainn	Làimhseachadh leumadairean-mara	Lorg leannan	litir

Obair: Prògram OMCST – coltach ri Jeremy Kyle (sgeulachdan/caractaran buileach dràmach)

Cruthaich dràma rèidio air a bheil an t-ainm OMCST (Ò mo chreach-sa thàinig). Bidh daoine a' fònach a-steach don chraoladair airson comhairle fhaighinn mu thrioblaidean pearsanta. Cleachd na cinn a leanas airson pìos spòrsail a chruthachadh. Dh'fhaodadh daoine (cuid eile sa chlas) "fònach" a-steach don phrògram gus tuilleadh comhairle no beachdan a thoirt don neach aig a bheil an trioblaid.

Phòs mi each
Tha faireachdainn aig sìthichean cuideachd
Bu mhath leam earball fhàs
Tha mi ag iarraidh m' ainm atharrachadh
Chan ann on t-saoghal seo a tha mi
Tha an aon trom-laighe orm gach oidhche. Mo bhèibidh gam ithe.
Bidh mi a' seinn a h-uile facal a th' agam ri ràdh
Mhurt mi beathach is tha mo chogais goirt
Tha "iad" a' cumail sùil oirnn

OBAIR: AN CEANN-NAIDHEACHD

Tha sibh ag amas air pìos gnàthasach a chruthachadh a' toirt a chreidsinn gur ann air na naidheachdan a tha sibh. Bidh aon chraoladair agus co-dhiù aon chleasaiche a dhìth. Gheibh gach buidheann sgeulachd annasach air choreigin ri innse, 's an craoladair a' ceasnachadh nan daoine san agallamh naidheachd mun tachartas. Seallaibh iad don chlas. Cò am buidheann as gnàthasaiche (a ghabhadh creidsinn)?

- Mìorbhail air a lorg ann am pacaid chrìospan
- Neach-saidheans a' cruthachadh cungaidh gaoil
- Tidsair robotaidh a' fàiligidh
- Cù as urrainn bruidhinn ga lorg ann an seada
- Creutair à planaid eile a' pòsadh deugaire
- Boireannach a' breith leanabh fuamhaire
- An neach as sine san t-saoghal a' dèanamh gàirdeachas ri co-là-breith 198 bliadhna a dh'aois an-diugh
- Ceann-suidhe aig seachd bliadhna a dh'aois
- Fuamhaire agus sìthiche a' sabaid airson cuach bogsaich na cruinne
- Tidsair a' toirt ionnsaigh air sgoilear le cumhachdan draoidheil
- Ròbot a' goid bho bhanca
- Seanmhair a' buannachadh rèis 100m aig na h-Oilimpigs
- An neach as motha san t-saoghal steigte am broinn càir
- Boireannach leis an deoch oirre a' feuchainn air an leum-àrd aig na geamaichean
- Bò as urrainn bruidhinn air a lorg aig a' bhùidsear

Obair: Loidhne no dhà

Tha loidhnichean gu math feumail airson dràma a bhrosnachadh. Seallaibh air na loidhnichean tòiseachaidh/crìochnachaidh is measgaichte air na duilleagan a leanas. Dh'fhaodadh sibh pìos dràma a chruthachadh a tha a' cleachdadh nan loidhnichean. Dh'fhaodadh gach buidheann feuchainn air measgachadh eadar-dhealaichte a chleachdadh. Faicibh na beachdan anns na stuthan-taic (#7 gu #9) agus cleachdaibh iad seo gu sgeids a chruthachadh.

Obair: Dràma Cunntasach

Cruthaich pìos dràma cunntasach air aonan de na tachartasan/cuspairean no daoine gu h-ìosal. Dèan beagan rannsachaidh mus tòisich thu airson cùl-fhiosrachadh fhaighinn is beachdan a thrusadh airson do phìos a thoirt beò.

Tachartasan/Cuspairean	Daoine
Linn nan Creach	Coinneach Odhar
Na Seumasaich	Màiri Mhòr
Hiort	Mac an t-Srònaich
Fuadachd is Eilthreachd	Flòraidh NicDhòmhnaill/Am Prionnsa Teàrlach
Strì nan Croitearan	Cinn-chinnidh
Seann Chleachdaidhean	Saighdearan
Cogadh/An Iolaire	Cù Chulainn/Sgàthach
Foghlam Gàidhlig	Am Fuamhaire MacAsgaill
Ceòl is Cultar	Pàdraig Sellar
Uisge-beatha	
Cianalas	
Creideamh	
Buidseachd	

Obair: Ag atharrachadh bho aon sheòrsa teacsa gu teacsa dràma.

Tagh sgeulachd ghoirid sam bith anns a bheil caractaran agus atharraich aon sealladh gu sgrìobt dràma:

Chithear eisimpleirean dhe seo air a' cheangal a leanas: <https://www.storlann.co.uk/goireasan/eadar-da-sgeul.html>

- Bùrn
- An Coigreach
- An Taghadh
- Ri Aghaidh na Creig
- Feòil a' Gheamhraidh
- Murt le Iain Mac a' Ghobhainn

Ath-sgrìobh: Bàrdachd no òran gu pìos dràma.

Mar eisimpleir. *An Iolaire* le Murchadh MacPhàrlain no *Màiri Iain Mhurch' Chalum* le Anna Frater. Cleachd stoidhle bròn-chluiche gus dealbh-chluich a chruthachadh timcheall air an tachartas san dàn.

Artaigil Naidheachd

Cleachd sgeulachdan tarraingeach bho na pàipearan-naidheachd no air-loidhne airson beachd dràma a thrusadh. Gheibh thu prìomh fhiosrachaidh bho chrìomagan naidheachd agus bidh seo feumail gus an dràma agus na caractaran a stèidheachadh ann an suidheachadh air choreigin. Seall air na h-eisimpleirean gu h-ìosal agus feuch ri pìos dràma a chruthachadh timcheall air stòiridh sònraichte a tha gad ghlacadh.

Fear à Teagas le blas Bhreatainn an dèidh opairèisean

Wimbledon airson stad a chur air sùbhan-làir

Fhathast gun dachaigh bhon chrith-thalmhainn

An-fhois is poilis air urchair a chur ann an neach-amharais

Leannan beò-ghlacte le Breivik 's dòcha ga thadhal sa phrìosan

Obair: Cleachdaidhean

Tha is bha na rudan gu h-ìosal uile nan cleachdadh aig na Gàidheil. Tha pàirt cudromach aca ann an cultar na Gàidhlig. Feuch ri cuid dhiubh a thoirt beò ann am pìos dràma. Bidh beagan obair rannsachaidh ri dhèanamh air gach fear a chleachdas tu nad phìos.

- Rèiteach
- Far-ainmean
- Craobhan (math is dona)
- Beathaichean is creutairean os-nàdarra
- Cleachdaidhean Oidhche Challainn
- An Luadh
- Cleachdaidhean iasgaich agus saobh-chràbhadh
- Dubhachadh dithis ro bhanais
- An taigh-cèilidh
- Tòrradh/Tiodhlacadh
- Buain mòna

Sealladh a h-Aon: Sgilean Cleasachd

CARACTARACHD

Mar an dràma fhèin, tha iomadh diofar character gar cuartachadh nar beatha làitheil. Tha sinn uile eadar-dhealaichte bho chèile agus tha sinn uile a' dèanamh no ag ràdh rudan airson sinn fhìn a dhèanamh sònraichte.

Tha an aon rud fìor mu character sam bith ann an dràma sam bith. Tha cuid de characteran a' seasamh a-mach air sàillibh an aodaich, an coltais no an cainnt agus tha cuid eile tarraingeach leis an dòigh anns a bheil an character air a leasachadh tron dràma.

Tha mòran de na characteran as tarraingiche agus as inntinniche a' seasamh a-mach airson adhbhar air choreigin. Glè thric bidh rudan mun deidhinn a tha sònraichte agus a chuimhnicheas sinn mun deidhinn mar as eòlaiche a dh'fhàsas sinn orra; cleachdaidhean cainnte, modhan, fuasgladh mun deidhinn, air neo air sgàth càirdeas no còmhstri ri character eile.

Coimhead air prògram bho shiabann sam bith, leithid 'Bannan'

Coimhead gu mionaideach air character sònraichte agus beachdaich air na puingean a leanas:

- Carson a tha an character iomchaidh no freagarrach ann an dràma mar seo?
- Ainmich trì feartan a th' aig a' character.
- Saoil dè as adhbhar no as amas dhan character?
- Smaoinich mu na càirdeasan a tha aig a' character ri daoine eile is am beachd a tha aig characteran eile orra.
- Dè an seòrsa luchd-amais a tha an dràma a' feuchainn ri tàladh le characteran mar sin?

Gnàth-ìomhaigh Character

Glè thric, bidh character air a chruthachadh timcheall air cuideigin dha-rìribh, le feartan as aithne dhuinn.

Còmhla ris an tidsear, seallaibh air na criomagan a leanas gus am faic sibh cuid de na characteran seo:

https://www.youtube.com/watch?v=RX2x_vK7E8g – Ran Dan – Flòraidh san Ospadal

https://www.youtube.com/watch?v=SuT_VI2J6Kw – Am Prionnsa Teàrlach

<https://www.youtube.com/watch?v=huyulUBHjSQ> – Calanais

<https://www.youtube.com/watch?v=jbBkqaDd0HE> – 'S Fheàrrde Duine Gàire

Ged is e sgeidsichean magaidh a th' anns na h-earrannan gu lèir, tha iad a' cleachdadh samhachadh a tha gu math aithnichte agus iad a dh'aona ghnòthach airson agus gun seas cuid de fheartan a-mach. Ge-tà, tha an aon rud fìor mu chleasachd sam bith. Tha thu ag iarraidh gun seas an character agad a-mach air sgàth nam feartan aca.

Obair: Gnàth-ìomhaigh

Seall air na dealbhan gu h-ìosal. Obraich còmhla ri caraaid, no leat fhèin.

1. Cò às a tha gach duine?
2. Ciamar a tha fios agad?
3. Ciamar a bhiodh fios agad gur ann às an àite sin a bha cuideigin mura biodh na rudan a dh'ainmich thu ann an Ceist 2? Smaoinich air guth is gluasad gu h-àraid.
4. Sgrìobh loidhne ghoirid do gach caractar (ann an Gàidhig airson a' mhòr-chuid) agus feuch ris an loidhne a ràdh le blas no dualchainnt a chanadh tu a bhiodh aig a' caractar.

Tha samhachadh neo 'gnàth-ìomhaigh' (**Stereotype**) mar seo feumail airson caractaran a chruthachadh agus airson sealltainn dhuinn cho luath 's a tha sinn a' buileachadh ar beachd fhìn air gach neach a rèir coltas agus feartan a shaoileadh tu a bhiodh aca. Tha sinn math, mar shluagh, air a bhith a' sùileachadh rudan bho dhiofar dhaoine, a rèir an dreuchd, an giùlain, an dòigh-labhairt no an dòigh-beatha. Tha sinn tric a' toirt inbhe do dhiofar dhaoine a rèir 's cò iad gun a bhith ro eòlach orra.

Obair

Tha e furasta gnàth-ìomhaigh a dhèanamh de chuid de dhaoine leis gun deach cleachdaidhean agus ìomhaighean a cho-cheangal riutha thar bhliadhnaichean, an dà chuid ann an dràma agus anns an t-saoghal timcheall oirnn.

Tha cuid dhiubh sin sa chlàr seo. An urrainn dhut smaoineachadh air buidheann eile de dhaoine air am bheil gnàth-ìomhaigh tric air a buileachadh?

clann	balaich (deugairean)
nigheanan (deugairean)	bodaich
cailleachan	saighdearan
poilis	tidsearan
màthraichean	athraichean
gangstairean	cleasaichean
modailean	luchd-leantainn ball-coise
ministearan	luchd-gnothaich
dotairean	nursaichean
truaghain gun dachaigh	uaislean
luchd-turais	croitearan

Tagh buidheann no dhà de dhaoine agus lìon an clàr gu h-ìosal cho math 's as urrainn dhut. Smaoinich air mar a bhios sinn a' dèanamh **gnàth-ìomhaigh** de na daoine seo.

Seòrsa caractar	Rud(an) a bhiodh aca	Rud(an) a dhèanadh iad	Rudan mun coltas	Rudan a chanadh iad
Poileas	Batan agus èideadh, glasan-làimhe	Ag ithe doughnuts, sràidearachd	Cruinn is slaodach	"Foxtrot, Alpha, Bravo" – "Hallò, hallò"

Obair

Feumaidh gach sgoilear caractar eadar-dhealaichte a thaghadh a bhiodh furasta dhaibh a riochdachadh ann am balbh-chluich (cleasachd gun fhacail). Tagh neach bhon liosta gu h-àrd no smaoinich air caractar a bhiodh furasta a riochdachadh a thaobh gnàth-ìomhaigh aithnichte.

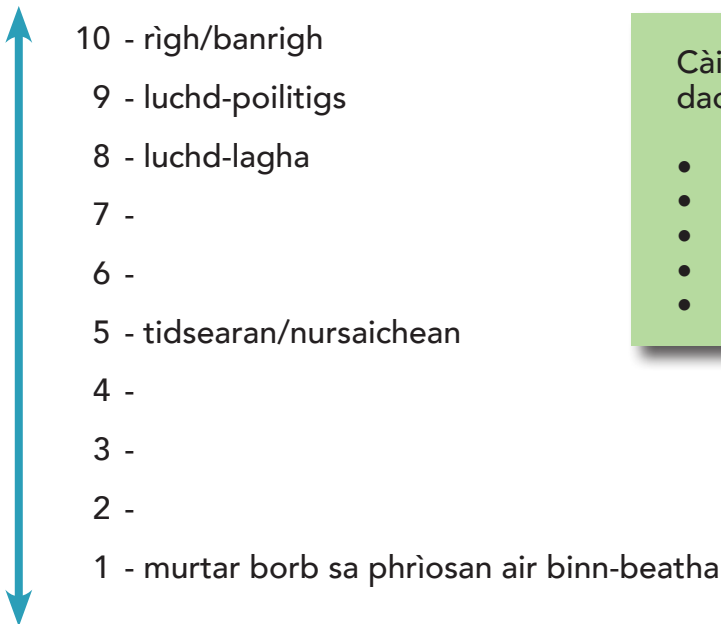
- Cruthaich sgeids ghoirid a tha a' tachairt aig roinn-èiginn ann an ospadal, aig fèis ann am pàirc, no air tràna.
- Cleachd sèithrichean a-mhàin no stuthan feumail a tha ri làimh airson an dealbh a chluich.
- Thig gach caractar a-steach mean air mhean agus, leis nach aithne dhaibh a chèile no nach eil iad coltach ri chèile, chan eil còmhraidh eatarra.

Feumaidh iad dèanamh soilleir leis na rudan a nì iad dè an seòrsa dhaoine a tha iad a' cluich. An obraich càch a-mach cò iad bhon chleasachd aca? Feuch gun seas na feartan aca a-mach!

INBHE

Tha inbhe ann an dràma ag innse dè cho cudromach no cho cumhachdail 's a tha cuideigin an taca ri cuideigin eile aig mòmaidean sònraichte.

Nam biodh 10 a' ciallachadh gun robh urram no cumhachd mhòr aig cuideigin sa chluiche agus 1 a' ciallachadh gun robh an neach sin air bheag sùim, ciamar a lìonadh tu an còrr den chlàr gu h-ìosal le bhith a' cleachdadh gnàth-ìomhaighean?

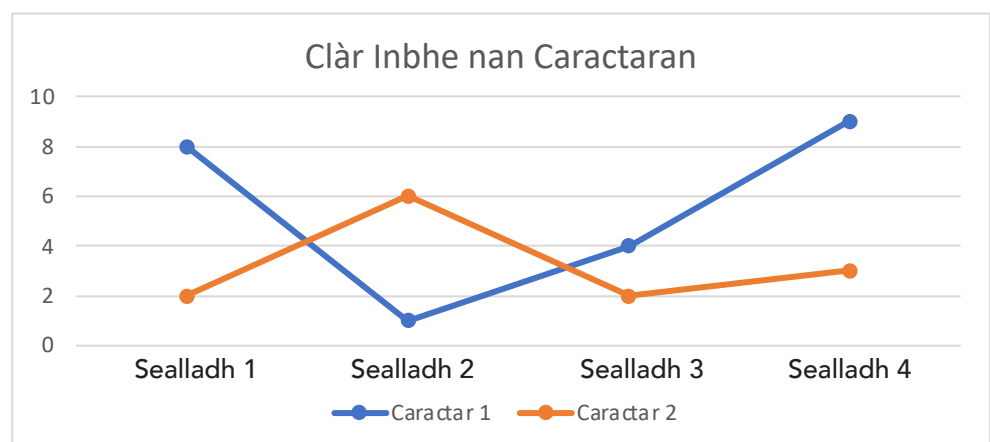
Càit an cuireadh tu na daoine a leanas air clàr inbhe?

- clann
- truaghain bho chda gun dachaigh no obair
- manaidsearan agus ceannardan
- eòlaichean is rionnagan
- luchd-ciùird is luchd-frithealaidh

Ge-tà, le dràma, glè thric gluaisidh inbhe nan caractaran suas is sìos tron phìos dràma, a rèir 's dè cho làidir no cho buadh-mhor 's a bha iad anns gach sealladh. Is e seo a tha a' dèanamh caractaran tarraingeach agus inntinneach dhuinn, nuair a thig atharrachadh annta. Bu chòir don luchd-amais ceangal a dhèanamh ris a' charactar sa chiad dol-a-mach, ach bu chòir an dàimh eadar an charactar agus an luchd-amais fàs mar as motha de eòlas a chuireas iad air a' charactar – càirdeas, an dà chuid math is dona. Bu chòir don luchd-amais a bhith ag iarraidh faighinn a-mach dè thachras dhaibh is ùidh a bhith aca san leasachadh aca.

Tha e uaireannan feumail tomhas mar a bhios inbhe charactar a' tuiteam is ag èirigh tro phìos dràma no a rèir càirdeas/còmhstri ri charactar eile aig amannan sònraichte.

Feuch fhèin clàr a chumail, mar a chithear gu h-ìosal. Tagh dà charactar ann am pìos dràma sam bith agus dèan tomhas air mar a bhios an inbhe aca a' tuiteam is ag èirigh.

Obair: Sgrìobt Inbhe

Leugh an sgrìobt a tha anns na stuthan-taic (#10 Sgrìobt: Mèirle).

Sa chiad oidhirp, bu chòir **A** tòiseachadh le inbhe ìosal is crìochnachadh le inbhe àrd. Bu chòir **B** tòiseachadh le inbhe àrd agus crìochnachadh le inbhe ìosal.

Feuch a-rithist e ach le **A** a' tòiseachadh le inbhe àrd is a' fàs ìosal, agus **B** a' tòiseachadh le inbhe ìosal is a' fàs àrd.

Obair

Mar chlas, coimheadaidh sibh an dràma Gàidhlig, *Gruth is Uachdar* – no pìosan dheth co-dhiù.

Smaoinich air na diofar charactaran a nochd san t-sreath seo.

- Tagh eadar 5-10 charactaran agus minich an seòrsa inbhe a th' aca mar charactar san dràma.
- A bheil an ìre inbhe a th' aca a' maireachdainn gu deireadh an dràma?
- Beachdaich air aon charactar a chaill inbhe agus aon charactar a choisinn barrachd inbhe mar a chaidh an dràma air adhart.
- Cleachd clàr inbhe nan charactaran, a' plotadh nam prìomh amannan far a bheil atharrachadh a' tighinn air caractar sònraichte a thaobh inbhe.

Obair: A' cruthachadh le inbhe

Seall air a' bhidio, SSD 2013 : <https://www.youtube.com/watch?v=zypkV05mPSo>
Chithear deagh eisimpleir de dh'inbhe ag atharrachadh sa bhidio.

Le caraid, feuch ri sgeids a chruthachadh a' cleachdadh aonan dhe na suidheachaidhean bho (#11 Suidheachadh).

Òcaidich — dèan cluich gun ullachadh — airson mu dhà mhionaid.

Bidh aon neach a' riochdachadh inbhe àrd agus an neach eile, inbhe nas ìsle. Feumaidh gluasad inbhe a bhith ann eadar na charactaran anns gach sgeids le bhith a' cur mòmaid shònraichte no cothrom tionndaidh ann bho inbhe àrd gu inbhe ìosal no bho inbhe ìosal gu inbhe àrd.

Seallaibh cuid de na pìosan agaibh don chlas.

SUIDHEACHADH CARACTAR

Obair

Coimhead air na seallaidhean anns na dealbhan gu h-ìosal. Beachdaich air dè tha a' dol air adhart anns gach dealbh. Cò na caractaran a tha ann agus dè tha gam fàgail anns an àite seo? Cruthaich beachd stòiridh timcheall air aon charactar san t-sealladh. Nì an tidsear eisimpleir còmhla ris a' chlas.

- Smaoinich. Cò tha anns an dealbh? Càit a bheil iad? Carson a tha iad ann?
- Cuir builgean còmhraidh no smuain ri caractar ann an aon dealbh.
- Lorg cuideigin sa chlas a chleachd an aon dealbh agus cuiribh ur beachdan ri chèile gus an sealladh a thoirt beò a' cleachdadh a dhà no trì caractaran a-mhàin.
- Cleachd gluasad inbhe airson an sgeidse a chruthachadh.

GUTH

Tha **guth** caractar na ionnsramaid air leth feumail ann an dràma.

Is iomadh rud as urrainn cleasaiche a dhèanamh len guth gus pìos a thaisbeanadh dhuinn ann an dòigh a tha freagarrach.

Nuair a choimheadas sinn air dràma, chan eil e ro dhoirbh cuid de na cleachdaidhean guth a leanas fhaicinn no a chluinntinn:

- Blas (*ag innse cò às a tha cuideigin no dè an seòrsa neach a th' annta, leithid rìoghail*)
- Dualchainnt (*ag innse barrachd mun caractar leithid dè an sgìre às a bheil iad — can Leòdhas no Siorrachd Obar Dheathain*)
- Astar (*cho luath no slaodach is a bhios tu a' bruidhinn*)
- Guth àrd/beag (*guth le cumhachd a chluinneas tu gu làidir no guth beag socair, ìosal*)
- Soilleireachd (*mar a bhios tu a' fuaimneachadh gach facal*)
- Cuideam (*far an cuir thu cuideam air faclan/abairtean sònraichte*)
- Gleus (*guth a tha binn no guth a tha domhainn*)
- Mòmaid/stad (*far an tig stad nad chainnt*)
- Modh-labhairt/-cànain (*an dòigh sam bi thu a' bruidhinn is an cànan a chleachdas tu ann an suidheachadh sònraichte*)
- Fileantachd (*cho math is a chleachdas tu cànan, structaran is gnàthasan-cainnte*)
- Siùbhlachas (*cho sgiobalta is a bhios tu a' bruidhinn*)
- Pongalachd – (*cho soilleir is a tha an rud a thu a' cur an cèill*)
- Deas-bhriathrach – (*cho math is a chleachdas tu cànan*)
- Tòna (*faireachdainn a chluinneas tu ann an guth*)

Tha **dualchainnt** gu h-àraidh cudromach ann an Gàidhlig agus tha diofar mòr eadar blas (a dh'innseas mar as trice cò an sgìre às a bheil cuideigin) agus dualchainnt (na faclan sònraichte a tha neach a' cleachdadh).

Cluichidh an tidsear eisimpleir no dhà don chlas de dhaoine bho dhiofar sgìrean a' bruidhinn Gàidhlig. An obraich thu a-mach cò às a tha iad?

Smaoinich air Cockney bho thaobh an ear Lunnainn mar eisimpleir an taca ri mar a bhios a' Bhanrigh fhèin a' bruidhinn, no an dòigh sam bi gangstairean à New York a' bruidhinn. Innsidh blas is dualchainnt barrachd dhuinn mun caractar.

Obair: Dualchainnt

a. Cuir sgeidse ri chèile a' cleachdadh diofar dhualchainntean Gàidhlig.

No...

b. Cuir sgeidse ri chèile a' cleachdadh diofar bhlasan is dhualchainntean às àiteachan eile ACH a' bruidhinn Gàidhlig (mar eisimpleir, Sìonach, Eadailteach agus Ameireaganach no Leòdhasach, cuideigin à Glaschu agus gangstair às a' Bhronx ann an NY).

Obair

Blas is dualchainnt

Chaidh dualchainntean is blasan a chur gu deagh fheum ann an dràma na Gàidhlig thar nam bliadhnaichean agus chuala sinn fiù 's Gàidhlig bho Eadailteach anns an dealbh-chluich *Shrapnel* bho chionn ghoirid.

Cùm cluas ri claisneachd airson tuilleadh anns na h-earrannan bhidio a leanas:

Shrapnel:

- <https://vimeo.com/144522809> (ag ullachadh)
- <https://www.youtube.com/watch?v=cqPiSMYBYQ> (a' tàladh)
- <https://vimeo.com/231356356> (a' cluich)

Obair

Cleasan Gutha

Mar chlas, bruidhnibh air mar a tha guthan air an cleachdadh anns na pìosan a leanas airson dràma a thoirt beò.

SSD2011: <https://www.youtube.com/watch?v=IIGQKo4v70U>

SSD2013: <https://www.youtube.com/watch?v=9y1JlivMLmM>

Seall air an fhilm aig Ros MacCoinnich, *An t-Sireadh*.

An t-Sireadh le Ros MacCoinnich: <https://vimeo.com/262802239>

Tha guth air a chur gu deagh fheum san aithris agus tha e soilleir gun deach smaoineachadh air a seo ann a bhith a' cur an fhilm ri chèile. Tha Ros a' cleachdadh guth aithriseach an seo leis gu bheil e a' freagairt air an t-seòrsa dràma a th' ann (a thaobh cruth is gnè). Tha e freagarrach agus tha e a' cur ris a' phìos.

A bharrachd air a sin, tha modh-cànain, guth beag agus mòmaid/stad air an cur gu deagh fheum.

Obair: Faireachdainn nad ghuth

Feuch ris na loidhnichean a leanas a ràdh ach a rèir an stiùiridh às an dèidh:

"Chan eil mi airson bruidhinn mu dheidhinn" (Crosta/tùrsach)

"Bha e cho math d' fhaicinn" (Magadh/dha-rìribh)

"Thusa?!" (iongnadh/gàirdeachas)

Chithear, le bhith ag atharrachadh tònna no àirde do ghuth air neo le bhith a' cur cuideam air diofar fhacail, gu bheil e comasach rudeigin cudromach innse mu bhrìgh, sunnd no atmosfir a' phìos led ghuth.

Obair: Sgrìobt

Feuchaibh na sgrìobtan anns na stuthan-taic (#12 gu #14). Cuiribh 4 dhe na sgilean guth gu h-ìosal gu feum agus seallaibh don chlas iad nuair a tha sibh deiseil.

- blas is dualchainnt
- astar
- àirde guth
- soilleireachd
- cuideam
- gleus
- mòmaid/stad
- siùbhlachas
- fileantachd
- modh-cànain

Feuchaibh na faclan agus na fuaimean a leanas airson ur guthan a bhlàthachadh. Tha tòrr fuaimealais annta. Feuchaibh gun cluinn daoine e!

- ÀHHHHHH!
- SSSSSSS! [Mar nathair]
- ÙÙÙÙÙÙÙÙ! [Mar thaibhs.]
- OCH!
- IISST!
- BÙÙÙÙÙÙÙÙÙ!
- STAAAAAAAAD!
- HAHAAAAHA!
- Ò!
- NÌ-NÒ, NÌ-NÒ, NÌ-NÒ
- OT! [Tàmait]
- BU!
- OBH, OBH!
- HOIDH!
- EH?

Obair

Seall air na faireachdainnean gu h-ìosal agus smaoinich air an dòigh as cumhachdaiche as urrainn dhut gus gach faireachdainn a shealltainn nad ghuth mar chleasaiche: sgrìobh gach facal ri taobh loidhnichean iomchaidh bho sgrìobt sam bith anns na stuthan-taic (#12 gu #18).

- gaolach
- iomagaineach
- tàmailt
- faothachadh
- eudach
- fuath/gamhlas
- moit
- mì-chinnteach
- farmadach
- iongnadh

SFX led ghuth

Tha sinn uile math air fuaimean a dhèanamh le ar beòil agus, ann an dràma, tha àite cudromach aig ar guth.

Mar chlas, agus le ur beòil/cuirp a-mhàin, feuchaibh (còmhla) ri na fuaimean a leanas a dhèanamh nuair a dh'iarraas an tidsear oirbh.

1. stoirm mhòr
2. a' choill'-uisge
3. A&E san ospadal
4. cait is coin a' sabaid
5. latha ciùin aig muir

A-nise, leis gu bheil ur guthan air am blàthachadh, feuchaibh cuid de na h-eacarsaichean a leanas:

Obair

Cuiribh fuaim don stòiridh gu h-ìosal.

Bidh aon neach ga leughadh a-mach agus an còrr a' cruthachadh nam fuaimean – dòigh sam bith as urrainn dhuibh gun teicneòlas!

Leughaidh an stòiridh an toiseach agus beachdaichibh air na faclan a bhios a' riochdachadh fuaim. Comharraichibh iad le loidhne fòdhpà, dath, no nota os an cionn airson gun cuimhnich sibh – rud a bhiodh aig riochdaire ri dhèanamh airson SFX ceart!

Cuimhnichibh na fuaimean a chumail a' dol, ma tha sin iomchaidh, agus dh'fhaodadh aon neach Seonaidh a-mhàin a chluich/fhuaimneachadh.

B' e oidhche dhorcha, stoirmeil a bh' ann. Bha an dìle bhàthte ann, le tàirneanaich a' brùchdail agus dealanaich a' boillsgeadh. Mar a b' fhaisge air an t-seann taigh a ghabh Seonaidh, b' ann a bu luaithe buille a chridhe.

Dh'fhosgail Seonaidh an geata agus ghabh e ceum air a' ghreabhal a bha a' dol suas gu doras taighe a bha sean is air caitheamh. Phut e an doras, ga chluinntinn a' dìosgail is a' sgàineadh fhad 's a bha e a' fosgladh. Ghabh e ceum a-steach don tranrsa, a chas-cheum na mhac-talla gu mullach an rùm anns an t-seòmar àrd. Gu h-obann, thàinig brag mòr. Ghlac Seonaidh anail is an t-eagal air. Lìon an tranrsa le fuaimean rògach. Chuala Seonaidh an sgreuch a b' eagalaiche. Thàinig sàmhchair às a dhèidh.

Obair

Sgrìobh fhèin pìos goirid mar a leugh thu san obair mu dheireadh far a bheil tòrr chothroman fuaimnean agus atmosfir a chruthachadh. Feumaidh e bhith gu math soilleir no mionaideach dè an seòrsa fuaim a tha thu ag iarraidh.

Gheibhear pìosan sgrìobhaidh gu math dealbhach le bhith a' smaoinichadh san dòigh seo. Mar eisimpleir, an àite cantainn gun robh e gaothach, feuch ri sin atharrachadh gu rudeigin leithid, *“bha a' ghèile a' crathadh nam ballachan agus a' ghaoth a' reubadh gach duilleag a bha air fhàgail air na craobhan a-muigh.”*

Feuch ri cuid de na fuaimnean a leanas a chruthachadh sa phìos a sgrìobhas tu, no cleachd iad mar bheachd gus d' fhaighinn gu dol: (Clàraich na fuaimnean ma dh'fheumas tu an cleachdadh turas no dhà).

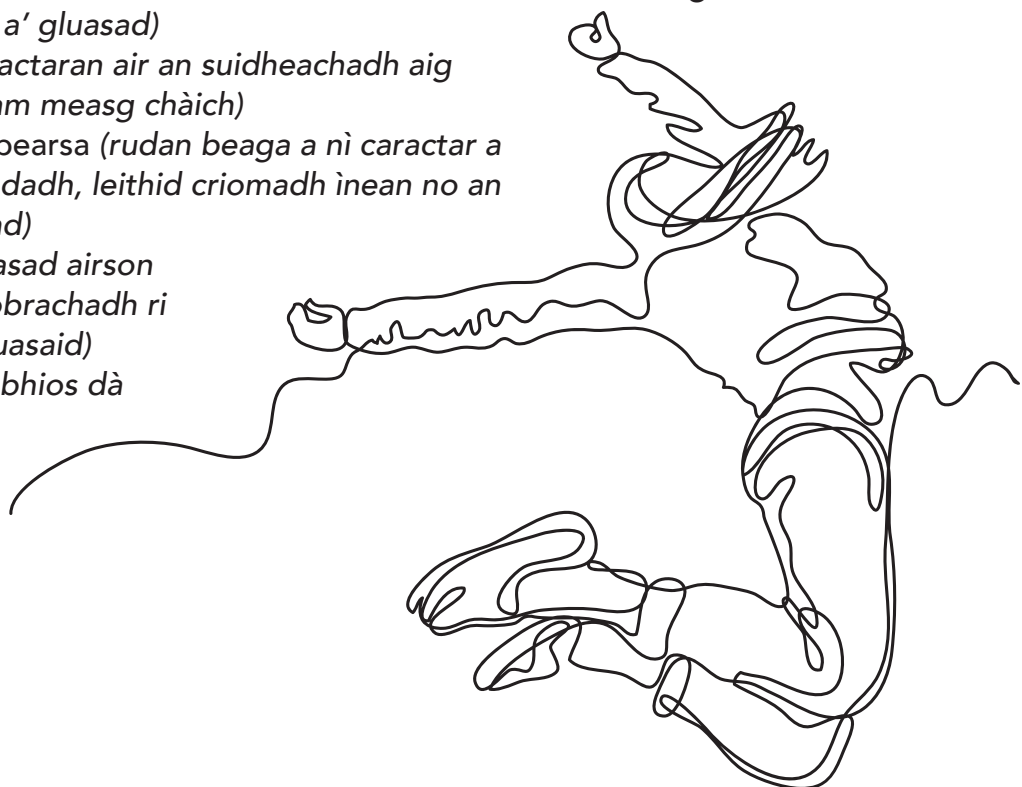
- Cat
- Itealan
- Trèan
- Motar-baic
- Sluisreadh na mara
- Cloc
- Bragadaich bhon teine
- Loidhne fòn bhrìste
- Glainne a' sgàineadh
- Speach
- Clag
- Boinneagan uisge a' tuiteam
- Starrag/feannag
- Poit le brochan a' goil

GLUASAD

Tha gluasad a' toirt dràma beò agus tha iomadh modh cleasachd as urrainn dhuinn a chur gu feum ann an dràma.

'S iad na dòighean seo as cumanta:

- Coraidhografaidh (a' cur ri chèile sreath de ghluasadan leithid strì no dannsa)
- Balbh-chluich (cleasachd gun ghuth no stuthan agus a' toirt a chreidsinn tro ghluasadan)
- Dealbh reòthte (cleasaichean a' tarraing dealbh gun ghluasad no a' stad fuar san spot mar ìomhaigh chruaidh – 'frèam reòthte' air sgrion)
- Tableau (sreath de dhealbhan reòthte sam bi cuirp a-mhàin gan cleachdadh airson dealbh a tharraing)
- Conaltradh-bodhaig (cleachdaidhean bodhaig ag innse dhuinn mu fhaireachdainn caractar, ar bodhaig ag innse rudeigin mus can sinn dad)
- Fiamh-gnùis (an coltas air d' aodann is na dh'innseas e dhuinn)
- Modhan-bodhaig (gluasadan is gnìomhan beaga a nì daoine a sheallas faireachdainn no na tha caractar a' smaoineachadh, lethid smèideadh no beireachdainn air làimh)
- Gnàthasach/neo-ghnàthasach (cho nàdarra/mì-nàdarra 's a tha an gluasad)
- A rèir stoidhle (gluasadan a fhreagrachd air stoidhle iomchaidh leithid caismeachd no modail air àrd-ùrlar)
- Glacadh-sùla (mar a bhios caractaran a' glacadh aire is sùil a chèile, sùil ri sùil, is na dh'innseas e dhuinn)
- Giùlan (mar a bhios caractaran gan giùlan fhèin nam bodhaig timcheall air caractaran eile no leotha fhèin; innsidh e mu mhodh no sunnd a' caractar)
- Seasamh (an dòigh sam bi an caractar a' seasamh gun ghluasad agus na dh'innseas e dhuinn)
- Balans (cho dìreach 's a tha iad a' gluasad agus adhbhar a bhith cugallach)
- Astar (cho luath 's a tha an caractar a' gluasad aig diofar amannan agus na dh'innseas sin dhuinn)
- Timeachadh (caractar a' gluasad/a' nochdadh aig an àm cheart rè na tha a' tachairt no tha iomchaidh)
- Cleachdadh ìrean (caractaran a' seasamh aig diofar àirdean san dealbh le bhith a' cleachdadh am bodhaigean)
- Cleachdadh an raon-cleasachd (mar a nì an cleasaiche feum den t-sealladh agus den t-seat no den raon-cleasachd le bhith a' gluasad)
- Suidheachadh (far am bi caractaran air an suidheachadh aig diofar amannan sa chluich, am measg chàich)
- Cleachdaidhean is modhan pearsa (rudan beaga a nì caractar a tha pearsanta no na chleachdadh, lethid criomadh ìrean no an dòigh sam bi iad a' coiseachd)
- Ruitheam (ruitheam sa ghluasad airson adhbhar, lethid a bhith ag obrachadh ri ruitheam fuinn no pàtran gluasaid)
- Beantainn chorporra (mar a bhios dà caractar a' beantainn ri chèile gu fiosaigeach)
- Coimeas (gluasadan caractar a tha coltach no eu-coltach ri caractar eile).

CORAIDHOGRAFAIDH

Obair: Cleasan Bodhaig

Seall air a' chriomaig a leanas airson beachd fhaighinn air mar a chleachdas diofar dhaoine gluasadan dealbhach gus ìomhaigh buadmhor a chruthachadh.

- Sgioba ball-coise ann an Innis Tìle
<https://www.youtube.com/watch?v=NHpAYlas7IA>

Chaidh gu leòr de na dòighean airson gluasad san liosta gu h-àrd a chleachdadh anns a' bhidio sin. Beachdaich air an fheadhainn a dh'aithnich thu.

Obair: Aon, Dhà, Strì

Mar chlas, coimheadaibh air na bhidiothan stiùiridh seo còmhla ris an tidsear:

<https://www.youtube.com/watch?v=XCXO0dSBLU>
<https://www.youtube.com/watch?v=BwMLs3sek6Q>

Cleachd an dà bhidio a leanas air YouTube gus ionnsachadh mar a nì sibh beagan sabaid dhràmach.

Buille: <https://www.youtube.com/watch?v=0jWVbEQpA0E>
Sgleog: <https://www.youtube.com/watch?v=XY24sMifqzo>

CUIMHNICH! Le sabaid dhràmach feumaidh conaltradh soilleir agus giùlan faiceallach a bhith air an cleachdadh. Chan eil e ceadaichte duine sam bith a ghoirteachadh. Is e sgil a th' ann air am bu chòir cleasaichean a bhith ag ullachadh gu mionaideach mus gabh iad pàirt ann an strì no sabaid dhràmach sam bith.

Obair

Feuchaibh air cuid de na sgrìobtan bho na stuthan-taic (**#19 Sgrìobt Strì gu #23 Sgrìobt Strì**) a tha a' tighinn gu àirde le strì air choreigin:

- Cleachdaibh cuid de na rudan a thog sibh bho na bhidiothan.
- Cuiribh stiùireadh gluasaid ris an earrainn a tha sibh a' cleachdadh gus an cluich sibh e ann an dòigh tharraingeach, air neo cuiribh crìoch air na sgrìobtan le dealbh-reòhte aig an deireadh (seach an t-sabaid fhèin) airson an t-strì a tha a' dol a thighinn a dhèanamh soilleir.

BALBH-CHLUICH

Gheibhear deagh eisimpleir de bhalbh-chluich air na bhidiothan a leanas. Coimheadaibh aon no dhà mar chlas.

1. **Charlie Chaplin:** <https://www.youtube.com/watch?v=Z7-QdoofMq8>
2. **A' sàbhaladh uisge:** https://www.youtube.com/watch?v=2hCnc_5n5CE
3. **Maidhm: Math is Olc:** <https://www.youtube.com/watch?v=QHy1zMKfbmY>

- Mar chlas, mìnichibh coltas nan cleasaichean. Smaoinichibh air fiamh-gnùis, sgeadachadh is stuthan.

Beachdaichibh air mar a bhios iad a' gluasad is a' cleachdadh am bodhaig (le eisimpleir bho gach teacsa).

Seall air a' bhidio de chleasaichean sràide a chithear ann an àiteachan leithid aig Fèis Dhùn Èideann agus air sràidean anns an Roinn Eòrpa, far am bi mòran luchd-turais. Obraich còmhla ri caraaid agus feuchaibh ri ìomhaigh mar seo a chruthachadh.

https://www.youtube.com/watch?v=rY8Cby0r_Xg

Chithear gu bheil na h-ìomhaighean a' gluasad glè bheag, ach ag atharrachadh an giùlan no an coltas gach uair a ghluaiseas iad gu dealbh reòhte ùr. Gluaisidh cuid aca aig mòmaidean a rèir an luchd-amais a tha a' tighinn faisg orra air neo ma bheir iad dhaibh airgead. Tha feadhainn eile a' cleachdadh fuaim cuideachd eadar gach gluasad.

Obair: Cruthaich film gun fhuaim

Gheibh sibh lorg air ceòl airson fhilmichean gun fhuaim air YouTube agus air làraich eile. Lorgaibh rudeigin a tha a' còrdadh ribh mar bhuidheann. Cleachdaibh na seallaidhean a leanas mar bheachd dhuibh airson sgeids a chruthachadh.

Sealladh:

- aig taigh-bìdh (le droch aoighean no droch fhrithealadh)
- aig an fhiaclair (le droch euslainteach no droch fhiaclair)
- a' coiseachd air ròpa
- neach a' coiseachd len làmhan ceangailte air an cùl, gu deireadh planca fiodha far an leum/ tuit iad gu am bàs... mu dheireadh thall.

Ceòl feumail:

<https://www.youtube.com/watch?v=lpQCVVOlxfI>
https://www.youtube.com/watch?v=zlrEt6N_3OQ
<https://www.youtube.com/watch?v=94k55PJRjpA>
https://www.youtube.com/watch?v=G5S_a_DIM8

Air neo...

Aig taigh-òsta ann an tìr chèin: Chan eil an neach-fàilteachaidh a' tuigsinn Gàidhlig no Beurla. Nuair a thèid na h-aoghean dhan rùm aca, gheibh iad leabhar fàilteachaidh. Na bhroinn tha liosta de dhiofar rudan a tha a' dol ceàrr orra san rùm agus a dh'fheumas iad a mhìneachadh don neach aig fàilteachas. (Cha bhi fhios aig an neach-fhàilteachaidh mun liosta). Gach turas a thig iad a-nuas le gearan, feuchaidh an neach-fàilteachaidh ri obrachadh a-mach dè an gearan a th' aca. Ma nì iad e, bidh gnothaichean rèidh oir cuiridh iad ceart e. Mura dèan, gheibh na h-aoghean £10 air ais airson gach rud nach do chuidich an neach-fàilteachaidh leis san ùine a bha aca na diofar rudan a chluich. Chosg an rùm £100. Bidh deich gearanan ann agus deich mionaidean. Cosgaidh gach gearan £10 don taigh-òsta mura h-obrachadh iad a-mach dè an gearan a th' aig na h-aoghean taobh a-staigh mionaid.

DEALBH REÒTHTE AGUS TABLEAU

Le **dealbh no frèam reòhte**, chithear ìomhaigh làidir de na tha a' tachairt ann am pìos dràma sam bith.

Uaireannan thèid a chleachdadh ann an dràma gus aire a chur air aon character no suidheachadh. Tha e feumail cuideachd airson **monolog** a chur ann am pìos le aon character ag aithris ris an luchd-amais fhad 's a tha càch reòhte. Tha **fòram tèatair** ga chleachdadh cuideachd le bhith a' stad dràma aig diofar mhòmaidean (can aig àirde) agus tha e an urra ris an luchd-amais dè an ath rud a thachras no a thèid a ràdh. Bidh an luchd-amais gu mòr mar phàirt den t-seòrsa dràma sin a chithear ann am fòram.

Obair: Cruthaich dealbh reòhte le diofar ìrean

Feuchaibh ri na seallaidhean a leanas a chruthachadh ann an dealbh reòhte a' cleachdadh an stiùiridh.

Feumaidh sibh diofar **ìrean** a chleachdadh agus feumaidh gach neach a bhith a' dèanamh rudeigin eadar-dhealaichte. Bu chòir dhuibh **stuthan** iomchaidh a chleachdadh.

- sabaid mhòr ann an taigh-seinnse
- aig consairt roc
- anns na trainnsichean sa chogadh
- sgoilearan ann an clas leotha fhèin
- daoine a' dìreadh gu mullach beinn àrd
- meadhan a' bhaile air latha àbhaisteach

TABLEAU

A' cruthachadh sreath de dhealbhan le ur bodhaig a-mhàin

TABLEAU MATH

Bidh cleasaichean...

- a' fantainn reòthte/neo-bheò
- a' fuireach sàmhach agus gun ghluasad
- a' cluich/a' taisbeanadh le brìgh is sgoinn
- a' cumail aire dhaoine
- a' cleachdadh diofar ìrean
- a' taghadh ìomhaigh ri chluich a sheallas tònna no atmosfir teasca
- faiceallach mun suidheachadh fhèin san ìomhaigh shlàin.

Mar bhuidheann, feuchaibh ri cuid de na seallaidheann a leanas ath-chruthachadh le bhith a' cleachdadh ur bodhaigean còmhla. Leanaibh an stiùireadh gu h-àrd gus deagh ìomhaigh a chruthachadh. Le tableau, bidh **suidheachadh** gach neach san dealbh cudromach cuideachd.

1. teine (am broinn taighe no a-muigh)
2. buidheann de luchd-leantainn a' faighinn faisg air rionnag mhòr aig tachartas foirmeil
3. iasgair air bàta
4. rùm mòr glaiste ann am prìosan, làn phrìosanaich

FIAMH-GNÙIS AGUS GIÙLAN

Obair: A' sealltainn faireachdainn led bhodhaig

Sgrìobh na faireachdainnean no an sunnd a dh'fhaodadh gach dealbh gu h-ìosal a bhith a' riochdachadh.

Ciamar a shealladh tu na faireachdainnean a leanas le do ghnùis agus le dòighean gluasaid? Tog dealbh no dhà den fheadhainn as fheàrr a tha gan riochdachadh sa chlas.

air bhioran	ìosal nad inntinn	fo eagal mòr
crosta	troimh-a-chèile	fo iomagain
ann an gaol	air do bheò-ghlacadh	le cridhe briste
toilichte	brònach	làn feirg
air do shàrachadh	air bhoil	teagmhach
searbh	air do mhaslachadh	deurach

Obair: Fiamh-gnùis, Glacadh-sùla agus Giùlan

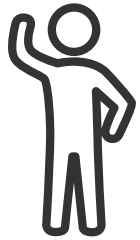
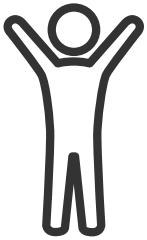
Tha thu a' coiseachd sìos an t-sràid is a' coinneachadh ri cuideigin as aithne dhut. Coisich seachad orra a' cleachdadh an stiùiridh gu h-ìosal:

1. deagh charaid nach fhaca tu o chionn fhada
2. cuideigin a b' àbhaist a bhith na bhurraidh riut san sgoil
3. cuideigin mun cuala tu sgainneal mòr bho chionn ghoirid
4. cuideigin ainmeil air a bheil meas mòr agad
5. seann bhràmar a bhris do chridhe agus nach fhaca tu bhon uair sin
6. cuideigin ris nach eil thu ag iarraidh tachairt no am faicinn
7. an nàmhaid as motha a th' agad
8. am fear/tè as bòidhche a chunnaic thu riamh is tu a' tuiteam ann an gaol leotha sa bhad.

Obair

Bu chòir gach neach dhà no trì de na h-ìomhaighean air an duilleig sna stuthan-taic (#24 **Cànan-bodhaig**) a thaghadh. Feuch ri na h-ìomhaighean/faireachdainnean sin a chur an cèill ann am pìos dràma goirid còmhla ri caraid(ean) sa chlas. Dè tha thu an dùil a tha an ìomhaigh a' riochdachadh? Cleachd an duilleag #25 **Coltas** gus beachd fhaighinn air na tha gach ìomhaigh a' riochdachadh.

Mus tòisich sibh, seall air na h-ìomhaighean a thagh sibh còmhla agus obraichibh a-mach sgeids a bhiodh freagarrach gus an cànan-bodhaig a thagh sibh a chleachdadh gu lèir ann an dòigh a tha ciallach agus soilleir.

Obair: Sgrìobt

A' cleachdadh cuid de na cleachdaidhean air an do sheall sin air Guth agus Gluasad, feuch a-nise na sgrìobtan anns na stuthan-taic (#26 agus #27) a thoirt beò.

Sealladh a Dhà: A' cruthachadh agus a' leasachadh

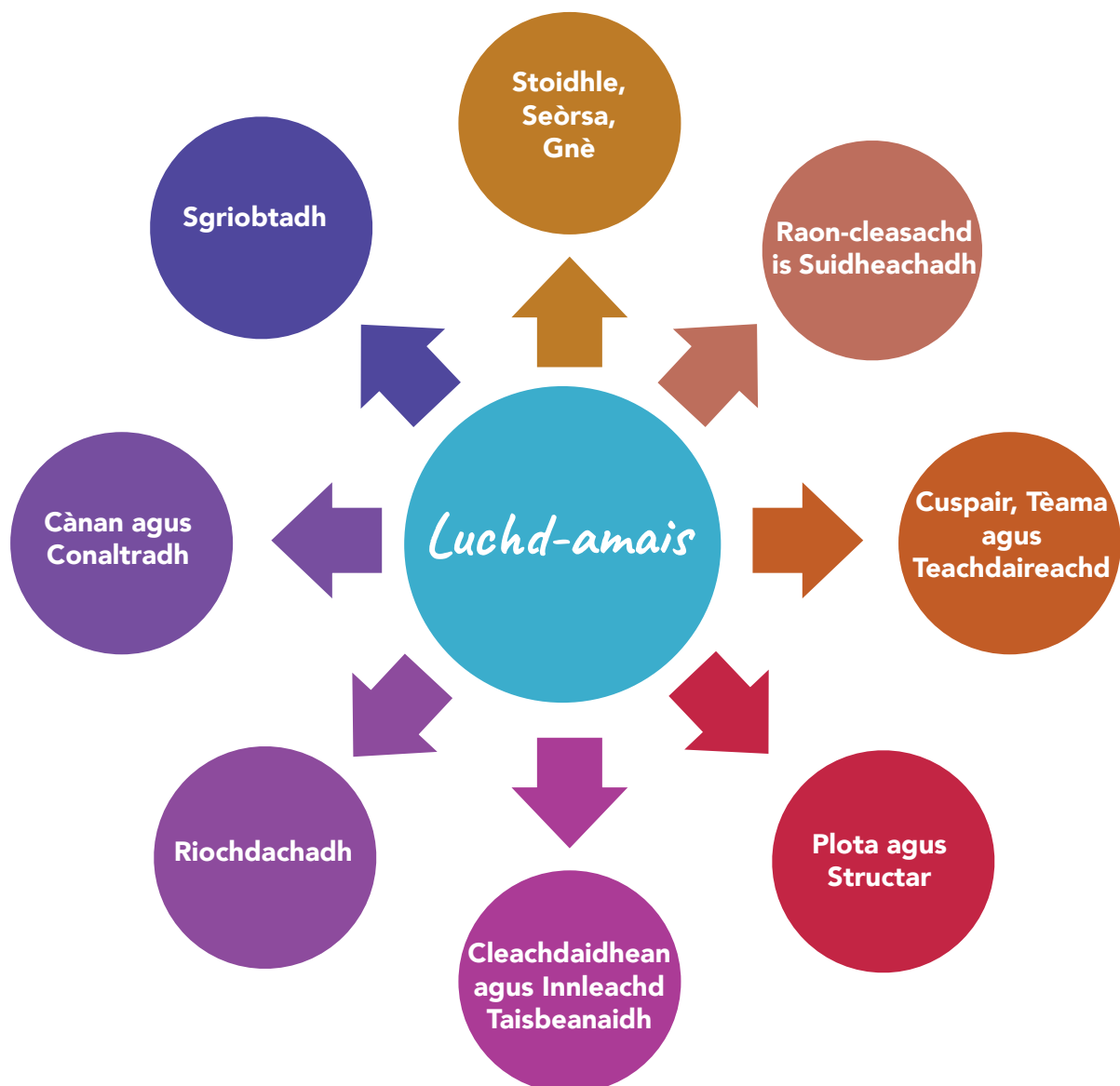
Tha sgilean dràma gu math sònraichte agus mionaideach rin sgrùdadh mus tèid againn air luach pìos dràma a thomhas, agus pìos luachmhor a chruthachadh dhuinn fhìn.

Le eisimpleirean de gach sgil agus puing ionnsachaidh, thèid agad air dràma a thuigsinn ann am barrachd doimhneachd, agus an tuigse sin a shealltainn le bhith ag aithneachadh agus a' cleachdadh cuid de na sgilean sin ann am pìos dràma.

Chithear bhon chlàr gu h-ìosal gu bheil an luchd-amais aig cridhe gach nì nuair a thig e gu dràma.

Chan urrainn dràma sam bith a bhith ann gun chuideigin a chì no a chluinneas e!

Tha seo fìor mun h-uile pìos dràma a chunnaic thu fhèin a-riamh, eadar an dealbh-chluich a chunnaic thu mu dheireadh aig an taigh-dhealbh agus an argamaid a chuala tu eadar an dithis a bha siud air a' bhus – tha dràma gar cuartachadh uile fad na h-ùine nar beatha bho latha gu latha agus is ann bho na criomagan beaga dràma sin as urrainn dhuinn pìosan dràma ùra a chruthachadh.

AN LUCHD-AMAIIS

Is e luchd-amhairc, luchd-èisteachd is luchd-leughaidh a bhios sinn a' ciallachadh nuair a chleachdas sinn luchd-amais san aonad seo. Aig cridhe gach pìos dràma tha na daoine a bhios ag amharc air no ag èisteachd ris. Dìreach mar leabhar, chan eil feum sam bith ann gun neach no sluagh a leughas e. Tha an aon rud fìor mu dhràma. Bu chòir cuimhneachadh gur ann don luchd-amais a tha an dràma agus bidh iomadh seòrsa dràma a' freagairt no ag amas air diofar dhaoine no luchd-amais. Bu chòir buaidh a bhith aig an dràma air an luchd-amais gus am bi neart agus feum ann.

Bidh dràma a' tarraing ùidh an luchd-amais tro bhith a' dèiligeadh ri cuspairean sònraichte, tro charactaran tarraingeach no le bhith a' cleachdadh dòighean libhrigidh teicnigeach leithid cànan, guth, gluasad, solais, fuaim, sealladh is eile gus aire dhaoine a ghluacadh agus a chumail.

Obair

Smaoinich air stòiridh/caractar/loidhnichean/suidheachadh bho fhear de na pìosan dràma telebhisein is film a leanas, agus mar a bhiodh iad tarraingeach do dhiofar dhaoine leithid an fheadhainn gu h-ìosal.

Eastenders	Màthraichean
Hollyoaks	Cailleachan
Inbetweeners	Deugairean
Harry Potter	Clann òg/pàistean
Frozen	Fireannaich meadhan-aoise

Chithear gun tèid aig dràma air diofar dhaoine a tharraing a rèir nan cuspairean/cùisean air a bheil iad a' bualadh.

Gus aire an luchd-amais a chumail, feumaidh dràma air an sgrion a bhith tarraingeach do dhiofar dhaoine airson diofar adhbharan. Tha deagh dhràma ag adhbhrachadh còmhraidh às a dhèidh no ceistean fhad 's a tha e a' dol air adhart – a' ciallachadh gu bheil buaidh aige air an fheadhainn a chunnaic no a chuala e. Tha faireachdainn, beachd no gluasad air choreigin am measg an luchd-amais ma tha an dràma air a bhith buadh-mhor.

Bu chòir an luchd-amais a bhith mar lorgaire, agus ag obrachadh a-mach beag air bheag plota na sgeòil no cnag na cùise. Chan eil thu airson 's gum bi càil ro shoilleir agus bu chòir don luchd-amais a bhith a' fàs nas eòlaiche air gach caractar mar a thèid cùisean air adhart. Chan eil deagh dhràma a' taisbeanadh rudan mar a thachradh iad dha-rìribh ach ann an dòigh a tha annasach agus a-mach às an àbhaist no tarraingeach. Ged a bhios caractaran no suidheachaidhean ann ris a bheil sinn an dùil no air a bheil sinn eòlach, bu chòir rudan a chumail annasach agus caochlaideach gus aire dhaoine a chumail.

Feumaidh rudan tachairt ris nach biodh dùil gus aire a ghluacadh agus a chumail. Bu chòir dàimh, co-fhaireachdainn no càirdeas fàs eadar an luchd-amais agus na caractaran san stòiridh. Le sin, bidh ùidh aca san dòigh a leasaicheas caractar/cùisean.

An dèidh pìos dràma fhaicinn no airson pìos a chruthachadh thu fhèin, cuidichidh na ceistean a leanas le bhith a' beachdachadh air luchd-amais.

- Ciamar a tha am pìos ag iarraidh gum bi daoine a' faireachdainn?
- Dè tha am pìos ag iarraidh air daoine a dhèanamh?
- Dè tha e a' toirt air daoine smaoineachadh/ceasnachadh?
- Dè tha e a' teagasg/a' riochdachadh/a' ciallachadh?
- An gabh an caractar/na caractaran a chreidsinn?
- A bheil teachdaireachd fhalaichte air cùl a' phìos don luchd-amais? Ma tha, dè beachd an luchd-amais air a sin?

Obair: Sanasachd an aghaidh rud cudromach

Cruthaich sanas an aghaidh rudeigin leithid smocadh no rudeigin faoin mar obair-dachaigh. Cuir ri chèile sanas air a shon anns a bheil thu a' feuchainn ri toirt air an luchd-amais taobh a ghabhail ris na tha thu ag ràdh.

Cleachd...

- ceistean reatoraigeach
- sluagh-ghairm tarraingeach a thèid ath-aithris sa phìos airson gum bi e soilleir
- figearan no fiosrachadh is fianais
- mìneachadh air cò ris a bhios beatha coltach às aonais an rud
- ìomhaigheachd làidir gus an cron a tha an rud a' dèanamh a thaisbeanadh
- fuaimnean agus ceòl gus tuilleadh fhaireachdainnean fhuasgladh no atmosfir a chruthachadh.

Obair: Neach-poilitigs – iomairt airson bhòtaichean an t-sluaigh

Tha thu a' dol a chruthachadh partaidh poilitigeach ùr agus is tusa an neach os cionn a' phartaidh.

- Feumaidh tu òraid a chur ri chèile a nì thu don chlas mu na rudan a bhiodh anns a' mhanifesto agad.
- Faodaidh na molaidhean agad a bhith cho annasach 's a ghabhas.
- Feumaidh tu rudan a mholadh a ghlacadh ùidh agus aire an luchd-amais.
- Cleachd ceistean reatoraigeach agus fianais airson am manifesto agad a sgrìobhadh.

Air neo...

Dèan bhidio airson a' phartaidh anns am bi na prìomh amasan air an togail agus air am mìneachadh.

Feumaidh a' bhidio agus am fiosrachadh sa bhidio a bhith feumail agus cumhachdach agus bu chòir dhut fhèin nochdadh sa bhidio mar cheannard a' phartaidh.

Cleachd na puingean seo airson do chuideachadh gus fiosrachadh iomchaidh a libhrigeadh dhan t-sluaigh:

- ainm a' phartaidh (ag innse beagan mun t-seòrsa partaidh a th' ann)
- na prìomh rudan a tha ceàrr air an dùthaich mar a tha i
- na prìomh amasan a th' aig a' phartaidh
- mar a nì iad sin... (le bhòtaichean an t-sluaigh)
- sluagh-ghairm freagarrach cuideachd.

Obair: Creid thusa mise!

Coimheadaibh air criomagan bhon phrògram Aibisidh agus chì sibh dòigh air *Would I lie to you?* a chluich sa Ghàidhlig. <https://www.bbc.co.uk/programmes/b01pw4rb/clips>

- Ann an dà bhuidheann, cruthaichibh liosta de fhaclan/abairtean annasach – cuid a tha dha-rìribh ann agus cuid a rinn sibh suas. Bu chòir mìneachadh a bhith agaibh airson gach facal/abairt a dh'innseas brìgh/ciall an rud.
- Tòisichidh a' chiad sgioba le bhith a' sealltainn facal/abairt don sgioba eile. Cuiridh an sgioba eile ceistean orra mun fhacal/abairt a thug iad seachad agus bu chòir a' chiad sgioba am freagairt cho mionaideach 's a ghabhas (a' dèanamh rudan suas ma dh'fheumas iad gus toirt a chreidsinn gur e facal/abairt dha-rìribh a th' ann).
- An dèidh beagan ùine de cheasnachadh agus mìneachadh feumaidh an sgioba a bha a' cur nan ceist innse a bheil iad a' creidsinn gur e facal/abairt a th' ann no nach eil.

STOIDHLE, SEÒRSA IS GNÈ

Stoidhle Dràma

Faodaidh sinn dràma a roinn ann an dà stoidhle: **gnàthasach/nàdarra** agus **neo-ghnàthasach/mì-nàdarra**.

San aon dòigh sa bheil stoidhle nobhailean air fhaicinn mar fhicsean agus neo-fhicsean, faodaidh dràma a bhith a' taisbeanadh rudeigin aithnichte no a ghabhas a chreidsinn agus sinn air bhoil gus an sgeulachd a leantainn. Tha sinn a' dol an sàs mar luchd-amais san dràma ma thèid againn air a chreidsinn agus ma tha ùidh againn anns na caractaran no anns na tha a' dol air adhart. Is e **dràma gnàthasach/nàdarra** a tha seo. Bidh buaidh aig dràma mar seo oirnn oir dùisgidh e faireachdainn no smuaintean pearsanta.

Bidh dràma **neo-ghnàthasach/mì-nàdarra** 's dòcha a' cleachdadh dòighean riochdachaidh agus modhan cleasachd gus rudeigin neo-ghnàthasach/mì-nàdarra a chur an cèill, leithid siubhal tro thìm mar a rinn Scrooge no le bhith a' cleachdadh dealbh reòthte, balbh-chluich, gluasad mall no a' bruidhinn ris an luchd-amais mar eisimpleir. Tha rudan mar Pantomaim agus Comadaidh tric neo-ghnàthach leis nach eil ceangal no co-fhaireachdainn againn ris a' character san aon dòigh ri dràma gnàthasach, oir tha fhios againn gur e spòrs a th' ann. Is dòcha nach eil sinn a' creidsinn faireachdainn a' character no na tha a' tachairt.

Ge-tà, 's urrainn dràma den dà sheòrsa **fiorachas** no **os-fhiorachas** a chur an cèill no a chleachdadh.

Mar chlas, agus le taic bhon tidsear, beachdaichibh air na pìosan dràma a leanas.

A bheil iad **gnàthasach** no neo-**ghnàthasach**? A' cleachdadh **fiorachas/os-fhiorachas**?

- Dà Latha san Dàmhair: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b03c57hk/clips>
- Torcuil's Guide to Being a Gael: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b04vf253/clips>
- Gaol @ Gael: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b06dw7b9/clips>
- Briseadh na Cloiche, Trèilear: <https://vimeo.com/105548103>
- A bheil thu gam thuigsinn? FilmG: <https://www.youtube.com/watch?v=5T9hTQXpASE>
- An t-Sireadh FilmG: <https://vimeo.com/262802239> (Aoir)
- Taisbeanadh SSD: <https://www.youtube.com/watch?v=9y1JlivMLmM>
- Elvis: <https://www.youtube.com/watch?v=oeDSl1ixC5U>
- Comadaidh Òir: <https://www.youtube.com/watch?v=btg-aEPNiRg>
<https://www.youtube.com/watch?v=9DVzY9ax72k>
- Gruth is Uachdar: <https://www.youtube.com/watch?v=BuboFXK-Vds>
- An Ceasnachadh: <https://www.youtube.com/watch?v=HNJgudcRi64>

Seòrsa Dràma

Cruth an Dràma

Bidh cruth ag innse dhuinn bun-stèidh pìos dràma agus mar a tha e air a chruthachadh. Mar eisimpleir:

- dealbh-chluich (le no gun sgrìobt) (film no stèidse)
- balbh-chluich
- faoin-dhràma
- dràma ceòlmhor
- pantomaim/seanchas
- dràma dannsaidh
- àbhachd/magadh/aoir
- dràma cunntasach/aithriseach
- monolog
- traidseadaidh
- gluasad
- fòram

Gnè Dràma

Gheibh sinn beachd bho ghnè teacs, dè bhios e a' feuchainn ri dhealbhadh. Bidh cleachdaidhean dràma agus stoidhle shònraichte tric co-cheangailte ris a' ghnè. Tha iomadh gnè dràma ann, nam measg:

- romansach
- eagalach
- ficsean saidheansail
- gnìomhach
- cogadh
- eachdraidh/cunntas-beatha
- aithriseach
- dràma greimeachaidh
- comadaidh/àbhachd
- fantasachd

Dè an seòrsa cruth is gnè ris am biodh tu an dùil bho na leanas?

Dràma beò:

- dràma coimhearsnachd
- dràma sràide
- ballet
- cleasaichean àbhachd/magaidh
- deasbad/luchd-poilitigs

Dràma air a chlàradh:

- film mar *Seachd*
- siabann leithid *Machair* agus *Bannan*
- sreath sgeidsichean *Ran Dan/Torcuil/Dà latha san Dàmhair*
- sanasan TBh/rèidio
- dràma rèidio

Obair: Faoin-dhràma

Glè thrìc, bidh na caractaran ann an dràma 'faoin' air an cruthachadh a thaobh gnàth-iomhaigh aithnichte. Bidh na feartan aig gach caractar air an dèanamh gu math follaiseach (ro fhollaiseach) dhuinn tro fhaoin-dhràma. Tha seo feumail oir tha e ag iarraidh oirnn a bhith tuilleadh is dràmach san dòigh sa bheil sinn a' cluich diofar "sheòrsaichean" dhaoine.

Gu traidiseanta, bhiodh aig caractaran sònraichte ri nochdadh ann am faoin-dhràma airson faoin-dhràma "ceart" a dhèanamh. Tha faoin-dhràma ga chleachdadh tric ann an cluiche leithid pantomaim, balbh-chluich, comadaidh, opara, siabann agus fantasachd no àibheiseachadh. Tachraidh an dràma timcheall air suidheachadh is daoine àbhaisteach. Gu traidiseanta, bhiodh iad a' gabhail àite ann an dachaigh chuideigin agus buaidh orra bho thrustair air choreigin bhon taobh a-muigh.

Chithear eisimpleir de seo sa bhidio a leanas:

https://www.youtube.com/watch?v=YuBeBjqKSGQ&list=RDQMoqdRPlyCrCQ&start_radio=1

Gu traidiseanta, b' iad na prìomh caractaran ann am faoin-dhràma:

1. an gaisgeach/laoch
2. an gàrlach/slaightear
3. a' bhana-ghaisgeach
4. am pàrant (suas ann am bliadhnaichean)
5. searbhannt don phàrant
6. am peasan/amadan a' bhaile

Dè na feartan a bhiodh tu a' sùileachadh bho gach neach?

- a. olc, sanntach is grànda
- b. òg, brèagha is math
- c. duineil, eireachdail is uasal
- d. càirdeil, còir is neochiontach ach cho faoin ri na h-uisgeagan
- e. draghail, aosta is eu-dòchasach

Saoil cò aig a bhiodh na loidhnichean a leanas ann am faoin-dhràma?

Ceangail iad ri na caractaran a dh'ainmich sinn gu h-àrd.

"Tha do ruaig air faire, a thrustair! Chan fhaigh thu às le leithid a-chaidh. Ceartas!"

"Mo thruaighe 's mo lèireadh! Tha mo chridhe air a bhriseadh!"

"Ah ha hà! Tiugainn, a m' eudail, 's ann leamsa a tha thu a-nise. Leamsa!"

"Ò mo chagair bhig, dè idir a dh'èirich dhut?"

"Is bochd nach urrainn dhomh smaoineachadh air dòigh air a cuideachadh! Od, tha mo cheann na bhrochan, 's chan eil freagairt a' tighinn thugam..."

"Le ur cead, a mhaighstir. Tha coltas airtnealach ort. Nach tèid thu a laighe? Cuiridh mi gad iarraidh ma thig brath."

Obair: Cruthaich faoin-dhràma

Smaoinich air feartan caractar agus an seòrsa nàdair a th' aig diofar dhaoine.

Airson dràma a dhèanamh inntinneach, feumaidh coimeas a bhith ann eadar na caractaran airson gnothaichean a chumail inntinneach. Smaoinich air gnàth-ìomhaigh is modhan a tha aig diofar sheòrsaichean dhaoine.

1. Cruthaich sgeidse agus feuch ri measgachadh de dhaoine le na feartan a leanas a chleachdadh. Cleachd faoin-dhràma gus na feartan a dhèanamh soilleir.
2. Nuair a sheallas tu do chàch e, bu chòir dha bhith soilleir dè na feartan caractar a bha gach neach san sgeids a' riochdachadh.

diùid
gaisgeil
beulach
bragail
usal
annasach
glic/comasach
leanabail
ceòlmhor

suarach
iarratach
an-fhoiseil
mì-fhoighidneach
nearbhasach
faiceallach
leam-leat
duineil
tinn

Gus faoin-dhràma a dhèanamh èifeachdach, cleachdaibh cuid de na molaidhean a leanas: Sa phlota chithear...

- math a' dèanamh na cùis air olc
- tòrr teannachaidh
- àirde aig deireadh gach seallaidh
- caractaran olc air am peanasachadh
- caractaran matha a' buannachadh (aig a' cheann thall)

Cleachdaidhean leithid...

- leth-taobh (a' bruidhinn gu dìreach ris an luchd-amais)
- cuideigin air an toirt am bruid
- còmhach meallta
- gluasad/frith-ghluasad agus giùlan sònraichte is gu math soilleir
- compàirteachas bhon luchd-amais
- tableau no reothadh dràmach

Obair

Uaireannan, gheibh sinn beachd bho thotal pìos dràma, dè an seòrsa rud a bhios ann. Còmhla ri caraid, seall air na tiotalan a leanas. Dè an seòrsa is stoidhle dràma a th' anna?

- Hillbilly Hearach
- Lus nam Ban-sìthe
- Fon Choill
- An Rùn Dìomhair
- Ceartas
- Air an Oir
- Bannan Briste
- Aghaidh a' Bhlàir
- An Nàmhaid
- Falaichte

Tagh aon tiotal agus dèan sanas airson am pìos dràma a thaisbeanadh. A bharrachd air a bhith ag innse beagan mun fhilm, dèan soilleir nad shanas dè an seòrsa dràma a th' ann a thaobh cruth is gnè agus inns beagan mun phlota airson daoine a thàladh thuige.

Dè an seòrsa dràma a th' anns na pìosan a leanas? Mìnich do bheachd air luchd-amais, cruth agus gnè gach diofar pìos.

1. *Nach Fuar am Poll*, le Chrisella Ross: <https://www.youtube.com/watch?v=L5W3yc7SLzs>
2. *An t-Sireadh*, le Ros MacCoinnich: <https://vimeo.com/262802239>
3. *Sealladh*: <https://www.youtube.com/watch?v=eZ24X-6BzMo>
4. *'S fheàrrde duine gaire*: <https://www.youtube.com/watch?v=jbBkqaDd0HE>

RAON-CLEASACHD IS SUIDHEACHADH

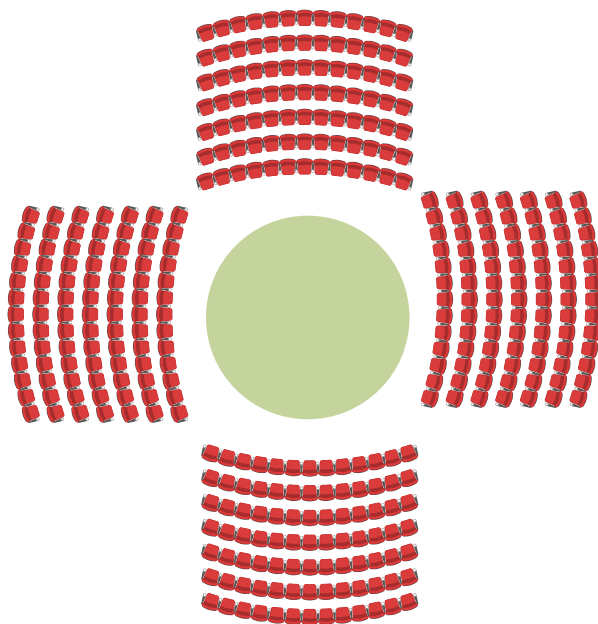
(Ionad-cleasachd, an luchd-amais agus a' cruthachadh/a' cleachdadh stuthan)

- Raon-cleasachd: Far am bi a' chluich a' tachairt no air a taisbeanadh
- Suidheachadh: Na seallaidhean air an raon-cleasachd a' riochdachadh far a bheil an dràma a' tachairt.

Diofar àiteachan cleasachd

Taigh-cluiche

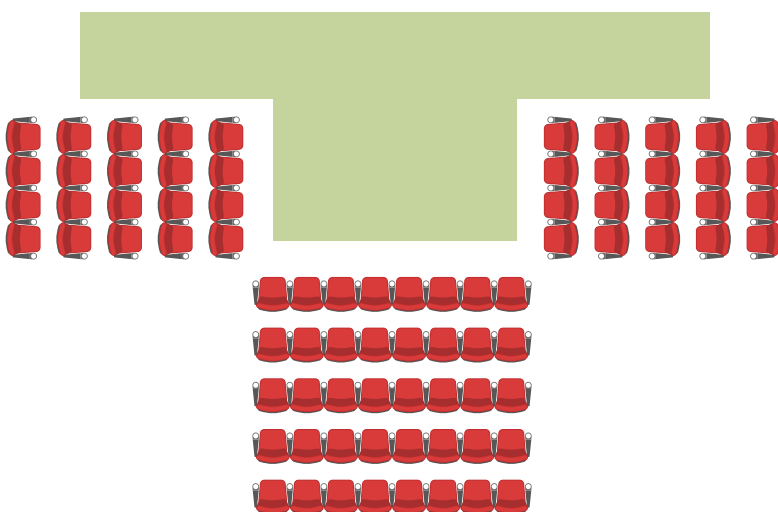
Tha 4 dòighean air dràma a thaisbeanadh ann an taigh-cluiche:

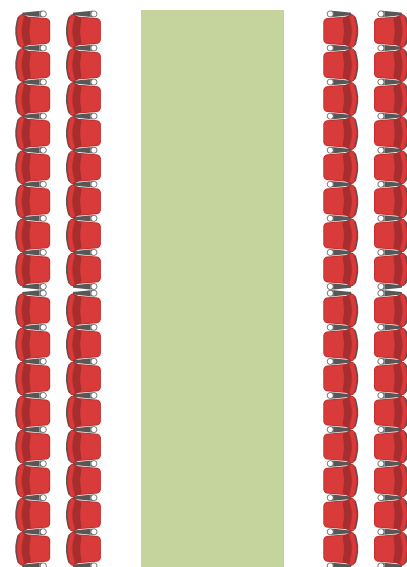
ann-an-cearcall

airdse proscenium

stobadh

tarsainn

Seall mar a chleachd an Sgoil Shamhraidh Dràma “ann-an-cearcall” airson pìos dràma a thaisbeanadh an seo:

<https://www.youtube.com/watch?v=IIGQKo4v70U>

Coimhead air na dealbhan bhon dràma *Doras Dùinte*. Dè an seòrsa raon-cleasachd a chaidh a chleachdadh san dà shuidheachadh seo?:

1. <https://vimeo.com/110616964>
2. <https://vimeo.com/62960210>

Ge-tè, dh'fhaodadh dràma a bhith air a shuidheachadh ann an àite sam bith. Tha seo gu h-àraid fìor le dràma a tha air fhilmadh ach chithear cuideachd cleasachd ga thaisbeanadh beò ann an àiteachan annasach, leithid dràma sràide agus air seann làraich no ann an togalach sònraichte leithid caisteal.

Chithear deagh eisimpleir den seo aig Fèis Dhun Èideann: https://www.youtube.com/watch?v=_NRrl0bLQuc

A' cleachdadh àiteachan eile airson dràma a thaisbeanadh

Obair: SSD Oidhche Taisbeanaidh

Seall air na bhidiothan gu h-ìosal leis an Sgoil Shamhraidh Dràma. Sgrìobh pìos mu na chunnaic thu a' mìneachadh an t-seòrsa dràma a th' ann agus mar a chleachd iad seat, sgeadachadh is raon-cleasachd airson an dràma a libhrigeadh.

Beachdaich an uair sin air na diofar dhòighean anns an do chleachd iad guth agus gluasad anns an taisbeanadh aca. Inns carson a tha thu a' smaoinichadh a tha na cleasan sin agus an seat freagarrach airson dràma den t-seòrsa seo.

Sgoil Shamhraidh, *Oidhche Taisbeanaidh*:

<https://www.youtube.com/watch?v=IIGQKo4v70U>

<https://www.youtube.com/watch?v=3JljsM7tUEg>

Sgoil Shamhraidh, *MacB*:

<https://www.youtube.com/watch?v=g1XEFxZrKp0>

Suidheachadh agus Sealladh

Seallaidh an tidsear dhuibh *Na Faileasan* le Iain Mac a' Ghobhainn no criomag bho *Gruth is Uachdar* no *An Ceasnachadh*.

Smaoinich air na rudan a chì thu. Dè tha an sgeadachadh ag innse dhuinn?

Glè thrì, innsidh sin dhuinn cuin a tha an dràma a' tachairt. Bidh sgeadachadh stèidse agus an sealladh ag innse dhuinn mun linn, an seòrsa characteran a th' againn agus an seòrsa àite a th' ann. Dh'fhaodadh suidheachadh an dràma agus na diofar sheallaidhean innse dhuinn a bheil caractar(an) beairteach no bochd, fasanta no mì-fhasanta, sgiobalta no mì-sgiobalta is tòrr eile. Chithear le stuthan seann-fhasanta san àirneis no le dath an t-seallaidh gur e àm bho chionn fhada a tha an dràma a' riochdachadh, is dòcha.

Obair

Seall air a' chlàr gu h-ìosal. Airson gach suidheachadh, sgrìobh beachd air 3 seallaidhean a bhiodh freagarrach do gach suidheachadh. Bu chòir dha na seallaidhean dèanamh soilleir dhuinn far a bheil an dràma suidhichte.

SUIDHEACHADH	SEALLADH
Aig àm a' chiad chogaidh, san Fhraing 2099 san Eilean Sgitheanach San latha an-diugh ann an New York	

Smaoinich air dràma Gàidhlig sam bith a chòrd riut.

Lìon an clàr gu h-ìosal, ag innse: suidheachadh an dràma, 3 seallaidhean san dràma a rinn an suidheachadh soilleir dhut, agus stuthan sam bith eile a chuidich gus an suidheachadh a dhèanamh soilleir dhut, leithid: guth, gluasad, solais, fuaim, sgeadachadh is eile.

Ainm an dràma:

SUIDHEACHADH	3 SEALLAIDHEAN	STUTHAN EILE

Obair: A' chiad sealladh

Seall air na seallaidhean anns na dealbhan gu h-ìosal.

Beachdaich air suidheachadh a dh'fhaodadh iad a bhith a' riochdachadh agus smaoinich mu na puingean a leanas:

- Cuin a tha e a' tachairt?
- Càit a bheil e a' tachairt?
- Carson a tha sinn ann?
- Cò dh'fhaodadh nochdadh ann?
- Dè thachair/tha a' dol a thachairt ann?
- Ciamar a nì thu an suidheachadh soilleir bhon t-sealladh (anns an dealbh) seo a-mhàin?

Nam b' e seo a' chiad sealladh à film/pìos dràma, smaoinich mar a b' urrainn dhut a thòiseachadh, mean air mhean, gun characteran fhaicinn.

Aig an toiseach, cha bu chòir a chluinntinn ach fuaimean ris am biodh tu an dùil bho na tha ri fhaicinn anns na dealbhan. Smaoinich an uair sin mar a b' urrainn dhut tòiseachadh air fuaimean dhaoine (chan e loidhnichean) a chur ann (beag air bheag) ged nach fhaic thu iad – rudan leithid gàireachdainn, rànil, ùpraid, coiseachd no feadaireachd. Mu dheireadh, cuir ann guth(an) caractar. Bidh an guth a' tighinn bho àiteigin san dealbh no air a chùl (mar sùilean) ach (fhathast) chan fhaic sinn an caractar san dealbh.

CUSPAIR, TÈAMA IS TEACHDAIREACHD

Seallaidh sinn air na cùisean agus na gnothaichean a tha cudromach ann am pìosan dràma.

Bidh **cuspair** a' freagairt na ceist le beagan fhacail. "Cò mu dheidhinn a tha am pìos?" (Faic an liosta gu h-ìosal)

Bidh **Tèama** a' freagairt na ceist, "Dè an dòigh sa bheil e a' coimhead air a' chuspair. Dè na beachdan, na smuaintean no na ceistean a tha e a' dùsgadh san luchd-amais?"

Tha an tèama ag innse a' phrìomh chuspair dhuinn agus mar a chaidh a chur an cèill no deiligidh ris san dràma.

Le **teachdaireachd** faodaidh sinn beachdachadh air dè as adhbhar don pìos no na tha an dràma a' feuchainn ri toirt oirnn a chreidsinn, a smaoinichadh no a thuigsinn. Dè an co-dhùnadh chun an tàinig an dràma mun chùis/chuspair no mun tèama a nochd ann?

Uaireannan bidh measgachadh de chuspairean a' nochdadh ann am pìos dràma agus is dòcha gum bi barrachd is aon chuspair ag èirigh san tèama.

Cuspairean a tha tarraingeach do dhaoine:

- nàiseantachd
- gaol
- gràin
- miann airgid
- teaghlach/càirdeas
- aonranachd
- bàs/breith
- ceartas/ana-ceartas
- cianalas
- strì/cogadh
- creideamh
- gràin-cinnidh
- math an aghaidh olc
- dìoghaltas/mathanas
- conaltradh
- ìobairt/inbhe
- cogadh
- fògradh
- fuadach
- fàs suas
- dualchas
- cumhachd
- dòchas/eu-dòchas
- bochdainn
- beairteas

Inns dè na cuspairean a tha a' nochdadh anns na pìosan dràma a leanas.

Sealladh: <https://www.youtube.com/watch?v=ez24X-6BzMo>

Briste: <https://vimeo.com/manage/videos/262819176>

No

Tagh film sam bith air làrach FilmG agus, a bharrachd air a' chuspair a chaidh a chur romhpa air a' bhliadhna a bha sin, ainmich cuspairean eile a tha a' togail ceann san dràma air an do choimhead thu.

Tèamaichean

Bidh dràma a' dèiligeadh ri cùisean sònraichte no connspaideach airson buaidh a thoirt air an luchd-amais. Bidh gnothaichean moralta no pearsanta a tha freagarrach air comann-sòisealta na linne (luchd-amais aig an àm) a' togail ceann ann am pìos dràma. Chan eil tèama no adhbhar a' phìos buileach soilleir bhon toiseach no ro thrì air a ràdh ann am briathran – obraichidh an luchd-amais a-mach cò air a tha an teacs a' feuchainn ri bualadh.

Tuigidh luchd-amais tèama le bhith a' cur dà rud còmhla – na rudan a thuig iad fhèin mun dràma, leithid nan cuspairean agus an tòn, agus fios a bhith aca air adhbhar no teachdaireachd a' phìos bho bhith a' toirt an aire san dràma dha na rudan a tha a' dèanamh an leithid soilleir dhuinn.

Smaoinich air dè th' aig pìos dràma ri ràdh mu chuspair agus ciamar a tha e a' dèanamh sin follaiseach dhuinn. Mar eisimpleir:

Cuspair: Gaol

Tèama: A' faighinn thairis air cridhe briste

Teachdaireachd: Goirt 's gu bheil e, fàsaidh e nas fheàrr is chan eil thu leat fhèin.

Dèan liosta de **chòig** cuspairean agus mìnich mar a ghabhadh tèama a dhèanamh às. Dèan seo san aon dòigh anns an deach dèiligeadh ris a' chuspair 'Gaol' gu h-àrd. Tha eisimpleir no dhà eile sa chlàr a leanas cuideachd.

Beachdaich cuideachd air dè an seòrsa teachdaireachd a dh'fhaodadh a bhith aig cuspairean 2-4 (beàrnan x).

CUSPAIR(EAN)	TÈAMA	TEACHDAIREACHD?
1.Strì/còmhstri/ coltas/gnè	Strì inntinn air cuspair pearsanta	Tha daoine gad chluinntinn! Is tha e ceart gu leòr.
2.Traidisean/dòighean ùra	A' dol an aghaidh na thathar an dùil bhuat	x
3.Càirdeas/gaol	A' lorg gaol anns an àite mu dheireadh ris am biodh tu an dùil	x
4. Bàs/ciont	A' dèiligeadh ri ciont mu bhàs	x
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		

Obair

Cleachd dràma sam bith a bhios tu fhèin a' coimhead no a chunnaic thu bho chionn ghoirid. Beachdaich air na cuspairean agus air na tèamaichean san dràma. Mìnich mar a tha iad air an làimhseachadh sa phìos.

Sgrìobh, le iomradh air an teacsa, mar a tha an tèama air a dhèanamh soilleir dhut tron dràma.

AINM AN DRÀMA	CUSPAIREAN AGUS TÈAMAICHEAN	GEÀRR-CHUNNTAS AIR MAR A THA AN DRÀMA A' DÈILIGEADH RI NA CUSPAIREAN AGUS NA TÈAMAICHEAN SEO.

Teachdaireachd

Airson teachdaireachd obrachadh a-mach, feumaidh sinn ceistean a chur oirnn fhèin mu na cùisean, na cuspairean agus na tèamaichean a tha a' nochdadh anns a' phìos agus mar a chaidh dèiligeadh riutha. Bidh beachd-smuain air choreigin air cùl gach pìos agus nuair a dh'obraicheas sinn a-mach na tha am pìos a' feuchainn ri ràdh, no cnag na cùise, thig an teachdaireachd am follais.

Còmhla ris an tidsear, smaoinichibh air teachdaireachd an fhilm a leanas:

Sin an Rud a bu Mhiann Leam le Bruce Carmichael

<https://vimeo.com/84595570>

Obair: Cleachd seann abairt mar bheachd-smuain airson dràma a bhrosnachadh.

Tha seanfhacail uabhasach math mar bheachd air teachdaireachd aotrom airson pìos dràma.

Bu chòir fòcas a bhith air mar a tha cnag na cùise a' nochdadh beag air bheag agus bu chòir an luchd-amais a bhith a' ceasnachadh/a' beachdachadh air rudan fad na tìde gus an aire a chumail. Dh'fhaodadh na cluicheadairean feuchainn ris an rud (teachdaireachd) a chleith cho fad 's as urrainn dhaibh gu faisg air deireadh a' phìos gus an dràma a dhèanamh tarraingeach agus gus àirde a thogail.

Cha tig às a' phoit ach an toit a thèid innte.
Am fear a ghleidheas a theanga, gleidhidh e a charaid.
Cha tig an aois leatha fhèin.
An car a th' anns an t-seann mhaide, is duilich a thoirt às.
An làmh a bheir, 's i a gheibh.
Cha do dhùin doras nach do dh'fhosgail doras.
Cha b' e a cheannach a rinn e.
Mar a chì na big, nì na big.
Cha bhi meas air uisge an tobair gus an tiormaich e.

PLOTA AGUS STRUCTAR

Airson dràma a chumail tarraingeach don luchd-amais, **feumaidh am plota a bhith làidir.**

Bu chòir dhuinn smaoinichadh air prìomh chuspairean agus tèamaichean ann am pìos dràma gus plota a mhìneachadh no a chur ri chèile.

Nuair a tha sinn a' beachdachadh air plota, feumaidh sinn smaoinichadh air na **prìomh thachartasan** agus **amannan cudromach** san dràma. Bidh mòmaidean san dràma far am bi caochladh no tionndadh no fuasgladh cudromach a' tachairt agus bidh buaidh aig an sin air an luchd-amais ann an dòigh air choreigin.

Gus plota a mhìneachadh, feumaidh sinn smaoinichadh air prìomh characteran a-mhàin agus na tha a' tachairt dhaibh san dràma:

1. Prìomh character(an)
2. Càit a bheil e a' tachairt is cuin (is dòcha carson)?
3. Toiseach, meadhan is deireadh (prìomh mhòmaidean: Dè na tha tachairt san dràma?)
4. Ciamar a tha an dràma a' làimhseachadh/a' dèiligeadh ri cuspair no cùis?

Obair

Leugh na sgrìobtan anns na stuthan-taic (**#28 Sgrìobt Tuigse gu #30 Sgrìobt Tuigse**) agus smaoinich air na dh'fhaodadh a bhith a' tachairt anns na trì sgeidsichean dràma.

- Dè am plota a dh'fhaodadh a bhith ann nam b' e seo an tachartas ann am meadhan an dràma?
- Ciamar a thàinig an suidheachadh seo chun na h-ìre seo agus dè an ath rud a dh'fhaodadh tachairt?
- Cò am prìomh character a dh'fhaodadh a bhith ann?
- Cuir toiseach is deireadh ri fear de na sgrìobtan.

PRÌOMH MHÒMAIDEAN

Coimhead air prògram sam bith san t-sreath *Gruth is Uachdar* agus dèan geàrr-chunntas air na prìomh thachartasan san earrainn a chunnaic thu.

(Cleachd teacsa dràma sam bith eile mura bheil *Gruth is Uachdar* ri fhaighinn.)

Tarraing **clàr-ama** den phìos a chunnaic thu de *Ghruth is Uachdar*.

Bidh diofar mhòmaidean/amannan den dràma a' leum a-mach oirnn bhon a tha tachartas, fuasgladh, tionndadh no caochladh air choreigin ann.

Còmhla ris an tidsear/mar chlas, cleachdaibh clàr leithid bòrd-stòiridh, cloc no loidhne-tìme a gheibhear sna stuthan-taic (**#31 gu #32**) airson na prìomh thachartasan san dràma a mhìneachadh no airson ur tuigse air na prìomh mhòmaidean ann an dràma sam bith a shealltainn.

'S urrainn dhuibh dealbhan a chur ri bòrd-stòiridh, ach le cloc chan fheumadh dealbh a bhith ann mura bheil ùidh agaibh ann a bhith a' tarraing dhealbhan. Cuiribh an sgrìobhadh don bhogsa fo gach dealbh an toiseach.

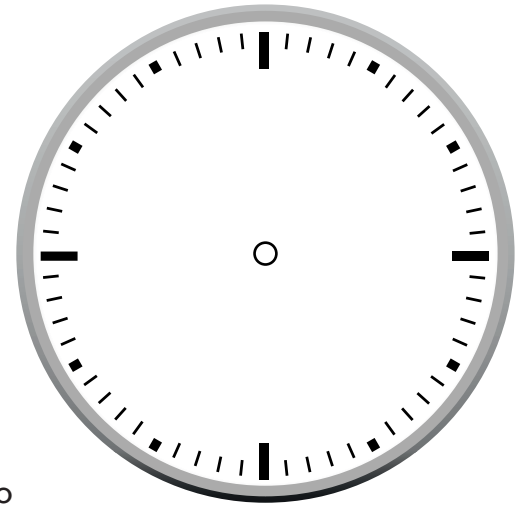
Cuimhnichibh gu bheil sinn a' sealltainn ar tuigse air **plota** agus **prìomh amannan** san dràma.

Seall air <https://www.youtube.com/watch?v=hidLoJlfDU8> agus <https://www.youtube.com/watch?v=XOIhApGU6JU>.

Gheibhear beachdan an seo mu sgrìobhadh agus mu bhith a' cur bòrd-stòiridh ri chèile agus ga chur gu deagh fheum.

Tha e feumail airson na diofar thachartasan san dràma a chur an òrdugh agus a chuimhneachadh. Cuidichidh e le cruthachadh agus gus laigsean/feumalachdan a lorg mus tòisich air dràma a chur ri chèile.

STRUCTAR

Bidh structar dràma sam bith:

- **Leantainneach** – a’ tòiseachadh aig àm sònraichte agus a’ gluasad air adhart ann an ùine gu nàdarrach às a sin. Mar eisimpleir:

An Gèam: <https://vimeo.com/manage/videos/116169692>

No...

- **Caochlaideach** – nuair a bhios an structar a’ leum eadar diofar amannan air neo stòiridhean is cluich, le bhith a’ cleachdadh rudan mar boillsgeadh (teachdail no caithte) mar eisimpleir:

Briste: <https://vimeo.com/manage/videos/262819176>

Obair: Àibheiseachadh

Bidh stòiridh a tha stèidhichte “ann an rìoghachd fada air falbh...” tric a’ cleachdadh nam prìomh characteran a chithear ann am faoin-dhràma agus characteran eile, agus bidh sgeulachd den t-seòrsa sin an-còmhnaidh a’ leantainn an aon structar.

1. Tha gnothaichean a’ tachairt ann an rìoghachd fada air falbh, far a bheil bana-phrionnsa ann an togalach mòr (mar as trice, caisteal).
2. Feumaidh a’ bhana-phrionnsa an caisteal fhàgail, airson adhbhar air choreigin.
3. San t-saoghlal a-muigh, coinnichidh i ri daoine olc agus tachraidh rudeigin dona.
4. Nochdaidh an gaisgeach gus làmh-an-uachdair fhaighinn air an duine olc agus airson a’ bhana-phrionnsa a shàbhaladh.
5. Aig a’ cheann thall, mar a bhiomaid uile an dùil an seo, tuitidh a’ bhana-phrionnsa ann an gaol leis a’ ghaisgeach agus bidh iad sona fad an làithean còmhla, no am bi...?

Feuchaibh fhèin ri dràma a chruthachadh mar chlas agus feuchaibh ri na 7 peacaidhean-bàis a chur ann gus tuilleadh “faoin-dhràma” a chruthachadh. Cleachdaibh an structar traidiseanta far a bheil an dràma stèidhichte ann an rìoghachd fada air falbh.

Seo na peacaidhean-bàis.

fearg
leisge
uabhar
ana-miann
farmad
geòcaireachd
sannt

CLEACHDAIDHEAN IS INNLEACHD TAISBEANAIDH

Chithear cuid de na cleachdaidhean a leanas ann an dràma agus tha iad feumail dhuinn nuair a bhios sinn a' cruthachadh dràma. Feumaidh iad a bhith freagarrach airson an t-seòrsa dràma a thathar a' cur ri chèile.

Coimheadaibh air an liosta agus smaoinichibh air pìosan dràma a chunnaic sibh anns an deach an cleachdadh.

Chunnaic sinn cuid san liosta na bu tràithe san aonad ach dh'fhaodadh iad a bhith air leth feumail do structar dràma leis gun urrainn dhuinn an cleachdadh aig diofar amannan freagarrach tron phìos airson tionndadh no fuasgladh a riochdachadh.

- **Boillsgeadh (teachdail no caithte)** – Far an leum an dràma air ais no air adhart ann an ùine/tìm.
- **Dealbh reòhte no Tableau** – Dealbh anns nach eil gluasad, air a chleachdadh aig amannan sònraichte.
- **Monolog** – Aon neach a' bruidhinn ris an luchd-amais mu dhragh no gearan air choreigin agus a' tighinn gu fuasgladh no co-dhùnadh mu dheidhinn an dèidh tòrr meòrachaidh còmhla ris an luchd-amais. Cha bhi caractar eile san t-sealladh.
- **Gluasad slaodach no luath** – An caractar no an dealbh a' cleachdadh gluasad mall no luath mar seo airson toirt air mòmaid shònraichte seasamh a-mach (leis gu bheil astar a' phìos air atharrachadh) agus a' chluich a' gleidheadh sealladh cudromach. Le gluasad luath, bidh e tric a' riochdachadh staid a' caractar no gluasad sgiobalta gu àm ri teachd.
- **Aithris agus guth-thairis** – A' cur guth thairis air an dealbh no an t-sealladh a chì sinn. Bidh neach-aithris a' mìneachadh ghnòthaichean, ach bidh guth-thairis ga chleachdadh tric airson faclan a chur ri caractar no cuideigin a tha dha-rìribh no mas fhìor a' bruidhinn.
- **Bruidhinn leth-taobh** – A' bruidhinn, airson tiotan eadar loidhnichean, ris an luchd-amais.
- **Fèin-labhairt** – A' bruidhinn riut fhèin mar caractar is e mar phàirt den dràma. Còmhradh leat fhèin no ag innse na smuaintean agad mar nach eil ann ach thu fhèin.
- **Dà shealladh** – An t-àrd-ùrlar no an raon-cleasachd air a roinn na dhà leth no barrachd – 's dòcha airson dealbh-chluich le dà sgeulachd no barrachd a chluich taobh ri taobh.

BOILLSGEADH

Tha boillsgeadh feumail ann an dràma, ach feumaidh e a bhith soilleir don luchd-amais gur e sin a th' ann.

Gu math tric, cleachdaidh dràma cleasan riochdachaidh gus an t-atharrachadh sin a dhèanamh soilleir tro sgeadachadh, aodach no dath mar eisimpleir. Uaireannan eile, bidh an gluasad agus an ùine soilleir le bhith ag atharrachadh rudan beaga leithid tònna no modh nan caractaran.

Tha boillsgeadh gu math freagarrach airson pìosan den phlota fhuasgladh mean air mhean don luchd-amais agus beagan obair smaoinichaidh aca ri dhèanamh gus an ruig iad cnag na cùise.

- Seall air a' chiad phrògram de *Bhannan*, mar eisimpleir, agus ainmich na diofar amannan far a bheil seo air a chleachdadh.
- Beachdaich air mar a tha e a' dèanamh feum don phìos.

DEALBH REÒTHTE IS TABLEAU

Le dealbh reòthte (no tableau) ann an dràma, tha an cothrom aig na cleasaichean, no aig an riochdaire, cur ris an dràma le bhith a' glacadh aire tro bhith a' stad ann an sealladh le dealbh no frèam reòthte. Tha atharrachadh anns an astar agus tha e a' seasamh a-mach. Le tableau san dràma, bidh na cleasaichean a' cleachdadh am bodhaigean a-mhàin airson sreath de dhealbhan reòthte a shealltainn agus bidh iad a' riochdachadh rudeigin cudromach no ìomhaighean làidir. Seall mar a rinneadh feum de tableau anns na bhidiothan a leanas:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZM1aNIGIU4>

<https://www.youtube.com/watch?v=JTqj7CqNGZw>

AITHRIS AGUS GUTH-THAIRIS

Seall air na filmichean bho làrach FilmG. Cluinnear aithris agus guth-thairis anns na diofar phìosan.

1. *An t-Sireadh*: <https://vimeo.com/262802239>
2. *Mo Ghàrradh*: <https://vimeo.com/57675815>
3. *Seachdain gun seòladh*: <https://vimeo.com/149620742>

GLUASAD SLAODACH NO LUATH

Aig amannan bidh gluasadan slaodach no luath air an cleachdadh nuair a tha àirde anns a' phìos no gus toirt air mòmaid shònraichte seasamh a-mach.

Feuchaibh ri seo a chleachdadh sibh fhèin nuair a tha sibh a' cruthachadh pìos dràma.

Brisidh Tu: <https://vimeo.com/manage/videos/57843141>

FÈIN-LABHAIRT

Gheibh sinn tòrr a-mach mu smuaintean no nàdar fìor caractar tro bhith gan cluinntinn a' meòrachadh agus a' bruidhinn riutha fhèin. Seall air mar a bhios Seasaidh Lexy ga chleachdadh:

<https://www.youtube.com/watch?v=E2xpRZ7A0QU>

Beachdaich air carson a tha e freagarrach don caractar aice.

Obair

Feuch fhèin ri sgeids bheag èibhinn a dhèanamh a' cleachdadh fèin-labhairt. Cleachd na beachdan a leanas gus beachd a bhrosnachadh mu chuspair, no tagh cuspair dhut fhèin.

- A' dèanamh deiseil airson a' chiad deit agad
- Gad ullachadh fhèin airson còmhraidh mu àrdachadh dreuchd leis an neach-fastaidh agad
- A' beachdachadh mun dòigh-beatha agad agus mu cho mì-fhallain is a tha thu
- A' dol thairis air sabaid a bha agad le do bhràmar mu rudeigin faoin

BRUIDHINN LETH-TAOBH

Nuair a dh'iarraas stiùiriche air cleasaiche bruidhinn "Leth-taobh," tha iad airson rudeigin innse don luchd-amais, a' toirt a chreidsinn 's dòcha nach eil na cleasaichean eile gan cluinntinn air neo airson ceangal pearsanta a dhèanamh ris an luchd-amais.

Uaireannan eile, thèid a chleachdadh mar dhòigh air astar a chur eadar an caractar agus an sealladh anns a bheil iad.

- Leugh toiseach an sgrìobt a leanas còmhla ri caraid.
- Cuir crìoch air le pios eile leth-taobh, ach le caractar B.

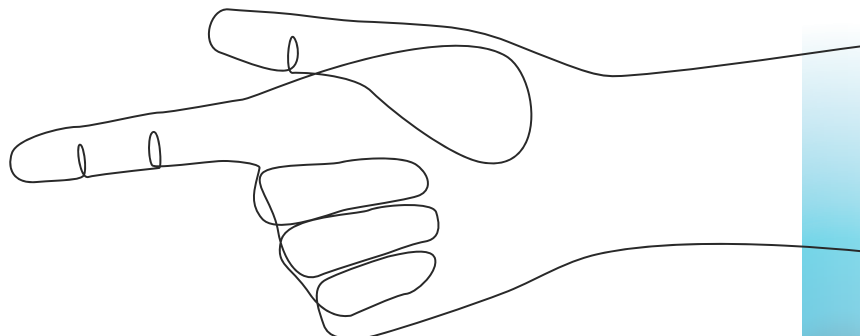
A' CUR NA COIRE

B: (*Leth-taobh – ris an luchd-amais*) Bha sinn nar suidhe taobh a-muigh oifis a' cheannaird airson ùine mhòr. Shaoileadh tu gun robh làithean air a dhol seachad, làithean! Bha e uabhasach!

A: Dè cho fad' 's a dh'fheumas sinn feitheamh an seo?

B: Dè cho fad' 's a tha thu a' smaointinn? (*Stad mionaid*)

A: (*A' sìor choimhead air B*) 'S e do choire-sa a tha seo.

DÀ SHEALLADH

Ann an dràma, nuair a tha an raon-cleasachd no an dealbh air a bhriseadh no air a roinn airson seallaidhean eadar-dhealaichte a shealltainn taobh ri taobh no an dèidh a chèile, canaidh sinn gu bheil dà shealladh ann. Tha eisimpleir an seo:

Chithear eisimpleir eile dhen seo san fhilm a leanas, *An Àite Eadar Na Facail*:

<https://www.youtube.com/watch?v=EQkPtqf3EpQ>

Obair: Cruthaich dà shealladh

Smaoinich air beachd airson pìos dràma anns am biodh dà shealladh aig an aon àm freagarrach.

Dèan dealbh dheth no cruthaich modail den t-seat ann am bogsa cairt.

Mìnich don chlas am beachd a tha agad airson pìos dràma le dà shealladh den t-seòrsa. Inns carson a bhiodh e freagarrach agus an seòrsa coimeas a bha fa-near dhut leis an dà shealladh nochdte aig an aon àm.

Dh'fhaodadh na beachdan a leanas a bhith feumail:

- a-staigh agus a-muigh
- dà àm eadar-dhealaichte
- fìorachas agus os-fhìorachas
- sàmhach agus trang
- beairteach agus bochd

MONOLOG

Is urrainn dhuinn monolog a chleachdadh ann am meadhan dràma no gus dràma slàn a chruthachadh.

Le monolog, feumar cuimhneachadh gu bheil an caractar a' dèiligeadh ri trioblaid air choreigin agus tha aca ri tighinn gu fuasgladh no co-dhùnadh mun chùis ro dheireadh a' phìos agus an dèidh cur às an corp ris an luchd-amais.

Seall air an dà eisimpleir a leanas:

Dirlo - Am Fear Maireann:

<https://www.youtube.com/watch?v=q1J8Ptj8wzA>

Ceangal Dolen II | Daibhidh Walker | Alba | Seargadh:

https://www.youtube.com/watch?v=tbmt9c_SuhQ

- Beachdaich air rudeigin sònraichte a bhios a' dèanamh dragh no uallach dhut fhèin.
- Cleachd an duilleag-obrach (**#33 Monolog**) gus monolog a chruthachadh dhut fhèin.
- Dh'fhaodadh tu an uair sin feuchainn air a sgrìobtadh.

RIOCHDACHADH

(*Fuaim, Solais, Seat, Aodach, Maise-gnùis, Stuthan sgeadachaidh*)

Tha buaidh mhòr aig dòighean riochdachaidh air dràma agus 's fhiach sùil a thoirt air mar as urrainn riochdachadh a bhith air a dheagh chleachdadh anns na pìosan dràma a chruthaicheas agus a sgrùdas sinn airson dràma a dhèanamh nas tarraingiche no nas nàdarraiche.

Thathar ag ràdh gu bheil Atmosfir agus Sunnd air an cruthachadh ann an 3 dòighean

1. Greimeachadh is teannachadh
2. Modhan cleasachd
3. Ealain stèidse

FUAIM AGUS SOLAIS

Tha atmosfir agus greimeachadh gu math furasta fhaireachdainn nuair a smaoinicheas sinn air filmichean no dràma stèidse sam bith a bha dorcha ann an iomadh dòigh; 's dòcha leis gun robhar a' dèiligeadh ri cùis dhorcha agus caractar dorcha no olc. Tha cuid de dhràma air a thaisbeanadh anns an dubh-dhorchadas airson 's gum bi an luchd-amais mì-chofhurtail no air an glacadh leis na fuaimean. Tha ceòl gu math feumail ann am filmichean gus sunnd a' phìos a dhèanamh soilleir agus bidh filmichean eagalach, mar eisimpleir, a' cleachdadh fhuaimean uaigealta airson an atmosfir sin a chruthachadh cuideachd.

Obair

Clàraibh le fòn-làimhe, no inneal sam bith, mu mhionaid (co-dhiù) de dh'fhuaimean a dh'fhaodadh a bhith feumail ann am pìos dràma. Smaoinichibh air rudan mar tòrr dhaoine ann an àite trang (leithid taigh-bìdh na sgoile), no càraichean a' dol seachad air rathad trang, no fuaim na cagailte, no coire a' goil. An uair sin theirigibh ann am buidhnean agus cruthaichibh pìos dràma goirid le measgachadh de na fuaimean a chlàr sibh.

Cleachdaibh iad gus pìos nàdarraich a dhèanamh, agus dèanaibh cinnteach gum bi an ceangal eadar gach fuaim nàdarraich agus siùbhlach. Cuiribh còmhradh no guth ris cuideachd.

SEAT AGUS SGEADACHADH

Feumar stuthan sgeadachaidh a chleachdadh gu faiceallach airson an sealladh air an àrd-ùrlar no air an sgrion a bhith cho freagarrach 's a ghabhas – mar eisimpleir gun fòn-làimhe a' nochdadh ann an dràma bho na h-80an. Le dràma air àrd-ùrlar, bidh an seat tric gu math sìmplidh oir, coltach ri pìosan litreachais eile leithid nobhailean no sgeulachd ghoirid, bu chòir do dheagh phìos dràma beagan fhàgail aig an luchd-amais ri smaoinichadh mu dheidhinn agus toirt orra am mac-meanmna a chleachdadh tron chluich.

Seall cho sìmplidh no cho mionaideach 's a tha na h-eisimpleirean a leanas:

Doras Dùinte le Catrìona Lexy Chaimbeul:

<https://vimeo.com/110616964>

MacTalla nan Eun, Opera Hiortach:

<https://www.youtube.com/watch?v=Hm10Bx-3KfA>

Barrachd air:

http://news.bbc.co.uk/1/hi/scotland/highlands_and_islands/6768195.stm

MAISE-GNÙIS

Mar as trice, tha maise-gnùis gu math freagarrach airson dràma bho àm sònraichte a riochdachadh, no mar dhòigh air buaidh a bharrachd a thoirt air an luchd-amais gus am faic iad gu bheil e dha-rìribh no spòrsail.

Is e rud gu math spòrsail a th' ann am maise-gnùis ann an dràma, ach feumaidh e a bhith iomchaidh agus a rèir stoidhle a' phìos.

Airson pìos eagalach is fuilteach, gheibhear stuthan agus bhidiothan feumail air-loidhne a chuidicheas le maise airson gearraidhean agus lotan a chruthachadh. Le pìosan faoin-dhràma, dh'fhaodadh maise-gnùis radaigeach a bhith air gach caractar agus, airson pìos stèidhichte o chionn fhada, mar eisimpleir Hiort/sa chogadh, gabhaidh rudan nàdarra leithid mòine air a fliuchadh a chleachdadh airson maise-gnùis nan caractaran a dhèanamh.

AODACH

Dè dh'inneas aodach caractar dhuinn?

- àm – 12ra linn, a' chiad chogadh, 1960an?
- àite – san Fhraing, baile mòr, air tuathanas, anns an fhànas?
- aimsir – foghar, stoirm, teas?
- dreuchd – banrigh, rùnaire, neach-glanaidh, còcaire?
- tachartas – banais, tiodhlacadh, partaidh?
- suidheachadh an ama – lèine shracte le fuil oirre – a' riochdachadh tubaist?
- pearsa a' caractar – an seòrsa neach a th' annta... fasanta... mì-sgiobalta?

Obair

Lean an stiùireadh air an duilleig seo airson maise is aodach a chruthachadh airson pìos balbh-chluich.

http://makeup.lovetoknow.com/Mime_Makeup

No...

Feuchaibh ri ìomhaigh gheal, òir no airgid a chruthachadh dhuibh fhèin gus ealain sràide fheuchainn mar bhuidheann.

Seallaibh air na diofar bhidiothan de chleasaichean sràide airson beachdan fhaighinn air mar a nì sibh seo.

- <https://www.youtube.com/watch?v=JlfsXd62Qss>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Grr2JUoKyMM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=wEDFPKu8UUY>

CÀNAN IS CONALTRADH

Tha cànan air leth cudromach ann an dràma sam bith. Cuiridh sinn loidhnichean ro na cleasaichean a dhùisgeas ùidh anns an luchd-amais agus a chruthaicheas atmosfir no sunnd air choreigin. Innsidh an cànan agus na dòighean anns a bheil rudan air an ràdh tòrr mu fhaireachdainn a' character. Ge-tà feumaidh sinn cuimhneachadh gu bheil sàmhchair a cheart cho cudromach ann an sgrìobhadh aig amannan nuair a tha feum air sin. Uaireannan is e sàmhchair a bhios a' cruthachadh atmosfir anns a' chonaltradh eadar dà character air neo eadar character agus an luchd-amais.

Bidh **Greimeachadh agus Teannachadh** a' stiùireadh faireachdainn a' phìos drama. Tha e ag adhbhrachadh imcheist agus gum bi an luchd-amais ag iarraidh fuasgladh. Air neo gleidhidh e aire/ùidh agus cuidichidh e le sruth a' phìos. Bidh e ag adhbhrachadh dùbhlàn agus le sin chan fhàs an dràma searbh/rag.

SÀMHCHAIR:

Obair: Sgrìobh le sàmhchair

Feuch an sgrìobh **#34 Sgrìobh: A' cur na Coire** le caraid, a' gabhail ri na stiùiridhean cho math 's as urrainn dhuibh. Beachdaich air mar a chuidich an t-sàmhchair gus atmosfir a chruthachadh.

Feuch an uair sin **#35 Sgrìobh: A' feitheamh** agus cuir crìoch air gus am faigh sinn fuasgladh air na tha a' dol air adhart.

Airson tuilleadh spòrs, feuch an sgrìobh mu dheireadh **#36 Sgrìobh: Madainn mhath.**

Obair: Chan eil guth ri ràdh...

Cruthaichibh sgeids no sealladh dràmach còmhla, far a bheil sàmhchair nochdte aig àm/ amannan nuair a tha e riatanach. Feuchaibh ri loidhnichean goirid a chleachdadh a tha buadhmhor airson cuid dheth, far am bi an luchd-amais a' crochadh air gach facal. Nuair a thèid ceist a chleachdadh, cuimhnichibh nach fheumadh an cleasaiche a' cheist a fhreagairt gu sgiobalta (no idir/gu buileach) agus an àite freagairt sa bhad, dh'fhaodadh iad a bhith a' cleachdadh gluasad is cànan-bodhaig gus faireachdainn a dhèanamh soilleir agus gus atmosfir a chruthachadh.

Ma thogras sibh, cleachdaibh na beachdan a leanas air an stèidhich sibh bhur pìos:

- cupal a' dol a-mach air a chèile
- tidsear a' toirt trod do sgoilear
- burraidheachd
- cuideigin air an ceasnachadh leis a' phoileas
- a' chiad deit
- pàiste a' feuchainn ri bruidhinn rim pàrant mu chùis chudromach

MODH-CÀNAIN

Tha an seòrsa cànan a thathar a' cleachdadh ann an dràma gu math cudromach agus tha againn ri bhith smaoinichadh air an ìre aig a bheil an cànan a' freagairt air stoidhle no luchd-amais a' phìos.

Seall air an dà eisimpleir a leanas is dèan coimeas eatarra.

1. Sealladh bhon dealbh-chluich sràide aig an Sgoil Shamhraidh:
<https://www.youtube.com/watch?v=g1XEFxZrKp0>
2. Earrann bhon dealbh-chluich *MacBeatha* le Iain Dòmhnallach (gu h-ìosal). Beachdaich air mar a tha cànan air a chur gu diofar feum anns gach teacsa.

MacBeatha

Naidheachd

Thathar a' tuigsinn gu bheil arm an Rìgh Donnchadh air a nàimhdean a ruagadh gu tur. Thug Rìgh Nirribhidh feachd mòr na aghaidh, ach tha a' bhuaidh air a bhith aig Rìgh Alba, is chaidh an reubaltach, Dòmhnallach nan Eilean, a mharbhadh. Bidh e coltach gun do ghiùlain MacBeatha agus Banquo iad fhèin air mhodh air leth gaisgeil. Chan eil an còrr de dh'fhiosrachadh mionaideach againn an-ceartuair, ach tha sinn toilichte an naidheachd mhath seo a thoirt thugaibh.

Na bana-bhuidsichean

Fàilt', a MhicBeatha! Fàilt' ort, a Thòisich Ghlàmais!

Fàilt', a MhicBeatha! Fàilt' ort, a Thòisich Chaladair!

Fàilt', a MhicBeatha, a tha fhathast gu bhith nad rìgh!

Cluich 1, Sealladh 5

Tha MacBeatha a' fònadh gu a mhnaoi, is gheibh ise sin mar theachdaireachd.

"Bhuannaich sinn am blàr. Is tha mi fhìn is Banquo gun chus ceàrr oirnn, ged a tha sinn cianail fhèin sgìth. Ach 's e an rud eile a tha mi ag iarraidh thuige na boireannaich iargalta a bha siud a choinnich rinn.

Tha mise 'g amharas gu bheil eòlas aca nach buin dhan t-saoghal seo. Cha b' e a-mhàin na thuirt iad riumsa – nach tuiirt iad ri Banquo gum biodh a shliochd-san nan rìghrean cuideachd. Bha mi air ghoil airson tuilleadh ceasnachaidh a dhèanamh orra, ach dh'fhalbh iad às an t-sealladh mar gum biodh ceò. Ach cluinn seo. Fhad 's a sheas sinne ann an neul leis an iongnadh, nach tàinig teachdairean on Rìgh Donnchadh, a chuir fàilte ormsa mar 'Tòiseach Chaladair – Thane of Cawdor' – dìreach mar a dh'fhàiltich na boireannaich iargalta mi mu thràth. Agus cuimhnich gun do lean iadsan orra 's gun tuiirt iad, 'Fàilt' ort, a tha fhathast gu bhith nad rìgh!'

Shaoil mi gum bu chòir dhomh seo innse dhutsa, mo chèile gràdhach. Glèidh seo nad chridhe, is slàn an-dràsta."

SGRIBTADH

Tha diofar dhòighean air sgrìobt a chruthachadh agus 's e an rud as cudromaiche gum bi e soilleir don chleasaiche agus don luchd-leughaidh.

Dèan cinnteach gun cleachd thu an structar sgrìobhaidh ceart gus sgrìobt a chur ri chèile. Faic an t-eisimpleir gu h-ìosal.

- Bidh toiseach seallaidh no sgrìobt slàn ag innse beagan cùl-fhiosrachaidh mun t-suidheachadh anns a bheil sinn san dràma. Bidh seo ann an clò eadar-dhealaichte gu tric.
- Dèan soilleir dè a' chluich no an sealladh a th' ann.
- Dèan soilleir cò an caractar/neach a tha a' bruidhinn le bhith a' cleachdadh clò trom is an ainm os cionn nan loidhnichean no le bhith a' cur ainm air an taobh chli, is e an-còmhnaidh fa leth bho na loidhnichean air an taobh dheas.
- Sgrìobh stiùireadh ann an clò eadailteach air no clò trom gus an seas e a-mach. Bidh e air leth bho na loidhnichean gu tric. Bidh stiùireadh ann am meadhan loidhnichean tric ann an "(...)".

Taigh air Gàidhealtachd na h-Alba. An latha an-diugh. Tha seann chupal (Màiri agus Calum) nan suidhe air an fheasgar a' coimhead an TBh. Tha Calum na leth-chadal agus tha Màiri a' toirt seachad a beachd air na tha i a' faicinn.

Cluich 1, Sealladh 1

Màiri

Le iongnadh na guth

Cò riamh a shaoileadh e? Cailleach cho sean rithese a' buannachadh X Factor. Saoil am b' urrainn dhomh fhèin rudeigin a dhèanamh?

AIR NEO...

Taigh air Gàidhealtachd na h-Alba. An latha an-diugh. Tha seann chupal (Màiri agus Calum) nan suidhe air an fheasgar a' coimhead an TBh. Tha Calum na leth-chadal agus tha Màiri a' toirt seachad a beachd air na tha i a' faicinn.

Cluich 1, Sealladh 1

Màiri: *(Le iongnadh na guth)* Cò riamh a shaoileadh e? Cailleach cho sean rithese a' buannachadh X Factor. Saoil am b' urrainn dhomh fhèin rudeigin a dhèanamh?

Obair: *Doras Dùinte*

Leugh a' chiad sealladh bhon dràma *Doras Dùinte* le Catriona Lexy Chaimbeul.

Bruidhinn mu na ceistean agus na rudan a tha a' leum a-mach ort bhon chiad sealladh. Ciamar a tha an sgrìobhaiche soirbheachail ann a bhith a' glacadh aire an luchd-amais bhon chiad sealladh?

Sealladh 1

Beatha Lydia: Tha LYDIA a' dèanamh dhealbhan is gan sadail air falbh. Tha litrichean maoidhidh a' tighinn tron doras is tha i gan cur dhan phreas. Tha i a' cur an rùm an òrdugh gus am bi e dìreach ceart.

Oidhche dhorcha, stoirmeil. Anns an taigh iomallach aice, tha Lydia a' feitheamh air a' loidsear ùr aice a thiginn. Tha i iomagaineach, a' coiseachd air ais is air adhart, a' cur an rùm an òrdugh.

Guthrie: (Far-stèidse) Hallò? Bheil duin' a-staigh? Hallò?

A' cluinntinn a ghuth, tha Lydia a' dol am falach.

Tha GUTHRIE a' tighinn a-steach bog fliuch. Tha бага agus bogsa mòr, trom de ghnothaichean aige. Tha Lydia ga choimhead bhon àite-falaich aice.

Guthrie: Hallò? Bheil duin' a-staigh?

Tha litir thuige air a' bhòrd agus iuchraichean ri taobh. Tha e a' leughadh nan riaghailtean:

Guthrie: Na riaghailtean. Aon, tha smocadh toirmisgte. A dhà, chan fhaod duine a thiginn a chèilidh. Trì, feumar an doras a chumail glaiste fad an t-siubhail. Ceithir, cùm an taigh glan. Tha an rùm agadsa shuas an staidhre, an dàrna doras air do làimh chli. Fàilte gu mo dhachaigh. Lydia Ross.

Tha e a' sgrìobhadh nota dhi. Tha Guthrie a' falbh.

Tha Lydia a' tighinn a-mach bho h-àite-falaich 's i gu math troimh-a-chèile. Tha i a' leughadh an nota aige.

Lydia: Lydia, tha mi an dòchas nach bi fada gus an coinnich sinn. Tha mi cinnteach nach bi trioblaid agam leantainn nan riaghailtean agad. Le taing, Lindsay Guthrie.

Tha i a' cluinntinn Guthrie a' tilleadh agus tha i a' dol am falach a-rithist.

Tha Guthrie a' toirt ghnothaichean a-mach às a' bhogsa, gan cur an siud 's an seo agus a' gluasad rudan. Tha e a' crochadh a sheacaid fhliuch air a' phreas. Tha Lydia a' leigeadh biog beag.

Guthrie: Hallò?

Tha e a' gabhail ceum a-null thuice.

Guthrie: Hallò?

Tha Lydia a' tighinn a-mach bho h-àite-falaich.

Lydia: Cò th' annad? Chan eil còir agad a bhith seo.

Guthrie: 'S mis' an loidsear agad. Guthrie. Lindsay Guthrie. Tha dùil agad rium.

Lydia: Bha dùil agam ri boireannach.

CLEACHD AITHRIS/GUTH-THAIRIS

Ann an fhilm ghoirid *An t-Sireadh* air làrach FilmG chithear deagh eisimpleir de aithris ann an dràma. Tha aithris air a chleachdadh cuideachd ann an dràma leithid *Gruth is Uachdar* agus *An Ceasnachadh*.

Gu math tric bidh an neach-aithris ann airson an luchd-amais a chuideachadh gus an stòiridh a leantainn agus gus ceangal a dhèanamh, no bidh iad ann airson innse dhuinn dè thachair an dèidh làimhe gun dealbh a shealladh dhuinn e. Glè thric, 's e pìos cunntasach a bhios anns an aithris air neo pìos "aithriseach." Bidh luchd-naidheachd a' cleachdadh aithris airson sgeulachd innse agus bidh e air a chleachdadh cuideachd ann an dràma le dealbhan – an dà chuid dealbhan a bhitheas agus nach bi a' gluasad – leithid beòthachadh agus balbh-chluich.

Bidh guth-thairis tric air a chleachdadh air an telebhisean airson eadar-theangachadh a dhèanamh thairis air cuideigin a tha a' bruidhinn cànan eile. Cluinnear seo air prògraman leithid *Eòrpa* agus *Trusadh*. Bidh tònna agus àirde a' ghuth a' freagairt air an dòigh sa bheil an neach san dealbh a' bruidhinn.

Obair: Aithris fealla-dhà

Faigh criomag bho bhidio sam bith anns a bheil daoine a' còmhradh ri chèile. Dh'fhaodadh tu dràma ann an cànan sam bith a chleachdadh leithid *Friends* no fiù 's cartunaichean – cho fad 's a tha còmhradh ann le diofar characteran.

Cuir am fuaim sìos air a' bhidio agus coimhead air na tha a' dol air adhart an toiseach. Mionaid no dhà a-mhàin. Feuch air beagan aithris a dhèanamh gun sgrìobtadh an toiseach. (Chithear cleasan mar seo air prògraman leithid *Never Mind the Buzzcocks* agus iad a' cleachdadh sheallaidhean den teaghlach Rìoghail no daoine ainmeil eile. Thèid innse dhaibh dè an suidheachadh agus na tha a' dol air adhart.) Dh'fhaodadh an tidsear eisimpleir no dhà a shealltainn de bhidiothan freagarrach an toiseach gus am feuch sibh, an toiseach mar chlas, air beagan cruthachaidh air ball a dhèanamh.

Air neo...

Seall air a' bhidio aig Molly Wood, *Mo Ghàrradh*, bho FilmG, anns a bheil aithris gu math cruthachail air a chleachdadh. Feuch fhèin a leithid a dhèanamh le bhith a' clàradh diofar bheathaichean. Cuir guth thairis air an dealbh a' cleachdadh ghnìomhan freagarrach airson gach caractar.

Obair: Cruthaich sgrìobt le fòcas air cànan

Cruthaichibh dealbh-chluich mar chlas a dh'fhaodadh sibh a chur don Mhòd airson farpais prògram rèidio. Is e dràma rèidio a dh'fheumas a bhith ann, agus mar sin bidh guth agus cànan gu math cudromach don phìos. Cuiribh an sgrìobt a-steach gu farpais sgrìobhaidh (no dhà) cuideachd, leithid FilmG no farpaisean airson sgrìobhadh cruthachail.

Obair: Sàr Sgrìobt le FilmG

Cleachd an stiùireadh bho FilmG gus sgrìobt air leth a chruthachadh:

Pàirt 1: <https://www.youtube.com/watch?v=hidLoJlfDU8>

Pàirt 2: <https://www.youtube.com/watch?v=XOIhApGU6JU>

Sealladh a Tri: A' sgrùdadh agus a' luachadh dràma

A' SGRÌOBHADH MU CHARACTER

Nuair a bhios sinn a' smaoinichadh mu cho buadhmhor is a tha caractar, tha e cudromach gun smaoinich sinn mu na cleachdaidhean cleasachd a chuir iad gu feum. A' cleachdadh cuid den chànan is eisimpleirean air an do choimhead sinn a thaobh guth is gluasad, dèan lèirmheas air caractar sam bith a ghlac d' aire ann am pìos dràma sam bith.

Cleachd an earrann a leanas airson sgrìobhadh mun caractar sin. Leudaich is atharraich an earrann mar a chì thu fhèin iomchaidh.

Tha mi gu math measail air a' caractar X ann an _____. Saoilidh mi gu bheil iad tarraingeach oir _____.

Tha sinn a' tachairt ri _____ an toiseach (ann an sealladh a) _____. Tha sinn a' faighinn dealbh dhiubh, a' chiad turas a thachras sinn riutha, gur e neach _____ agus _____ a th' annta oir _____.

Tha an caractar a' leasachadh ann an iomadh dòigh tron sgrìobht agus tha iomadh mòmaid chudromach aca sa phlota, mar eisimpleir _____ agus nuair _____. Tha am fuasgladh as cudromaiche bhon/mun caractar seo a' tighinn nuair _____.

Chan e na nì no chanas an caractar seo fhèin, a-mhàin, a tha gan dèanamh tarraingeach. Tha rudan eile a' seasamh a-mach mun deidhinn, leithid _____.

Shaoil mi gun robh e inntinneach mar a tha na caractaran eile a' smaoinichadh orra is air an ceangal riutha. Tha e soilleir gu bheil Y ("caractar eile agus cò iad") a' faireachdainn _____ mun deidhinn oir _____. Tha an càirdeas eadar X agus Y gu math inntinneach oir tha e a' riochdachadh _____. Chanainn gu bheil an sgrìobhadair airson gun tuig thu gu bheil iad _____.

Tha coltas agus giùlan a' caractar ag innse tòrr dhuinn. Tha iad _____, _____ agus _____. Tha e soilleir gu bheil an sgrìobhadair ag iarraidh air an luchd-amais a bhith a' faireachdainn _____ mun caractar. Tha _____ a' caractar a' glacadh agus a' cumail d' aire, gu h-àraid _____.

Saoilidh mi gu bheil X gu math cudromach/sònraichte san dràma oir _____. Mura b' e an caractar seo, cha bhiodh _____ ann. Chan eil caractar eile ann a tha _____, mar a tha X.

Chòrd na sgilean cleasachd rium a chleachd an cleasaiche airson an caractar a dhèanamh tarraingeach dhomh. A thaobh guth is cainnt bha an caractar _____. Bha an cleasaiche gu math _____ anns an dòigh san robh iad a'/ag _____. Mar eisimpleir ann an sealladh a _____, chì sinn an cleasaiche _____. Bha an cleasaiche cuideachd a' cleachdadh _____ airson an caractar a dhèanamh tarraingeach dhuinn. Chòrd seo rium oir _____.

Saoilidh mi gun robh an cleasaiche gu math freagarrach airson a' phàirt oir _____. Ge-tà, nam b' urrainn dhomh càil atharrachadh no a leasachadh mun caractar san dràma seo, bu mhath leam _____ oir _____.

MEASADH AIR CLEASACHD

Cleachd an clàr gu h-ìosal airson measadh a dhèanamh air caractar. Bidh seo gu h-àraid feumail ma tha sibh a' measadh càch a chèile sa chlas.

FEART CLEASACHD/ CARACTARACHD	MÌNEACHADH	DEARG	BUIDHE	UAINE
Cleachdadh an àrd-ùrlair	A' seasamh gu dòigheil air an àrd-ùrlar gus am faic an luchd-amais na tha còir aca fhaicinn.			
Giùlan	Mar a ghluaiseas agus mar a chleachdas iad an làmhan agus an casan airson faireachdainn a shealltainn. Mar a bhios iad a' dèiligeadh ri caractaran eile.			
Cleasan	Na rudan a nì iad a tha a' toirt an sgrìobt agus an dealbh beò.			
Inbhe	Gum faic sinn coimeas eadar na caractaran. Cuid nas làidire na cuid eile agus inbhe an caractar ag atharrachadh a rèir na tha a' tachairt.			
Tòna	Mar a thèid na loidhnichean a ràdh airson faireachdainn a dhèanamh soilleir.			
Modh-cainnt	A' bruidhinn aig astar freagarrach airson an t-suidheachaidh. Slaodach ma dh'fheumas no luath ma dh'fheumas.			
Àirde cainnt	A' bruidhinn a-mach no gu socair a rèir 's na tha a' tachairt.			
Cànan	A' cleachdadh no a' cur cuideam air cànan sònraichte is blas/ dualchainnt airson pìos a thoirt beò agus a dhèanamh buadhmhor.			

Ainm: _____

MEASADH AIR CLUICH/CLEASACHD

Stiùireadh don Oileanach: 'S dòcha gum bi cothrom agad dithis no triùir sa chlas a choimhead a' dèanamh cluich dhràmach ghoirid. Cleachd an duilleag seo airson a' chleasachd aca a luachadh. Freagair gach ceist cho math agus cho fìrinneach 's as urrainn dhut.

1. Cò ghabh pàirt sa chluich?
2. Dè an obair a chluich iad?
3. Dè cho freagarrach 's a bha an obair don luchd-amais? An e pìos tùsail a bh' ann air a sgrìobhadh le aon de na cleasaichean, no pìos a thug an tidsear dhaibh, no pìos a thagh na h-oileanaich a bha a' cleasachd?
4. Dè cho ullaichte 's a bha na h-oileanaich a bha a' cleasachd? An robh na loidhnichean aca air an teanga? An robh e coltach gun robh mar a ghluais iad, gluasadan-bodhaig agus coltas am fiamh-gnùis air an deagh phlanaigeadh agus phractasadh?
5. An robh mar a ghluais iad, gluasadan-bodhaig agus coltas am fiamh-gnùis freagarrach don obair? Mìnich do fhreagairt.
6. Dè cho math 's a bha thu a' cluinntinn nan cleasaichean? Saoil carson a bha seo?
7. An do chleachd na cleasaichean props sam bith? Ciamar a chuir seo ris a' chluich air neo a thug e bhon chluich?
8. Ciamar a fhreagair an luchd-amais?
9. San fharsaingeachd, saoilidh mi gun robh a' chluich seo...
10. Nam biodh cothrom aig oileanaich an obair seo a chluich a-rithist, mholainn gun ...

FÈIN-MHEASADH: A' measadh dràma a chruthaich thu fhèin

Ceistean smaoineachaidh...

Caractarachd – Dè na modhan agus na cleachdaidhean dràma a chuir thu gu feum gus caractaran a chruthachadh, a' gabhail a-steach cleachdaidhean deasachaidh is ullachaidh?

Bun-smuain taisbeanaidh no cruth – beachdan is dòighean a chruthaich thu gus an dràma a leasachadh. Dh'fhaodadh seo a bhith a thaobh luchd-amais sònraichte, sunnd no atmosfir a' phìos, suidheachadh, gnè/nòs a' phìos, tèama no eile. Cleachd briathrachas iomchaidh nuair a tha thu a' sgrìobhadh mu na diofar sgilean riochdachaidh.

Stoidhle/Gnè/Foirm no Cruth – Taisbeanadh air a sgrìobhadh? Nàdarra/gnàthasach no mì-nàdarra/neo-gnàthasach? Comadaidh/àbhachd, romansach, eagallach/oillteil, gaoir-sgeul, gluasachd?

Suidheachadh – Càit agus cuin a tha an dràma air a stèidheachadh?

Raon-cleasachd – Dè an seòrsa àrd-ùrlair, raon-cleasachd/taigh-cluiche agus cruth seat a chleachdadh tu gus an suidheachadh a dhèanamh soilleir?

Cuspair, tèamaichean is teachdaireachd – Dè na prìomh thèamaichean no chùisean a chaidh dèiligeadh ris san dràma? Bu chòir dhut cuideachd ainmeachadh teachdaireachd no amas sònraichte a bha thu a' feuchainn ri dhèanamh soilleir.

Sunnd is atmosfir – Mìnich an sunnd is an atmosfir san dràma. Ciamar a chruthaich thu na faireachdainnean sin?

Buaidh air an luchd-amais – Inns agus mìnich beachd an luchd-amais air an dràma agus a' bhuidhe a thug e orra. Dè shaoil iad dheth?

A' DÈANAMH COIMEAS

Tagh dà phìos dràma Gàidhlig a tha coltach a thaobh gnè no stoidhle ach eadar-dhealaichte a thaobh fheartan eile.

Mar eisimpleir:

- *Machair agus Bannan*
- *Ran Dan agus Dà Latha san Dàmhair*
- *Seachd agus Sealladh*
- *Measgachadh bho FilmG*
- *Gruth is Uachdar agus An Ceasnachadh*
- *Clach na Nathrach is Mac an t-Srònaich*

a. Dèan clàr, a' dèanamh nota sam bith de na rudan a tha coltach agus eu-coltach mun dà phìos. Beachdaich air rudan mar seallaidhean, cuspairean, suidheachadh, caractaran, cànan, structar, riochdachadh is msaa.

Ciamar a tha an dà dhràma coltach ri chèile?	Ciamar a tha iad eu-coltach ri chèile?
me: Stèidhichte (gu ìre mhòr) ann an sgìre iomallach, Ghàidhealach	Barrachd sheallaidhean sa bhaile mhòr

b. Sgrìobh geàrr-chunntas, mar gum biodh airson duilleag-lìn, bileag fiosrachaidh no iris a tha a' mìneachadh na leanas mu gach pìos: Cho freagarrach is a tha tiotal/ainm an dràma. Inns mu na prìomh rudan a tha air an dèiligeadh ris san dràma agus an luchd-amais a tha iad ag amas air. Ciamar a tha sin soilleir dhut le bhith ga choimhead/leughadh? Dè na prìomh chuspairean agus theachdaireachdan?

c. Tagh aon character às gach pìos a thagh thu agus dèan postair/brath rèidio air an son mar gu bheil iad air chall. Mìnich: coltas agus buadhan pearsanta, pearsa/nàdar, giùlan, blas no cainnt, rudan a tha a' seasamh a-mach mun deidhinn is eile. Cuideachd far am facas mu dheireadh iad.

d. Leis na notaichean a th' agad bhon obair gu h-àrd, cuir ri chèile taisbeanadh mu aon phìos dràma a thagh thu mar gum biodh tu ga reic ri companaidh craolaidh/teilidh. Inns:

- ainm an dràma
- stoidhle is seòrsa dràma a th' ann.
- prìomh caractaran
- plota agus structar
- cànan
- carson a tha e a dhìth orra: luchd-coimhid, beàrn, plota tarraingeach/freagarrach is eile.

Dh'fhaodadh tu PowerPoint a chleachdadh airson an taisbeanadh agad a thoirt beò.

GEÀRR-CHUNNTAS

Sgrìobh geàrr-chunntas mu phìos dràma a chunnaic thu. Ainmich tiotal a' phìos, far a bheil e a' gabhail àite, na prìomh characteran agus beagan mun stoidhle agus mun phlota. Beachdaich air na cuspairean, tèamaichean no teachdaireachdan san dràma agus mar a chuir an dràma cleachdaidhean agus modhan dràma freagarrach gu feum gus an sgeulachd innse no a thoirt beò.

Seall air an eisimpleir gu h-ìosal airson stiùireadh:

Doras Dùinte le Catriona Lexy Chaimbeul

Tha Doras Dùinte ag innse sgeulachd mu Lydia Ross, boireannach ann an grèim an tinneis-inntinn agoraphobia, agus an loidsear annasach aice, Lindsay Guthrie. Tha an dàimh eadar na characteran a' tighinn bhon chànan a th' aig an dithis aca, Gàidhlig. 'S e sgeulachd ghairiseach a th' ann a tha gad fhàgail ann an teagamh agus a tha a' coimhead ris a' chron a tha tighinn bho cheangalan mì-fhallain agus a' faighneachd dè cho fada 's a thèid sinn airson na ceangalan sin a chumail teann. 'S e dealbh-chluich ùr, co-aimsireach a th' ann, a' cleachdadh dòighean libhrigidh, agus teicneòlas ùr airson an sgeulachd innse cho iomlan 's a ghabhas dha luchd-amais farsaing.

A' gabhail bheachdan bho obair leithid Hitchcock agus Patrick Hamilton, tha an dealbh-chluich seo a' coimhead gu mionaideach ri ceangalan dian, earbsa agus iomallachas.

(air a tharraing à <https://rachelkennedyactress.wordpress.com/2016/10/27/dualchas-is-litreachas-dealbhan-cluich-drama/>)

LÈIRMHEAS

Sgrìobh lèirmheas airson dràma a chunnaic thu beò. Bidh an t-eisimpleir air an ath dhuilleig (mu dhealbh-chluich air a bheil *An Tango Mu Dheireadh ann am Partaig*) gu math feumail airson beachd a thoirt dhut air mar a dhèanadh tu a leithid.

Cleachd an stiùireadh a leanas gus do chuideachadh:

- Ro-ràdh ag innse ainm an dràma, cuin agus càit am faca tu e agus dè thug ort a dhol ga fhaicinn.
- Beachdan agus faireachdainn air an oidhche fhèin. Tog dealbh don leughadair air mar a bha cùisean nuair a nochd thu aig an taigh-chluiche/àite far an deach a thaisbeanadh. Dè bha thu an dùil agus an dòchas a bhith a' faighinn às?
- Beachdaich air an raon-taisbeanaidh agus na seallaidhean, seat agus sgeadachadh anns an dràma. Dè seòrsa atmosfèir a chruthaich e?
- Geàrr-chunntas air an dràma agus am plota. Mìnich cho math is a shaoil thu a thug na cleasaichean cuspairean, tèamaichean agus brìgh no teachdaireachd a' phìos beò. An robh criomag a sheas a-mach gu sònraichte dhut agus a ghlac d' aire airson adhbhar air choreigin? An deach cànan a chleachdadh ann an dòigh sam bith inntinneach? An robh modhan cleasachd no gnìomhan teicnigeach ann a chaidh a chleachdadh gu sònraichte math?
- Mìnich a' bhuidhe a bha aig an dràma ort agus cho soirbheachail is a bha an taisbeanadh. Beachdaich air cò am prìomh luchd-amais airson dràma den t-seòrsa agus carson. Dè thug an dràma ort a bhith a' smaoineachadh mu dheidhinn no cnuasachd air? An do dh'fhàg e thu le ceistean/smuaintean/faireachdainn shònraichte?

**Faodaidh tu tòrr dhe do bheachd is d' faireachdainn fhèin a chleachdadh ann an lèirmheas sam bith. Na biodh eagal ort sin a dhèanamh soilleir agus feuch gun cruthaich thu faireachdainn don leughadair mu cò ris a bha e coltach a bhith an làthair.*

Air a' mhìos a chaidh, bha mi toilichte an trèana a ghabail bho Dhùn Èideann gu taobh siar Ghlaschu airson an dealbh-chluich as ùire fhaicinn ann an Òran Mòr. B' e seo a' chiad dealbh-chluich sa Ghàidhlig ann an Òran Mòr o chionn bhliadhnaichean – *An Tango mu Dheireadh ann am Partaig*.

Bha an t-àite loma-làn, 's bha luchd-labhairt na Gàidhlig agus na Beurla ann.

Chaidh an dealbh-chluich a choimiseanadh le Tèatar Nàiseanta na h-Alba, Òran Mòr, MG Alba agus BBC Alba. Chaidh a sgrìobhadh le Alison Lang, sgrìobhadair aithnichte a tha air dealbh-chluichean, nobhailean is filmichean goirid nua-aimsireil a chur a-mach ron a seo. B' e Muireann Ní Cheallaigh an stiùiriche.

Bha triùir san dealbh-chluich ùir seo: Moira (Màiri Mhoireasdan), bean-taighe shàraichte, Iain (Daibhidh Walker), an duine aice, is Lachaidh (Iain Beggs), an t-oide-dannsa dìomhaireach aig Moira. Bhon chiad dol a-mach, bha e soilleir gur e caractar Moira a bha aig cridhe a' fhìos. Bha strì aice eadar dealas don duine aice is don phòsadh, agus miann rudeigin ùr fheuchainn. Bha seo air a riochdachadh leis an dannsa agus le cruachain luaisgeach Lachaidh.

Gu ìre mhòr dh'obraich an triùir glè mhath còmhla, mar *ensemble*. Bha e soilleir gun robh tuigse chruthachail eadar Moireasdan is Walker, 's iad air a bhith ag obair còmhla fad bhliadhnaichean ann an saoghal dràma Gàidhlig. Mar chluicheadair meadhanach ùr san t-saoghal sin, bha Beggs glè mhath.

Sa chàraid phòsta dhealbhach Lang dithis air am biodh Gàidheil gu math eòlach; dithis

a bha Gàidhealach gun cùl ach gu math cofhurtail sa bheatha a chruthaich iad le chèile air tìr-mòr. Tromhpasan, thug Lang sùil gheur air a' Ghàidhlig fhèin is na bhios an cultar a' riochdachadh san linn sa bheil sinn beò; bha seo follaiseach san dòigh a chàin Moira is lain còisirean Gàidhlig is am Mòd Nàiseanta Rìoghail.

Rinn an stiùiriche feum mòr de chleas innleachdach le dà sgàthan, far an do nochd na fo-thotalan Beurla. B' e deagh mheatafor lèirsinneach a bha sin, do na caractaran gu lèir, a chaidh tro phròiseas fèin-sgrùdaidh fhad 's a bha an sgeulachd a' fosgladh romhainn.

Le sin, shaoil mi gun do dh'obraich an dealbh-cluich math gu leòr airson an luchd-amais gu lèir. Bha rudeigin sna caractaran uile a dh'aithnicheadh is a chòrdadh ris an fheadhainn aig nach robh Gàidhlig, agus bha seudan beaga gu leòr de chultar na Gàidhlig ri fhaicinn cuideachd. Rinn Lang gu math a' tarraing sgeulachd ri chèile a bha coitcheann ann an dòigh. Bha mi mothachail gun tàinig an sgeulachd seo gu crìoch ann an dòigh ris an robh an luchd-amais gu lèir an dùil.

Às dèidh làimhe, fhuair mi facal air Ní Cheallaigh. Mhol mi am 'montage' far am faca sinn Moira eadar dà bheachd mun dithis fhireannach na beatha, le measgachadh de shàr actadh gun fhacal bhon triùir chleasaichean, dannsa agus ceòl. Dh'aidich Ní Cheallaigh gur i fhèin a chruthaich am pìos sin, nach robh sgrìobhte san sgrìobt ann an dòigh shlàn; mhol i Lang mar sgrìobhadair airson pìos dràma ùr a chruthachadh a thug àite is cothrom do na cleasaichean is don stiùiriche a chur an cèill agus a mhìneachadh iad fhèin.

Saoilidh mi gun cuireadh Lang feum air cruth dràma na b' fhaide na bha ga thabhann dhi ann an cruth *Pleidh, Paidh agus Pinnt*. Ann an àitean, thug an sgeulachd leuman mòra air adhart far an robh aig an sgrìobhadair ri pìosan a ghearradh. Dhòmhsa dheth, b' e caractar Lachaidh bu mhotha a dh'fhuiling, caractar a bha gu ìre mhath neo-leasaichte. Cha do rinn an caractar ach mìneachadh beag air ciamar a thàinig e fhèin gu dannsa, mar eileanach aig an robh barrachd eòlais air tractaran seach tango, is e air a thogail ann am Barraigh. Fhuair sinn seo ann an còmhradh goirid far an d' fhuair e eòlas air Moira aig a' chiad leasan aice, agus far an d' fhuair iad a-mach gun robh Gàidhlig aig an dithis aca. Chòrdadh e rium cuideachd, tuigse fhaighinn air lain is na rudan a rinn cron air a' phòsadh aige, a bharrachd air ùidh ann an càraichean agus uallach na h-obrach. Ann an cruth nas fhaide, tha mi cinnteach gun dèanadh an sgrìobhadair, an stiùiriche is na cleasaichean tòrr a bharrachd leis.

A dh'aindeoin nan laigsean sin, chòrd an dealbh-chluich rium gun teagamh, agus a' chleasachd a bha uaireannan brìoghmhor is èibhinn. Chòrd e ris an luchd-amais cuideachd; sheall sin nach eil a' Ghàidhlig, mar mhodh sgrìobhaidh, na bacadh idir do luchd-amais dealasach *Pleidh, Paidh agus Pinnt*. Sheall an *Tango*, mar a bha fios againn, gun gabh dealbh-chluich, film, no dràma, a tha a cheart cho tarraingeach do luchd-amais sam bith, a chur air dòigh sa Ghàidhlig. Bha e follaiseach gun robh iadsan a bha an làthair taingeil sealladh fhaighinn air saoghal cànanach eile, taobh a-staigh Partaig mac-meanmnach Lang. Ged a b' e seo an tango mu dheireadh aig Moira, tha mi an dòchas nach e seo am *Pleidh, Paidh agus Pinnt* mu dheireadh a chì sinn sa Ghàidhlig.

<http://bellacaledonia.org.uk/2017/03/24/an-tango-mu-dheireadh-am-partaig/>
(air atharrachadh)

MION-SGRÙDADH AIR DRÀMA SÒNRAICHTE

Obair: *Gruth is Uachdar*

Coimhead air an t-sreath *Gruth is Uachdar* - <https://www.storlann.co.uk/fileanta/bhidiothan/>

Is e dràma cunntasach a th' ann a tha stèidhichte air eachdraidh-beatha.

Ceistean smaoinichaidh:

1. Dè an seòrsa dealbh a tha sinn a' faighinn den àite sa bheil e suidhichte? Mìnich mar a tha suidheachadh air a dhèanamh soilleir dhuinn san dràma. Smaoinich air an àm sa bheil e stèidhichte agus mar a tha sin soilleir.
2. Ainmich 3 rudan a tha air an sealltainn dhuinn sa phrògram mu dhòigh-beatha nan daoine.
3. Beachdaich air mar a tha ceòl air a chur gu feum san t-sreath. Thoir seachad aon eisimpleir a ghlac d' aire far an robh ceòl buadh-mhor san dràma.
4. Inns mu aonan de na ròlaistean/sgeulachdan a b' fheàrr a chòrd riut san t-sreath.
5. Seall mar a tha foghlam sgoile air atharrachadh bhon chiad phrògram chun an dàrna prògram. Saoil carson a tha seo air a shealltainn?
6. Ciamar a tha e air a dhèanamh soilleir dhuinn gu bheil Fionnlagh a' fàs suas tron dràma?
7. Mìnich mar a tha na rudan a leanas a' sealltainn an sgaraidh eadar caractaran sa choimhearsnachd: airgead, foghlam, cànan, creideamh, dòigh-beatha.
8. Beachdaich air cuspairean trom a thog ceann sa phrògram. Mìnich mar a tha cruadal air a thaisbeanadh san dràma. Saoil dè an dealbh a tha an sgrìobhaiche a' feuchainn ri tharraing den t-sluagh aig an àm?
9. Smaoinich mun character aig Eachann. Beachdaich air carson a tha a leithid a' nochdadh san dràma agus mu na tha e a' riochdachadh mar character.
10. Tha beatha air an eilean ag atharrachadh, beag air bheag, ro dheireadh pàirt 2. Mìnich na h-atharraichean agus beachdaich air carson a tha an t-atharrachadh seo cudromach don dràma. Dè tha an sgrìobhaiche a' feuchainn ri ràdh don luchd-amais?
11. Beachdaich air mar a tha dràma mar seo feumail dhuinn ann a bhith a' tuigsinn beatha nan Gàidheal bho chionn fhada.

Obair 1

Leugh aon de na sgrìobtan a leanas; *Shakespeare aig an Dotair* le Alasdair Caimbeul no *MacBeatha* le Iain Dòmhnallach.

Sgrìobh mu mar a b' urrainn dhut an dràma a thoirt beò is a dhèanamh tarraingeach do luchd-amais an latha an-diugh le bhith a' cleachdadh rudan mar:

- faoin-dhràma
- seat, sgeadachadh agus àm
- cànan
- structar caochlaideach
- cleasan guth is gluasaid
- a' glacadh is a' gleidheadh mhòmaidean cudromach sa phlota

Obair 2: Sgrìobt a leugh/chunnaic thu

Coimhead an dràma *Na Faileasan* le Iain Mac a' Ghobhainn.

Sgrìobh mun dràma, a' beachdachadh air na rudan a leanas gu h-àraid:

- sealladh agus seat
- caractaran agus inbhe
- plota agus mòmaidean cudromach
- atmosfir agus greimeachadh
- cànan

Obair 3: Sgrìobt a leugh/chunnaic thu

Leugh an dealbh-chluich *Am Fear a chaidh dhan Eilean* le Alasdair Caimbeul.

Smaoinich air mar a b' urrainn dhut na leanas a chleachdadh gus an dealbh-chluich a thoirt beò. Na cleachd ach beagan dhiubh. Mìnich cuin a chleachdadh tu iad san dràma agus carson a bhiodh iad freagarrach airson dràma den t-seòrsa.

- monolog
- bruidhinn leth-taobh
- aithris
- guth-thairis
- dà shealladh
- dealbh reòthte
- gluasad slaodach
- fèin-labhairt
- boillsgeadh (teachdail/caithte)

Obair 4: Sgrìobt a leugh/chunnaic thu

Leugh an dealbh-chluich *An t-Aiseag* le Pòl MacAonghais

Is e dràma rèidio a tha seo agus mar sin bidh cànan, guth agus cainnt air leth cudromach.

- Beachdaich air an dòigh sa bheil stiùireadh air a chur gu deagh fheum san sgrìobt.
- Mìnich trì diofar mhòmaidean cudromach san dràma agus mar a tha an sgrìobhaiche a' cruthachadh atmosfir no àirde sa phìos.
- Smaoinich air trì amannan san dealbh-chluich far am biodh fuaimean SFX a dhìth agus mar a b' urrainnear an cleachdadh.
- Feuch (le ceathrar eile) ris an dealbh-chluich a chlàradh. Dh'fhaodadh tu fuaimean SFX a lorg air-loidhne.

Obair 5: Sgrìobt a leugh/chunnaic thu

Seall air dràma leithid *An Ceasnachadh* agus *Sealladh* no air na criomagan dràma anns an teacsa *Am Pòsadh Hiortach*. Is e pìosan dràma cunntasach a th' annta gu lèir. Tha iad a' dèiligeadh ri cuspair a bha freagarrach agus cudromach ann an eachdraidh nan Gàidheal agus a' cur ris gu dràma agus fòcas a thoirt air a' chùis.

Feuch fhèin ri pìosan cunntasach a lorg a tha a' bualadh air rudeigin a tha ag innse mu gin de na tachartasan/cuspairean/daoine cudromach a leanas ann an eachdraidh nan Gàidheal.

Cleachd làrach FilmG, air neo YouTube agus làraich eile airson teacsaichean a lorg. Coimhead air na dealbh-chluichean a leanas airson seo:

- *Clach na Nathrach*
- *Cuibhl' an Fhortain* le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn
- *Am Bàsachadh Mòr* le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn
- *Tillidh gach Uan gu Innis* le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn
- *Mac an t-Srònaich* bho bheul-aithris
- *Briseadh na Cloiche* le Iain Moireach
- *Whisky Galore* le Compton Mackenzie
- *Coinneachadh san Dealachadh* le Pòl MacAonghais

An dèidh dhut an teacsa a sgrùdadh, beachdaich air na dh'ionnsaich thu mun chuspair/neach air an robh e a' toirt iomradh agus an dòigh anns an robh an dràma a' coimhead air a' chùis/a' bheatha aca.

A' PLANADH AISTE

- **Cùl-fhiosrachadh**

Dè an seòrsa dràma a th' ann? Cò sgrìobh e? Càit am faicear e? Ainm a' phìos agus an t-adhbhar/amas. Far a bheil e stèidhichte (cuin agus càite?) Dè tha e a' dèiligeadh ris san fharsaingeachd?

Coimhead an t-eisimpleir bho *Doras Dùinte* le Catrìona Lexy Chaimbeul. Air a stiùireadh le Muireann Kelly.

- **Plota**

Dè na prìomh thachartasan agus amannan cudromach san dràma? Dèan bòrd-stòiridh agus mìnich tionndadh cudromach sam bith. Dè cnag na cùise aig deireadh a' phìos? A bheil adhbhar ann airson na chunnaic thu/chuala tu? Dè an seòrsa buaidh a thathar airson a thoirt air an luchd-amais?

- **Caractarachd**

Coltas nan caractaran (cleachdaidhean, giùlan, cainnt, inbhe is eile). Smaoinich air faclan no abairtean feumail gus coltas caractar a mhìneachadh.

Càirdeas agus còmhstri le caractaran eile (inbhe).

Prìomh caractaran agus càirdeasan.

Mar a tha an caractar air a leasachadh no turas a' caractar tron dràma.

- **Tèamaichean**

Smaoinich an toiseach air na cuspairean a tha a' nochdadh anns a' phìos:

gaol, strì/còmhstri, inbhe, nàiseantachd, poilitigs, caoidh, cianalas, càirdeas, cultar (fèin-aithne), fàs suas, firinn, mathanas/dìoghaltas...

'S e an tèama mar a tha am prìomh chuspair air a chleachdadh san dràma. Mar eisimpleir, nàiseantachd – *cha b' e goid a bh' ann.*

- **Suidheachadh**

Far a bheil gnòthaichean a' gabhail àite. Dùthaich, sgìre, àite...

Sgeadachadh an t-seat. Dè tha timcheall air an t-seat? A bheil an sgeadachadh ag innse dhuinn gu bheil sinn aig àm sònraichte? A bheil gluasad ann an tìm ri fhaicinn sa phìos? Ainmich na prìomh sheallaidhean.

- **Stoidhle:**

Seòrsa dràma?

Cànan/cainnt

Structar is gnàthasan deasachaidh: Cruth? Boillsgeadh cuimhne? Diofar sheallaidhean?

Stiùireadh (san sgrìobht)?

Fuaim, solais is ceòl agus an seòrsa atmosfèir no sunnd sa phìos.

- **Buaidh – pearsanta**

Dè na ceistean/smuaintean/faireachdainnean a dhùisg e annad?

Dè bha gu h-àraidh tarraingeach dhutsa? Caractar sònraichte/dòigh libhrigidh inntinneach/cànan no còmhradh/stoidhle? Carson?

An canadh tu gun robh e soirbheachail na amas? (Mìnich amasan a' phìos)

CEISTEAN AISTE:

(TAGH AON)

1. Thoir **cunntas air caractar** a bha tarraingeach dhut ann am pìos dràma agus beachdaich air:
 - Coltas: aghaidh agus bodhaig agus carson a tha an coltas sin orra
 - Giùlan: modh agus inbhe agus mar a tha e ag atharrachadh tron phìos
 - Cànan: guth, tòn, dòigh-labhairt, blas, aithris...
 - Do bheachd fhèin orra
 - Gnothaichean iomchaidh eile
2. Dràma a chunnaic thu far an robh an **seat buadhmhor** agus cudromach don phìos.
 - Càit a bheil e agus ciamar a tha e freagarrach?
 - Ciamar a chaidh a chur ri chèile gus a bhith buadhmhor?
 - Ciamar a chleachd na cleasaichean an seat ann an dòigh fheumail agus innleachdail?
 - Dè a' bhuidhe a bh' aige ort gu pearsanta?
 - Puingean iomchaidh sam bith eile
3. Sgrìobh mu phìos dràma a chunnaic thu a bha a' dèiligeadh ri **cuspair/cùis iomchaidh** airson luchd-amais an latha an-diugh.
 - Ainm a' phìos agus an companaidh riochdachaidh
 - Dè na cuspairean/gnothaichean/cùisean iomchaidh ris a bheil e a' dèiligeadh agus carson, nad bheachd, a tha iad freagarrach?
 - Dè na sgilean cleasachd agus cruthachaidh a bha air an cleachdadh airson na cuspairean/cùisean/gnothaichean a thoirt gud aire?
4. Minich na **dh'ionnsaich thu bho dhràma aithriseach** a chunnaic thu a bha stèidhichte air tachartas no air cuideigin.
 - Ainm a' phìos agus an sgioba riochdachaidh
 - Dè no cò mu dheidhinn a tha an dràma?
 - Ciamar a chuidich a' chleasachd no na gnothaichean teicnigeach gus am pìos a thoirt beò?
 - Minich na faireachdainnean a chaidh a dhùsgadh annad mar neach-coimhid.
5. Sgrìobh mu phìos dràma a chunnaic no a chuala tu far an robh an **cànan inntinneach/aithris tarraingeach**. Minich mar a bha an cànan air a chleachdadh gu soirbheachail, nad bheachd.
6. Inns mu dhràma anns an robh **car/tionndadh inntinneach sa phlota**. Minich am plota agus mar a tha e air a leasachadh tron phìos.

7. Thoir **cunntas mu character a bha tarraingeach dhut** ann am pìos dràma. Mìnich carson a bha seo le bhith a' beachdachadh air:
- Coltas: fiamh-gnùis/aghaidh agus sgeadachadh
 - Giùlan, modh agus inbhe
 - Guth agus cainnt (cànan, tònna, blas)
 - Mar a tha an character a' leasachadh tron dràma
 - Do bheachd fhèin orra.
8. Sgrìobh cunntas mu dhràma a chunnaic thu far an robh an **dealbh** agus an **seat/obair camara buadh-mhor**. Mìnich mar a bha an dealbh/sealladh freagarrach agus feumail don dràma.
9. Sgrìobh mu dhràma a leugh/chunnaic thu a tha a' dèiligeadh ri **cuspair(ean)/cùis(ean)/gnothach(ichean)** a tha **iomchaidh** do luchd-amais an latha an-diugh.
10. Tha dràma aithriseach tric ag innse mu thachartasan/dhaoine cudromach ann an eachdraidh. Sgrìobh **lèirmheas air dràma aithriseach** a chunnaic thu agus mìnich mar a rinn an dràma an tachartas tarraingeach/inntinneach dhut.
11. Beachdaich air dràma a leugh/chunnaic thu far an robh **cànan nan caractaran (no aithris) gu math luach-mhor/beairteach**. Mìnich mar a bha an cànan air a thoirt beò gu soirbheachail sa fhìos a chunnaic/leugh thu.
12. Sgrìobh cunntas mu dhràma le **plota** no **structar annasach**. Inns mar a tha an stòiridh a' glacadh d' aire bhon toiseach, agus a' cumail d' aire. Inns mu thionndaidhean/charan sam bith san stòiridh agus a' bhuidh a bh' aca ort. Beachdaich cuideachd air deireadh an dràma agus mar a bha thu a' faireachdainn aig an deireadh.

MION-SGRÙDADH FARSAING

Cleachd na puingeann stiùiridh gu h-ìosal gus dràma a luachadh.

Bu chòir tuigse iomlan a bhith agad air gach diofar rud gu h-ìosal agus gun tèid agad air am mìneachadh, le iomradh air an teacsa agus air buaidh gach rud air an luchd-amais.

1. Plota agus suidheachadh
 - a. Dè tha a' tachairt san dràma?
 - b. Càit a bheil e air a shuidheachadh agus cuin?
 - c. Feumaidh tu a bhith comasach air bruidhinn air an àite, an àrd-ùrlar agus deilbh an t-seata a chleachdadh tu airson an suidheachadh seo a dhèanamh follaiseach.
2. Tèamaichean agus teachdaireachd
 - a. Feumaidh tu co-dhiù 2 thèama aithneachadh, a dhearbhadh agus a mhìneachadh.
 - b. 'S dòcha gun tèid iarraidh ort cuideachd teachdaireachd dhràmach aithneachadh agus a dhearbhadh.
3. Briathrachas guth agus gluasaid
 - a. Feumar briathrachas a chleachdadh airson bruidhinn air caractar a chluich, no prìomh mhòmaid eadar dà caractar no barrachd a thaisbeanadh.
 - b. Airson ceist mu stiùireadh, dh'fheumadh còmhradh a bhith ann mu dhòighean air guth agus gluasad a chleachdadh airson aon chleasaiche no barrachd a stiùireadh air an àrd-ùrlar.
4. Sunnd agus atmosfir
 - a. Feumaidh tu a bhith comasach air innse dè an sunnd agus an atmosfir aig diofar amannan san dràma.
 - b. 'S dòcha gun tèid faighneachd dhìot ciamar a chleachdadh tu sgilean riochdachaidh tèatair mar fuaim agus solais airson an sunnd no an atmosfir a chomharrachadh don luchd-amais.
5. Caractar agus dàimhean eadar caractaran
 - a. Pearsa/inbhe/amas/brosnachadh/adhbhar.
 - b. Thèid faighneachd dhìot ciamar a chleachdadh tu dòighean cleasachd airson an caractar seo a chur an cèill don luchd-amais.
 - c. 'S dòcha gun tèid faighneachd dhìot cuideachd ciamar a chleachdadh tu sgilean riochdachaidh tèatair eile mar èideadh, maise-gnùis, props, 's msaa airson an caractar seo a chomharrachadh.
6. Puing tionndaidh/prìomh mhòmaidean – aithnich agus dearbh iad.
7. Luchd-amais – aithnich agus dearbh iad.
8. Gnìomhan pragtaigeach a rinn/a b' urrainn dhut a dhèanamh gus caractar/dàimhean/suidheachadh/tèama/teachdaireachd/sunnd 's msaa a thuigsinn – dè dh'ionnsaich thu?
 - a. Feumaidh tu a bhith comasach air barrachd air aon ghnìomh a mhìneachadh.
 - b. Feumaidh tu a bhith comasach air innse mar a chuidich an gnìomh thu gus nithean mar suidheachadh/tèamaichean/sunnd agus atmsofir/mar a chluicheadh tu caractar sònraichte 's msaa a rannsachadh agus a thuigsinn.
9. Cànan – dè tha an cànan san earrainn a' cur ris a' phlota? Dè tha e a' foillseachadh mu na caractaran? Ciamar a tha e a' cur ri sunnd agus atmosfir an dràma?

Stuthan-taic

#1 FAIREACHDAINN

<i>air bhioran</i>	<i>iosal nad inntinn</i>	<i>fo eagal mòr</i>
<i>feargach</i>	<i>troimh-a-chèile</i>	<i>iomagaineach</i>
<i>ann an gaol</i>	<i>air do bheò-ghlacadh</i>	<i>le cridhe briste</i>
<i>toilichte</i>	<i>brònach</i>	<i>riaraichte</i>
<i>air do shàrachadh</i>	<i>air bhoil</i>	<i>teagmhach</i>
<i>searbh</i>	<i>air do mhaslachadh</i>	<i>deurach</i>

<i>sgith</i>	<i>moiteil</i>	<i>fèineil</i>
<i>fuar</i>	<i>fo iongnadh</i>	<i>mì-chofhurtail</i>
<i>soirbheachail</i>	<i>tàmailteach</i>	<i>coma co-dhiù</i>
<i>le gràin air cuideigin</i>	<i>fo uallach</i>	<i>seòlta</i>
<i>fo throm-bhròn</i>	<i>fadalach</i>	<i>duilich</i>
<i>mosach</i>	<i>nearbhasach</i>	<i>misneachail</i>

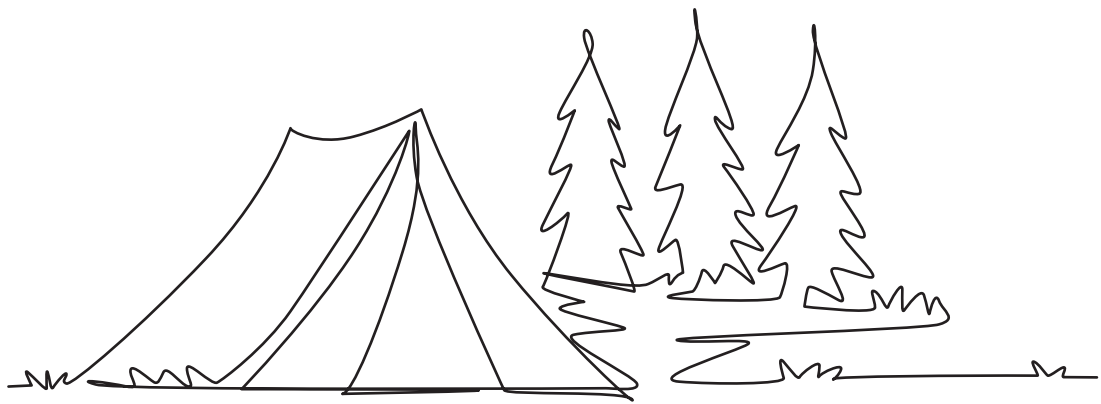
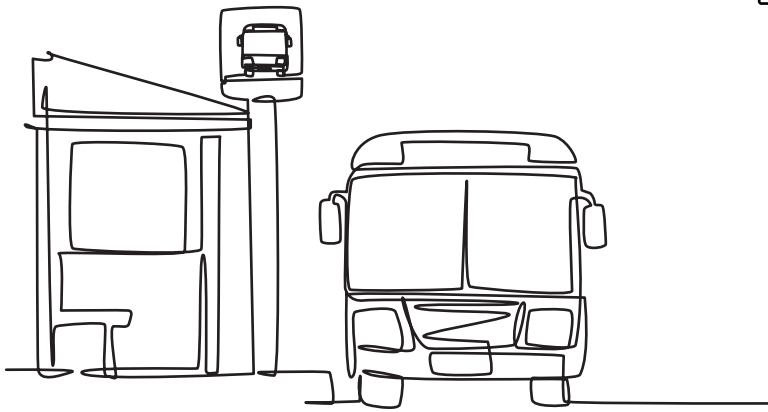
#2 ABAIR ACH BEAGAN

Ruith Taibhs Argghh! Carson? Greas ort! Thalla Tioraidh Aig an ospadal Os do chionn Bu chòir nàire a bhith ort!	Deiseil? Breugaire Cuidich mi! Mach à seo! Cuin? Sgoinneil A-nise Ist! Ro mheadhan-oidhche Ceart ma-tà
Dè? Agallamh Squir dheth! Mo chreach! Càite? A-nochd Chì sinn Tha mi coma Leig leam Fosgail an litir	Siuthad! Cò? Mas fhior Seall! Thoir dhomh e! Dioghaltas Bi faiceallach! Cuidichidh mi thu Ach an aghaidh Sin agad e

#3 CARACTARAN

Tha thu ann an trom-ghaol (le fear/bean an taighe)
Tha thu gu math iarratach
Tha thu gu math faoin is gòrach
Bidh thu a' gluasad gu slaodach
'S e beul gun phutan a th' annad
'S e breugaire uabhasach a th' annad
Tha thu gu math diùid
Tha thu gu math diochuimhneach
Tha gràin agad air fear/bean an taighe
Tha thu gu math leanabail
'S e dannsair proifeiseanta a th' annad
Tha thu nad neach-turais air chall
Tha thu an-còmhnaidh gu math acrach
'S e sàr ghaisgeach a th' annad
Fàsaidh tu feargach mu rud sam bith
'S tu a' Bhanrigh
Tha thu àlainn... agus tha làn-fhios agad air
Tha thu aonranach agus tha thu airson caraidean a lorg
Tha thu a' dol air chall gu furasta
Tuitidh tu ann an gaol le gach neach a thachras riut
'S e comaig a th' annad
Tha thu gu math cùramach mun a h-uile càil
'S e farpais a th' anns a h-uile càil dhut
Tha thu gu math troimh-a-chèile/iomagaineach
Tha thu ag iarraidh aire gach neach ort
'S e ròbot a th' annad
Tha thu dìreach air èirigh an dèidh a bhith nad chadal airson 100 bliadhna
Tha caraid agad nach eil dha-rìribh ann
'S e magnait a th' annad
Tha thu a' smaoinichadh gu bheil cumhachdan os-nàdarra agad
Cha do chaidil thu fad làithean
'S e neach-aithris spòrs a th' annad a nì aithris spòrs air gach nì a tha a' tachairt
Tha thu ann an teis-meadhan stoirm
Tha casan uabhasach trom ort
Tha ball-goilf steigte nad bheul
Tha thu a' smaoinichadh gu bheil thu àlainn
'S e suat mòr a th' annad
'S e sàirdseant a th' annad san arm
Tha trioblaid agad 's tu a' bramadaich gun sgur
'S e neach-ealain balbh-chluiche a th' annad
Tha an dà-shealladh agad
Tha thu a' gabhail an eagail ro fhuaimnean beaga
Tha thu measail air glanadh/sgioblachadh
'S e sàr hippy a th' annad
'S e murtair a th' annad, a' teicheadh bhon phoileas
Tha thu a' smaoinichadh gur e cù a th' annad

#4 TARRAING AN DEALBH

#5 SEANFHACAIL

An car a th' anns an t-seann mhaide is duilich a thoirt às.

An t-ionnsachadh òg, an t-ionnsachadh bòidheach.

Cha tig às a' phoit ach an toit a thèid innte.

'S e obair latha tòiseachadh.

Cha bhi meas air uisge na tobrach gus an tiormaich e.

Chaidh an ceòl air feadh na fìdhle.

Cha tig buannachd gun strì.

'S fheàrr a bhith dhìth a' chinn na bhith dhìth an fhasain.

Mar a chì na big, nì na big.

Nithear càrn mòr le clachan beaga.

Cha dèan brògan tioram iasgach.

Is math an sgàthan sùil caraid.

Cha do dhùin doras nach do dh'fhosgail doras.

An làmh a bheir, 's i a gheibh.

A rèir do mheas ort fhèin, measaidh càch thu.

Feumaidh duine a bhith greis gòrach, mus fàs e glic.

Thèid an t-iasg marbh leis an t-sruth. Thèid an t-iasg beò na aghaidh.

Chan ann leis a' chiad bhuille a thuiteas a' chraobh.

An rud a thig leis a' ghaoith, falbhaidh e leis an uisge.

'S fheàrr caraid sa chùirt na crùn san sporan.

Is fheàrr droch thòiseachadh na gun a bhith tòiseachadh idir.

Nuair a tha an deoch a-staigh, bidh a' chiall a-muigh.

Cha tig an aois leatha fhèin.

Mas breug bhuam e, is breug thugam e.

An rud nach buin dhut, na buin dha.

Comhairle bhuam nach d' fhuairleadh agam.

Am fear a ghleidheas a theanga, gleidhidh e a charaid.

Chan fhaodar a' bhò a reic agus a bainne òl.

Is fheàrr feuchainn na bhith san dùil.

Am fear a bhios a' riarachadh na maraige, bidh an ceann reamhar aige fhèin.

#6 ABAIRTEAN IS GNÀTHASAN-CAINNTE

Bho bhun gu bàrr

Bho àm gu àm

Bho mhoch gu dubh

Cho luath 's as urrainn dhomh

Cho sean ri na monaidhean

Cnag na cùise

Thoir do chasan leat

Nach buidhe (dhut/do...)

Mean air mhean/beag air bheag

Theab (mi/e/i/x)

Ann am beul a' bhaile

Gu h-obann

Mar chlach às an adhar

'S mòr am beud

Cho faoin ri na h-uisgeagan

Nach ann air/oirre a thàinig an dà latha

Cha b' e a cheannach a rinn e

Fòghnaidh na dh'fhòghnas

Gu sealladh orm

Air an aon ràmh

Coma leat

'S math an airidh

'S math sin

Nach neònach/math sin?

Dall ort

Ghabh X san t-sròin e

Cas a' tighinn, cas a' falbh

Cluas ri claisneachd

Eadar dà bheachd

Ge b' oil leat

Bha an cuthach dearg orm

Hibleag-hoblag

An urra riut fhèin

'S e do bheatha

Làn dì do bheatha

Ò mo nàire

Mo thogair

Neo-ar-thaing dhutsa

Ann am priobadh na sùla

A' dol às àicheadh

Cùis-nàire

B' àillibh?

Làmh-an-uachdair

Cha b' e ruith ach leum

Gura math a thèid leat

Mar chuthag ann an ceò

Ann am brochan

Abair...

Ag èirigh 's a' gearan

Ag obair air mo cheann fhèin

'S beag an t-iongnadh

Cho fuar ris a' phuinnsean

Cho fallain ri fiadh

Cho sgìth ri seann chù

Cho luath ris a' ghaoith

Cho rèidh ri dà cheann eich

#7 LOIDHNICHEAN TÒISEACHAIDH

'Carson a leig mi leat ar toirt an seo? Abair briseadh-dùil.'
'Tha mi cho sgìth...B' fheàrr leam nach robh againn ri falbh a-nochd.'
'Dè cho fad' 's a dh'fheumas sinn feitheamh an seo?'
'Uill, nach e sinn a bha toilichte'
'Feumaidh gur e seo an latha as miosa dem bheatha.'
'Tha seo uabhasach. Am faod sinn a dhol dhachaigh?'
'Tha e a' fàs dorcha... nach bu chòir dhuinn tilleadh?'
'A bheil againn ri dhol a-steach an sin?'
'Oidhche mhath, chì mi a-màireach thu.'

#8 LOIDHNICHEAN CRÌOCHNACHAIDH

'Uau! Bha sin mìorbhaileach!'
'Greas ort! Tha e dol a spreadhadh!'
'Na dèan sin. Stad!'
'Cuidich mi! Cuideigin, cuidich mi ... Ahhhhh!'
'Obh, obh. Tha e tighinn an taobh sa ... Òoo...'
'Rinn sinn e! Chan urrainn dhomh chreidsinn gun do rinn sinn e!'
'Cuir sìos an gunna! ... Na dèan e! ... Arrgggghh!'
'Cosgaidh seo dhut ... do bheatha!'
'Na cuir a-steach an sin mi. Gabh truas rium?!'

#9 LOIDHNICHEAN FEUMAIL

Loidhnichean feumail eile le diofar ìrean de lùths annta. Cleachd measgachadh de loidhnichean anns a bheil lùths ìosal, meadhanach agus àrd a dhìth sa chluich.

'Siuthad, thusa an toiseach.'
"S gann gun creid mi gun do rinn thu sin!"
'Bha sin dìreach mìorbhaileach!'
'Dè tha thusa a' dèanamh an seo?'
'Dè cho fad' 's a tha fios air a bhith agad?'
'Tha fios agam dè rinn thu a-raoir.'
'Tha an t-eagal orm!'
'Tha thu a' cleith rudeigin bhuam. Tha làn-fhios agam gu bheil!'
'Carson nach do dh'inns thu dhomh?'
'Cuir do làmh orm agus cuiridh mi a dh'iarraidh a' phoilis!'
'Cò thug sin a-steach an seo?'
'Ò gu sealladh orm, tha e teannadh oirnn!'
'A bheil thu cinnteach gum bu chòir dhuinn seo a dhèanamh?'
'Stad dìreach far a bheil thu!'
'Bha fios agam gun lorgainn an seo thu!'

'Mealaidh ur naidheachd, 's e gille a th' ann!'
'Thalla, 's na till an seo a-chaidh!'
'Tha mi fàgail binn-prìosain 50 bliadhna ort!'
'Agus a-nise, nach can sinn soraidh slàn ri ar caraid, Anndra.'
'Am pòs thu mi?'
'Ò mo chreach, tha i marbh!'
'Tha trì rudan agam ri ràdh riutsa – latha na gocaireachd!'
'Chan eil mi ag iarraidh bruidhinn riut tuilleadh.'
'Tha mi duilich.'
'Na dèan sin, amadain/òinseach!'
'Chan inns mi do dhuine beò, air m' onair.'
'Àà, tha tubaist gu bhith againn!'
'Gun teagamh, pòsaidh mi thu!'
'Chan eil thu ach grad.'
'Mach às an taigh agam agus na till gu bràth!'
'Chan eil fhios agam dè dhèanainn às d' aonais.'

#10 SGRIOBT: MÈIRLE

(A a' leughadh. Nochdaidh B, gu feargach)

A: Haidh, a charaid!

B: Thoir air ais dhomh e!

(Mòmaid)

A: Thoir dhut dè air ais?

B: Mo sporan. Ghoid thu e – thoir dhomh air ais e.

A: Chan eil do sporan agam.

B: 'S e breugair agus mèirleach a th' annad a-nise, an e?

A: Dè idir a dh'èirich dhut? Cha bu mhì a rinn e.

B: Ghoid thu rudan roimhe, 's a-nise tha thu a' goid bhuamsa.

A: Tha fios agam gun do rinn mi sin cheana, ach tha mi air atharrachadh bhon uair sin!

B: Aidh, mas fhìor! Thoir dhomh air ais e!

A: CHAN EIL E AGAM.

B: UILL, CÀIT A BHEIL E MA-THÀ?

(Nochdaidh C)

C: Dè tha dol air adhart an seo?

B: Ghoid e/i mo sporan.

A: Cha do ghoid mi.

B: Dìreach, thoir dhomh e.

A: CHAN EIL E AGAM!

C: Chan eil e aige/aice

B: Ò, gu dearbh?

C: Seadh. Lorg mi seo na bu tràithe. Feumaidh gur ann leatsa a tha e.

(C a' toirt seachad an sporain do B)

#11 SUIDHEACHADH

- Stiùiriche a' toirt stiùireadh do chleasaiche cliobach, gun fheum, air tuarastal ro àrd
- Ban-fhiosaiche agus neach-dèiligidh
- Gruagaire agus neach-dèiligidh (an dèidh droch obair-gruagaireachd)
- Neach-togail-dhealbh agus sàr-mhodail doirbh
- Maor-trafaig agus dràibhear a tha dìreach a' dol a dh'fhaighinn tiogaid
- Càraid phòsta a' coimhead TBh – a' trod mu sheanailean
- Roinn-èiginn an ospadail – nurs a' toirt droch naidheachd do theaghlach
- Dithis, gun dachaigh, ag argamaid mu bhogsa/phàipear-naidheachd/bheing
- Dithis nach eil eòlach air a chèile air trèana – aon neach a' lasadh toit ged a tha smocadh toirmisgte
- Neach fo amharas ga cheasnachadh leis a' phoileas
- Ceannard a' cur neach-obrach às an dreuchd aca
- Ceannaiche-siubhail agus peinnseanair aonaranach
- Boireannach an dùil ri leanabh 's air a bheil eagal ro àiteachan dùinte, glacte ann an lioft
- Agallamh airson obair
- Pàrant agus deugaire – an deugaire trì uairean a thìde fadalach, am pàrant a' fuireach air an cois air an son
- Balach ag iarraidh air a leannan a phòsadh – ise a' feuchainn ri faighinn cuidhteas dheth
- Sgoilear air a chur chun a' cheannaird air sgàth 's an dol-a-mach aige
- Dotair agus euslainteach, an t-euslainteach dubhachail is iomagain mhòr air gu bheil droch thinneas air
- Dà neach-carachd a' blàthachadh ro fharpais

#12 SGRIOBT (DITHIS)

- AON** Aobh! Carson a rinn thu sin?!
- DHÀ** 'S math an airidh is tu nad bhreugaire.
- AON** Oidh! Cò ris a tha thu a' bruidhinn?
- DHÀ** Uuummm ... RIUTSA?!
- AON** Dè?! Cha do rinn mi càil.
- DHÀ** Aidh, aidh ... mas fhìor!
- AON** 'S e an fhìrinn a th' agam. Carson a ... ?
- DHÀ** Dìreach dùin do chab!
- AON** (*A' gul*) Carson a dh'fheumas tu bhith mar seo?
- DHÀ** Ò, gu-dearbh!? A' rànaid mar leanabh!
- AON** Cha do rinn mi dad ceàrr!
- DHÀ** Ha ha! Tha thu cho faoin!
- AON** Sguir a ghàireachdainn!
- DHÀ** Carson? 'S e cùis-mhagaidh a th' annad!
- AON** Chan eil mi ach airson a bhith nam charaid dhut.
- DHÀ** Caraid, dhòmhsa? Chan eil mi an dùil...
- AON** Dìreach inns dhomh na rinn mi ceàrr.
- DHÀ** Òòò, tha mi fàs CHO sgìth dhe seo!
- AON** A' fàs sgìth dhe dè?
- DHÀ** Duh... Fhios agad? Thu fhèin is Daibhidh?
- AON** Ooah. Fuirich mionaid.
- DHÀ** Aobh! Leig às mi!
- AON** Cha deach mise faisg air Daibhidh.
- DHÀ** Aidh, seadh. Dìreach leig às mo ghàirdean!
- AON** Sin e! Tha mi dol ga lorg.
- DHÀ** Cha tèid do chas. Fàg thusa e!
- AON** Mach às mo rathad! Tha mi dol a chur seo ceart ann an dòigh air choreigin.

#13 SGRIOBT (TRIÙIR)

- DHÀ** Ist, nach bi thu sàmhach?
- AON** Dè tha ceàrr? Eagal ort ron dorchadas?
- DHÀ** Na bi cho gòrach! Gu dearbh, chan eil.
- AON & TRÌ** Hi hì! Tha an t-eagal oirre!
- AON** Òòòòòòòòòòòò!!
- DHÀ** Aobh! Leig às mi!
- TRÌ** Ut, seall ... tha an t-eagal oirre!
- AON & TRÌ** Ha ha!
- DHÀ** Ugh, tha sibh cho leanabail!
- AON & TRÌ** *Ugh, tha sibh cho leanabail!*
- DHÀ** Och, nach fàs sibh suas?
- AON** Oah! ... Dè bha siud?
- DHÀ** Sguir dheth! Chan eil e èibhinn tuill...
- AON** liiiisst! Chan ann ri spòrs a tha mi!
- DHÀ** Chan eil mi cho slac sin!
- TRÌ** Fuirich ort! Chuala mise e cuideachd!
- AON** Bha e mar gun robh am fuaim a' tighinn às ... (*A' sanais, gu faiceallach.*) às a sin.
- DHÀ** Sguiribh dheth!
- AON** Tiugainnibh! Gun toir sinn sùil.
- DHÀ** Aoah, a bheil thu glic?
- TRÌ** Ot! Abair bèibidh.
- AON** Cùm do ghuth sìos air eagal 's gun cluinn e sinn.
- TRÌ** Psssst! An tuirt thu, 'e'?
- AON** Thuirt. Nis, bi sàmhach is thig a-nall an seo!
- TRÌ** Uill, 's dòcha gum bu chòir dhuinn feitheamh an seo tiotan?
- AON** Och, na tòisich thusa a ghearan! Tha thu cho dona rithese!
- TRÌ** Chan eil mi!
- AON** 'S tu tha!
- TRÌ** Dìreach dùin do bheul!
- AON** Na can riumsa dè nì mi...
- DHÀ** Illean ... illean!! Na coimheadaibh an-dràsta ach tha rudeigin air ur cùlaibh...!
- AON & TRI** Aaaghhgghh!!

#14 SGRIOBT (CEATHRAR)

- AON** Aobh! Bha sin gu math goirt!
- DHÀ** Och, 's bochd sin!
- TRÌ** Seadh, is bochd gu bheil ise fhathast an seo!
- DHÀ & TRÌ** Ha ha ha!
- AON** Bu hù! Sguiribh a ghàireachdainn!
- DHÀ & TRÌ** *Sguiribh a ghàireachdainn! Ha ha!*
- AON** Sguiribh dheth! Tha sibh a' smaoineachadh gu bheil sibh cho dàna!
- TRÌ** Chan eil sinn a' smaoineachadh...
- DHÀ & TRÌ** ...THA FIOS AGAINN!
- DHÀ** Ha! Gabh sin.
- AON** Ceart! Sin gu leòr! ... Tha mi dol a dh'innse oirbh.
- DHÀ** Ùùùù! Tha sinn air CHRITH leis an eagal!
- AON** Bithidh sibh! (AON *a-ruith air falbh.*)
- TRÌ** Aidh, siuthad ... siuthad is inns! Bèibidh mòr!
- DHÀ** Abair amadan/òinseach!
- CEITHIR** An dithis agaibhse! Thigibh a-nall an seo!
- TRÌ** Och, seo sinn, cha do rinn sinn càil ceàrr, Miss!
- DHÀ** Aidh. Is ise as coireach,'s ise...
- CEITHIR** SÀMHACH! Chan eil mi airson an còrr a chluinntinn!
- DHÀ** Dè? Cha leig thu leinn bruidhinn fiù 's?
- CEITHIR** Gheibh sibh an cothrom, ann an ùine nach bi fada.
- TRÌ** (Ri AON.) Cha do rinn sinn dad ceàrr. Ise a bh' ann!
- AON** Mise?
- DHÀ** Seadh, thusa! A bhumailear!
- DHÀ & TRÌ** Ha ha!
- CEITHIR** Ceart, sin agaibh e! *Detention* airson an dithis agaibh!
- DHÀ** (Busach) 'S ise a thòisich e.
- AON** Aidh, ceart, bumailearan le chèile!
- CEITHIR** Uoah! Fòghnaidh na dh'fhònas de sin, a nighean!
- TRÌ** Aidh, inns thusa dhi, Miss!
- CEITHIR** Ceart. Sin gu leòr den nonsaireachd seo. Don oifis agamsa, an triùir agaibh!
- AON, DHÀ & TRÌ** (A' cur na aghaidh gu mòr.) Òòòòòòòòòò!
- CEITHIR** Sa bhad!
- DHÀ** Feumaidh tu ar glacadh an toiseach.
- TRÌ** Aidh, chì mi rithist sibh!
- CEITHIR** Stadaibh! Thigibh air ais ... THIGIBH AIR AIS!

#15 SGRIOBT

Tha mi cinnteach às Sgrìobt do dhithis. Gnè sam bith.

- A. Chan eil gaol aige/aice orm tuilleadh.
- B. Ciamar a tha fios agad air a sin?
- C. Tha mi cinnteach às.
- D. Ciamar as urrainn dhut a bhith cinnteach às?
- E. Dh'fhòn mi thuige/thuice a-raoir.
- F. Seadh, agus?
- G. Bha am fòn aige/aice dheth.
- H. Fad na h-oidhche?
- I. Seadh, fad na h-oidhche.
- J. Bheil fhios agad far an robh e/i a-raoir?
- K. Tha, tha làn-fhios agam.
- L. A bheil? Càite?
- M. Còmhla ri cuideigin eile.
- N. Ò, tha mi a' tuigsinn.
- O. Bha fios agam gun robh rudeigin fada ceàrr nuair nach do dh'fhòn e/i thugam. Bha dùil agam gum b' urrainn dhomh earbs' a chur ann/innte. Bha còir fios a bhith agam.
- P. 'S dòcha gu bheil thu ceàrr?
- Q. Chan eil mi ceàrr. Tha mi cinnteach às. Sin e seachad.

1. Mar gur e caraidean math, dlùth a th' ann an A agus B. Tha B taiceil ri A.
2. Mar gu bheil làn-fhios aig B mu naidheachd A, oir is e/i an "neach eile."
3. Mar gu bheil fios aig A gur e B an "neach eile" ach nach eil fios aig B gu bheil fios aca.
4. Mar gu bheil fios aig an dithis aca air an aon rud – gur e B an neach eile.
5. Mar gu bheil e a' bualadh air B letheach slighe tron chòmhradh gu bheil fios aig A mun deidhinn.

#16 SGRIOBT

Gheall thu!

- A. Gheall thu dhomh nach innseadh tu do dhuine beò!
B. Cha do dh'inns.
A. Uill tha sin annasach oir tha e coltach gu bheil fios aig a h-uile duine a-nise.
B. A bheil dha-rìribh?
A. Seadh, dha-rìribh.
B. 'S dòcha gun d' fhuair iad a-mach bho chuideigin eile.
A. Cha b' urrainn sin a bhith.
B. Ciamar nach b' urrainn?
A. Oir 's tu an aon neach anns an do chuir mi earbs'.
B. Agus tha thu a' smaoinichadh gun deach mi timcheall ag innse dhan a h-uile duine?
A. Seadh, sin dìreach na tha mi a' smaoinichadh. Gur e breugaire a th' annad.
B. Chan eil sin cothromach. Cha do dh'fhosgail mi mo bheul...
A. Feumaidh gun do chòrd e riut glan agus aire a h-uile duine ort leis an naidheachd mhòir agad.
B. Abair sgudal – cha tuirt mi guth – co-dhiù chan urrainn dhut dearbhadh gur mi a bh' ann.
A. Chan urrainn ach chan eil fhios agam a bheil mi airson a bhith faisg ort tuilleadh.

1. Mar gu bheil A troimh-a-chèile agus B coma co-dhiù
2. Mar gu bheil B iomagaineach is ciontach oir tha fios aca gun do leig iad an naidheachd mu sgaoil
3. Tha A gu math socair agus tha B a' gabhail uallach uabhasach.
4. Tha A a' fàs mì-chinnteach letheach slighe tron chòmhradh.

Tuilleadh obrach:

1. Smaoinich air an t-seòrsa suidheachaidh anns a bheil an dithis seo. Saoil dè tha air tachairt?
2. Cuir toiseach agus/no deireadh ris an sgeids seo a sheallas mar a thachair ro-làimh/às dèidh làimhe. An uair sin, còmhla ri caraid, seall an sgeids slàn don chlas.

#17 FUATH

Roinn na loidhnichean anns na sgrìobtan a leanas eadar dithis no triùir a chluicheas no a leughas iad.

Clann-nighean

- Seall, sin i.
- Tha i smaoineachadh gur e mìorbhail a th' innte.
- A' smaoineachadh gu bheil i cho brèagha.
- 'S beag orm mar a tha aire a h-uile duine oirre fad na h-ùine.
- Dè th' aice ormsa?
- Am faca tu i a' cluich teanas an-dè?
- Chunnaic.
- Bidh i ri foill-chluich.
- Seadh. Tha fios agam.
- Tha mi cho sgìth dhi.
- Tha 's mi fhìn.
- Tha na gillean gu lèir a' dol craicte timcheall oirre.
- Chan eil iad ach nam balaich bheag fhaoin.
- Tha mise mòran nas bòidhche na tha ise.
- 'S tu tha.
- Seall a falt. Dh'fhaodainn m' fhalt fhèin a chàradh mar sin, nam bithinn ag iarraidh.
- Tha i a' coimhead a-nall.
- Na leig ort gum faca tu i. Tha i ag iarraidh oirnn a bhith eudach.
- Tha gràin agam air daoine mar a seòrsa.
- Aidh, nighean na mallachd. Thugainn...

#18 FUATH

Roinn na loidhnichean anns na sgrìobtan a leanas eadar dithis no trìuir a chluicheas no a leughas iad.

Gillean

- Seall, sin e.
- Bheil e smaoineachadh gur e Eàirdsidh a th' ann ro rudeigin?
- Tha e cho fada na bharrail fhèin.
- Dè th' aige ormsa?
- Am faca tu an tadhal a fhuair e?
- Chunnaic. Tadhal fortanach. Bhiodh mo sheanmhair air an tadhal ud fhaighinn.
- Bhuail e a-steach e le ghàirdean.
- Aidh, a' smaoineachadh gur e mìorbhail a th' ann fhèin.
- 'S e mealltair a th' ann.
- Seadh. Tha fios agam. Dìreach bhon a tha deuchainn aige aig United an-ath-sheachdain.
- Carson a tha esan daonnan fon phrosbaig? Tha e gam shàrachadh!
- Tha a h-uile nighean ann an gaol leis. Abair òinsich a th' annta mun cuairt air.
- Uill, 's iad a tha faoin. Tha mise nas eireachdaile na e.
- Is beag orm e. Tha e cho mòr às fhèin.
- Am faca tu e cuide ri Lusaidh Nic an Tàilleir?
- Abair pìos....
- Dh'iarr i orm a dhol a-mach cuide rithe an t-seachdain seo chaidh is thuirt mi rithe nach rachadh mo chas.
- Dh'fhaighnich i dhutsa an rachadh tu mach cuide rithe agus dhiùlt thu i?
- Aidh. Chuirinn geall gu bheil farmad air gun do dh'fhaighnich i dhòmhsa an toiseach.
- Seadh. Cuiridh mi geall. Tiugainn. Gheibh sinn tiops air an t-slighe dhachaigh.

#19 SGRIOBT STRÌ (DITHIS)

AON Hoidh! Dè tha thusa ris?
DHÀ Chan e do ghnothach e.
AON Dè thuirt thu?
DHÀ Chuala tu mì!
AON Thoir an aire air do bheull!
DHÀ Ò seadh? Air neo dè?
AON Chì thu!
DHÀ Ò ... mas fhìor.
AON Mach à seo, sa bhad!
DHÀ Thalla 's cagainn bruis!
AON Thuirt mi...
DHÀ Tha làn-fhios agam dè thuirt thu!
AON Ceart! Bheir mi dhut còig diogan airson teicheadh.
DHA 5, 4, 3, 2, 1 ... ò, seall ... Tha mi fhathast an seo.
AON Nach do dh'inns mi dhut...

STRÌ!

#20 SGRIOBT STRÌ (DITHIS)

- AON:** Càit an robh thu? Bha mi a' feitheamh còrr is uair a thìde riut?
- DHÀ:** Uill ... Fhios agad ... 'S ann a bha...
- AON:** Dè? Bha thu air dhìochuimhneachadh? Cha b' urrainn dhut a bhith air do bhodraigeadh innse dhomh?
- DHÀ:** Eh? Chuir mi teacs a thugad!
- AON:** Cha do chuir!
- DHÀ:** Chuir mi!
- AON:** Sguir dhe na breugan!
- DHÀ:** Ceart. Dhìochuimhnich mi. Dè tha ceàrr air sin?
- AON:** Dè tha ceàrr air sin? Dè ach gu bheil mise a' coimhead nam òinsich/amadan.
- DHÀ:** Air do shocair.
- AON:** Air mo shocair! Nach eil thu a' tuigsinn gun deach mo nàrachadh?
- DHÀ:** Cha b' e mo choire-sa gun robh thu a' faireachdainn mar sin!
- AON:** Cò as coireach ma-thà?
- DHÀ:** Dhìochuimhnich mi, sin e!
- AON:** Uill feuch ri seo a dhìochuimhneachadh ma-thà!

STRÌ!

#21 SGRIOBT STRÌ (DITHIS)

- AON:** Inns dhomh!
DHÀ: Chan inns.
AON: Thuirt mi riut, inns dhomh!
DHÀ: Chuala mi dè thuirt thu.
AON: Na tòisich air do mhì-mhodh. Chan fhalbh sinn às a seo gus an tòisich thu air bruidhinn.
DHÀ: Uill, 's fheàrr dhut suidhe oir bidh thu a' feitheamh greis.
AON: Od! Sguir a bhith cho leanabail. Mura tòisich thu air bruidhinn, bidh agam ri...
DHÀ: Dè? Dè nì thu?
AON: Chì thu...
DHÀ: Siuthad ma-thà, seall dhomh!
AON: Na bi gam phiobrachadh.
DHÀ: Chan eil thu a' cur an eagail ormsa.
AON: Ò, nach eil? 'S dòcha gum bu chòir an t-eagal a bhith ort.
DHÀ: Dè idir a tha thu a' ciallachadh le sin?
AON: Tha mi a' ciallachadh seo...

STRÌ!

#22 SGRIOBT STRÌ (DITHIS)

- AON:** Càit an robh thu?
DHÀ: Cha robh an àite sam bith!
AON: Na inns breugan dhomh.
DHÀ: 'S e an fhirinn a th' agam!
AON: Tha làn-fhios agam dè tha thu air a bhith ris!
DHÀ: Chan eil fhios agad air càil den t-seòrsa!
AON: Ò, gu dearbh?
DHÀ: Dìreach dùin do bheul!
AON: Na bruidhinn riumsa mar sin!
DHÀ: Bruidhnidh mi riut mar a thogras mi fhèin!
AON: Cuiridh mi a dh'iarraidh nam poileas.
DHÀ: Dèan sin agus...
AON: Dè? Dè tha thu a' dol a dhèanamh?
DHÀ: Chan eil thu ag iarraidh fhaighinn a-mach.
AON: Ach tha! Siuthad, inns dhomh!
DHÀ: Tha thu airidh air seo!

STRÌ!

#23 SGRIOBT STRÌ (TRIÙIR)

- AON:** Càit an robh thusa?
DHÀ: Cha robh an àite sam bith!
TRÌ: Na inns breugan dhuinn.
DHÀ: Chan eil mi!
TRÌ: Tha làn-fhios againn dè tha thu air a bhith ris!
DHÀ: Chan eil fhios agaibh air sìon!
AON: Ò, gu dearbh?
DHÀ: Dìreach dùinibh ur beòil!
AON: Na bruidhinn rinne mar sin!
DHÀ: Nì mi mar a thogras mi fhèin!
TRÌ: An tèid sinn a dh'iarraidh nam poileas?
DHÀ: Dèanaibh a leithid agus bheir mise dhuibh e...
AON: Dè? Dè tha thu a' dol a thoirt dhuinn?
DHÀ: Chan eil sibh airson fhaighinn a-mach.
TRÌ: Ò, ach tha! Siuthad, inns dhuinn.
DHÀ: Chan eil mi a' dol a dh'innse càil dhuibhse!
AON: Mar a shaoil sinn ... làn cac!
DHÀ: Tha sibh airidh air seo!

STRÌ!

#24 CÀNAN-BODHAIG

#25 COLTAS

air bhioran	ìosal nad inntinn	fo eagal mòr
feargach	troimh-a-chèile	iomagaineach
ann an gaol	air do bheò-ghlacadh	le cridhe briste
toilichte	brònach	riaraichte
air do shàrachadh	air bhoil	teagmhach
searbh	air do mhaslachadh	deurach

sgìth	moiteil	fèineil
fuair	fo iongnadh	mì-chofhurtail
soirbheachail	tàmailteach	coma co-dhiù
le gràin air cuideigin	fo uallach	seòlta
brònach	fadalach	duilich
mosach	nearbhasach	misneachail

#26 SGRIOBT

An Coinneachadh Caochlaideach

- A: Hi. Ciamar a tha thu?
B: Gu dòigheil, tapadh leat. 'S tu fhèin?
A: Dìreach san àbhaist. Dè tha air a bhith a' dol agad?
B: Od, chan eil mòran. A' cumail trang.
A: Uill ... bha e math tachairt riut.
B: 'S e bha. Uill, mar sin leat.
A: Tioraidh.

1. Dithis bhogsairean a bhios an aghaidh a chèile ann am maids a-màireach
2. Euslainteach san ospadal agus caraid a tha a' tadhal orra
3. Dithis sheann daoine a tha gu math bodhar
4. Ròbot agus an neach a chruthaich e
5. Dithis a b' àbhaist a bhith pòsta aig a chèile
6. Dithis ann an trom-ghaol ach a tha pòsta mar-thà
7. Dithis a tha air a dhol a-mach air a chèile
8. Uachdaran agus neach-còmhnaidh nach do phàigh màl
9. Tidsear a thug droch chomharra do sgoilear is iad a' coinneachadh an ceann bhliadhnaichean
10. Dithis a choinnich roimhe ach nach eil cinnteach càite
11. Dithis neach-brathaidh a' coinneachadh am meadhan na h-oidhche
12. A' tachairt ri seann bhràmair sgoile aig an stèisean rèile
13. Neach-rannsachaidh agus eucorach
14. Burraidh agus seann nàmhaid

Cuimhnichibh na diofar dhòighean air guth is gluasad a chleachdadh mar a bhios iomchaidh anns gach suidheachadh gu h-àrd.

Smaoinichibh air rudan leithid àirde is astar guth, cànan-bodhaig is giùlan nur gluasad, glacadh-sùla is eile.

#27 SGRIOBT

Leanaibh an stiùireadh san sgrìobt gu faiceallach gus a chluich mar a thèid iarraidh. Cleachdaibh diofar dhòighean gluasaid a bhiodh freagarrach.

Am Burraidh

*(A a' nochdadh gu teagmhach, agus a' suidhe sìos.
Nochdaidh B agus gu sàmhach, seasaidh e air cùl A)*

- B: Gluais!
(A a' leum gun casan agus a' gluasad air falbh agus a' suidhe an àiteigin eile)
- B: Chan ann a sin.
- A: Carson?
- B: Oir chan ann leatsa a tha an sèithear sin.
(Gu mì-dheònach, tha A a' gluasad a-rithist)
- B: Obh, obh!
(Tha A a' seasamh)
- A: A bheil seo nas fheàrr?
- B: Dè?
- A: Coma leat...
- B: Feuchainn ri bhith bragail, a bheil?
(B a' seasamh mu choinneamh A)
- B: Uill?
- A: Bha mi ... eh...
- B: *(Fiamh a' ghàire)* Chan eil mi ach a' tarraing asad!
(B a' gaireachdainn agus A a' coimhead teagmhach)
- A: Ceart ma-thà.
- B: Cha robh mi ach ri spòrs.
(Mu dheireadh, tha A a' tòiseachadh air gaireachdainn cuide ri B . Cho luath 's a nì A seo, tha B a' sgar a ghàireachdainn.)
- B: Bheil thusa a' magadh orm?
- A: Dè? Chan eil.
- B: Uill, carson a tha thu a' gaireachdainn ma-thà?
- A: Bha thusa a' gaireachdainn...
- B: Mar sin *bha* thu a' magadh orm.

Obair Eile

- Cuir toiseach no deireadh ris an sgrìobt.
- Cuir stiùireadh ris an teacsa le (...) gus gluasadan/dòigh cleasachd a mhìneachadh airson gum bi e nas soilleire don chleasaiche dè nì iad airson brìgh an teacsa a thoirt beò.

#28 SGRIOBT TUIGSE (AIRSON DITHIS)

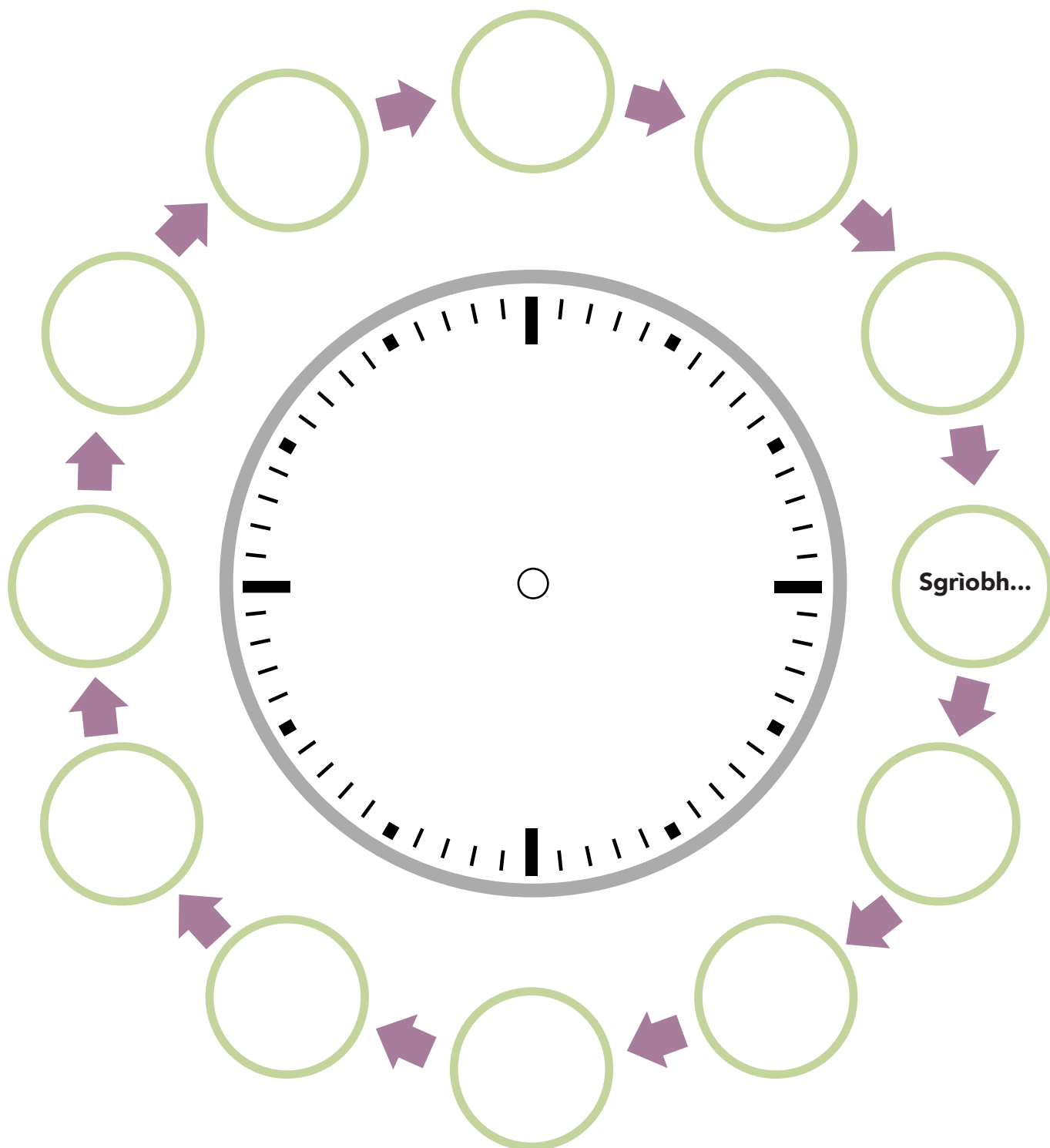
- AON:** Bheil thu cinnteach mun a seo?
DHÀ: Na gabh dragh.
AON: Dè ma thachras rudeigin?
DHÀ: Cha tachair dad.
AON: Chan eil fhios agad air a sin.
DHÀ: Dè idir a tha thu ris?
AON: Mach à seo.
DHÀ: Tha seo craicte.
AON: Cha do rinn mi càil den t-seòrsa a-riamh.
DHÀ: Chan eil adhbhar a bhith draghail.
AON: Ciamar as urrainn dhut sin a ràdh?
DHÀ: Dìreach gabh air do shocair...
AON: Chan urrainn dhomh.
DHÀ: Siuthad.
AON: Tha mi duilich.

#29 SGRIOBT TUIGSE (TRIÙIR)

- AON:** Dè cho fada?
DHÀ: Sia mìosan.
AON: Sia mìosan! Carson nach do dh'inns thu dhuinn?
DHÀ: Chan eil fhios agam.
TRÌ: Chan urrainn dhomh chreidsinn gun do chùm thu agad fhèin e!
DHÀ: Tha mi duilich...
TRÌ: Cha leig thu leas a bhith duilich.
AON: Dè a-nise?
DHÀ: Chan eil mi buileach cinnteach.
AON: Feumaidh tu innse do Phòl.
DHÀ: Chan urrainn dhomh!
AON: Feumaidh tu!
DHÀ: Gheibh e a-mach air a' cheann thall co-dhiù.
TRÌ: Tha mi a' creidsinn gum faigh.
DHÀ: San eadar-ama ge-tà, cumaidh sinn againn fhèin e.

#30 SGRIOBT TUIGSE (DITHIS)

- AON:** Carson?
- DHÀ:** 'S e an dòigh as fheàrr.
- AON:** Bheil thu dha-rìribh?
- DHÀ:** Carson nach bithinn?
- AON:** Dìreach èist.
- DHÀ:** Chan èist.
- AON:** Feumaidh sinn bruidhinn mun a seo.
- DHÀ:** Chan eil càil agam ri ràdh.
- AON:** Nach stad thu?
- DHÀ:** Tha mi dol ga dhèanamh.
- AON:** Chan eil an-dràsta!
- DHÀ:** Tha mi duilich.
- AON:** Na dèan seo.

#32 BÒRD-STÒIRIDH

#33 MONOLOG

Duilleag-obrach monolog

Cuidichidh an duilleag-obrach seo thu le bhith a' cruthachadh monolog a tha stèidhichte air fiosrachadh a th' agad mun character agus do mhac-meanmna. Feumaidh e bhith comasach dhuinn am monolog a chreidsinn. Mar sin bu chòir dha freagairt air/a bhith co-cheangailte ri pearsa, creideamh, prionnsapalan, càirdeasan no cùisean/uallaichean a' character.

Ainm a' character:			
Seòrsa monolog:	Monolog pearsanta/riut fhèin		No... Cò ris a tha thu a' bruidhinn?

Mun character:

Gnè:		Aois:	

Feartan pearsa:	

Measail air:	

Gràin air:	

Eagal ro/mu:	

A' faireachdainn sàbhailte nuair/le...:	

Mun t-suidheachadh aca:

Gnothaichean cultarail:	

Draghail/ Iomagaineach mu:	

Càit a bheil am monolog a' tachairt?	

Càirdeasan is còmhstri:

Deagh chàirdeasan/ dhàimhean teaghlaich:	

Droch chàirdeasan/ dhàimhean teaghlaich:	

Caraidean: Ciamar a gheibh thu taic bho charaidean?	

Còmhstri ri caraidean:	

Daoine nach toigh leat/carson:	

Cùisean:

Ceist a' mhonolog:	

Dè dh'fhaodadh an gnothach/a' cheist a rèiteach?	

Dè tha thu a' miannachadh a thachras?	

Dè na cnapan-starra no na rudan a tha a' dol nad aghaidh ann a bhith a' faighinn do mhiann?	

Co-dhùnadh:

Dè chuireas stad/ crìoch air a' mhonolog?	Tachartas		Fuasgladh/ Freagairt	

Thoir cunntas mun deireadh: stad/ crìoch no fuasgladh:	

#34 SGRIOBT: A' CUR NA COIRE

B: (*Leth-taobh – ris an luchd-amais*) Bha sinn nar suidhe taobh a-muigh oifis a' cheannaird airson ùine mhòr. Shaoileadh tu gun robh làithean air a dhol seachad, làithean! Bha e uabhasach uile gu lèir!

A: Dè cho fad' 's a dh'fheumas sinn feitheamh an seo?

B: Dè cho fad' 's a tha thu smaointinn? (*Stad mionaid*)

A: (*A' sìor choimhead air B*) 'S e do choire-sa a tha seo.

B: Chan e, 's dòcha gur e mo bheachd-sa a bh' ann ach 's tusa an òinseach/t-amadan a bha gòrach gu leòr a dhèanamh. (*A' sìor choimhead air A, an uair sin ag èirigh agus a' coiseachd gu grad chun na h-uinneig*)

A: Am falbh sinn? Fhios agad, an teich sinn? (*A' tòiseachadh air...*)

B: Oh bhiodh sin glic, Einstein! Is càit an tèid sinn? Chan eil ar pàrantan dol a chur fàilte chridheil oirnn a-nis, a bheil? Gloidhc!

A: Tha mi dol a dh'innse dhaibh gur e do bheachd-sa a bh' ann. Do choire-sa gu lèir... (*Ag èirigh agus a' coiseachd gu grad*)

B: (*A' bruidhinn gu slaodach agus a' coiseachd a dh'ionnsaigh A*) Ò, a bheil gu dearbh? Uill, innsidh mise dhut dè thachras ma chanas tu càil den t-seòrsa!

A: Siuthad ma-thà, dall ort is inns dhomh.... (*Beagan eagail air is a' coiseachd an comhair a chùil*)

B: (*An dithis a' seasamh gu math faisg air a chèile 's a' sìor choimhead a chèile. Tha doras a' dèanamh brag!*) (*A' bruidhinn far-stèidse*) Ò, seadh, a cheannaird. Bha sinn dìreach nar seasamh an seo mar charaidean. Bheil sibh airson mise fhaicinn an toiseach? Chan eil ... Ceart ma-thà ... Seadh, Sir. Fuirichidh mi dìreach an seo. (*A agus B a' coimhead a chèile san t-sàmhchair. A a' falbh a bhruidhinn ris a' cheannard*)

An dàrna turas a leughas sibh e, feuchaibh ri stad is ùine sàmhchair a chur eadar gach turas a bhruidhneas na caractaran. Chì sibh gu bheil buaidh aige seo air a' ghreimeachadh 's an teannachadh.

Seo tuilleadh sgrìobtan ri fheuchainn. Bidh iad a' cur an dà chuid cànan agus sàmhchair gu feum...

#35 SGRIOBT: A' FEITHEAMH

(A agus B nan suidhe còmhla, ann an sàmhchair)

A: *(An dèidh ùine gun bhruidhinn)* Tha i fuar.

B: Seadh.

(Sàmhchair)

A: Dè cho fad' 's a tha thu smaoineachadh a bhios sinn a' feitheamh?

B: Cho fad' 's a bheir e.

(Mòmaid)

Bidh e seo uaireigin.

(Sàmhchair)

Bheil an t-eagal ort?

(Sàmhchair)

A: Tha.

(Sàmhchair)

B: An cuala tu sin?

A: Cha chuala, dè?

(A a' fàs draghail. B a' gàireachdainn)

A: Sin e, tha mise a' falbh! *(Ag èirigh gus falbh)*

B: Fuirich far a bheil thu, a ghloidhc! Tha cuimhne agad na thuirte e.

(Sàmhchair. A a' dèanamh suidhe a-rithist)

A: Cha bhithinn an seo mura b' e... *(A' stad)*

(Mòmaid)

B: Mura b' e dè? *(A' coimhead gu dlùth ri A.)*

(Sàmhchair)

#36 SGRIOBT: MADAINN MHATH

(A nan suidhe ann an sàmhchair agus nan aonar. B a' nochdadh gu sunndach)

B: Madainn mhath!

(A' coimhead suas gu slaodach)

A: Dè?

B: Thuirt mi madainn mhath.

A: Bu chòir nàire bhith ort!

B: Eh...Dè? Cha tuirt mi ach madainn mhath.

A: Dùin do bheul!

(Sàmhchair)

B: Bha mi dìreach a' feuchainn ri bhith càirdeil.

A: Beul gun phutan, a' dol fad an latha. Nach sguir thu a chabadaich uair sam bith?

B: Cha tuirt mi ach madainn mhath?

A: Nis, èist thusa riumsa, ma thig facal eile bhod bheul, chan eil fhios dè nì mi...

(C a' nochdadh)

C: Madainn mhath!

A+B: Dùin do bheul!

Clàr-leughaidh (Dealbhan-cluiche)

Solas na Gealaich: Deich deilbh-chluich le Pòl MacAonghais

An Fhirinn agus a' Bhreug: Deich dealbhan-cluiche le Tormod Calum Dòmhnallach

Snìomh nan Dual: 6 Cluichean le Iain Moireach

Sia Dealbh-chluichean le Donaidh Mac'Illeathain

Cuirm an Òir: Trì Dealbhan-cluiche le Alasdair Caimbeul.

Sia Dealbhan-cluiche le Alasdair Caimbeul

Tir an Àigh: Sgialachdan, Dealbhan-cluiche, Bàrdachd le Dòmhnall Grannd

Shrapnel le Catriona Lexy Chaimbeul

Am Bàsachadh Mòr le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Dearbhaidh an Fhìrinn i Fhèin le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Ceartas...? le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

An t-Uil' Fhìrinn le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Tillidh gach Uan gu Innis le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Cuibhl' an Fhortain le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Cò shaoileadh e! le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Rud a thig leis a' ghaoith... le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Sgeir nan Ròn le Dòmhnall Mac a' Ghobhainn

Ruairidh Roimh-ainmichte le John Brandane (eadar-theangachadh le Aonghas Mac Mhaoilein)

Clann Rìgh Lochlainn le Beitidh NicArtair

Cèilidh le Catriona Lexy Chaimbeul agus Màiri Sìne Chaimbeul

Iulius Caesar, William Shakespeare (air eadar-theangachadh)

Doras Dùinte/Closed Door le Catriona Lexy Chaimbeul

Uilleam Tell, le Friedrich Schiller (eadar-theangachadh)

Teaghlach Thormoid Bhuidhe le Fionnlagh MacLeòid

Ceanglaichean Feumail

Doras Dùinte le Catriona Lexy Chaimbeul, criomag: <https://vimeo.com/110616964>

Sealladh: <https://www.youtube.com/watch?v=ez24X-6BzMo>

An Ceasnachadh: <https://www.youtube.com/watch?v=HNJgudcRi64>

'S Fheàrrde Duine Gàire: <https://www.youtube.com/watch?v=jbBkqaDd0HE>

Sgoil Shamhraidh Dràma, Film mu Inbhe: <https://www.youtube.com/watch?v=zypkV05mPSo>

FilmG: Tutorials:

- Toiseach Tòiseachaidh na Sgeòil
https://www.youtube.com/watch?v=St4pAdw8wq8&list=PLZYACi5uBlkWC_VClEkWVE2lfGrWGAyZo&index=4
- A' Sgrìobhadh Sgrìobt Pàirt 1 <https://www.youtube.com/watch?v=hidLoJlfDU>
- A' Sgrìobhadh Sgrìobt Pàirt 2 <https://www.youtube.com/watch?v=XOIhApGU6JU>
- Preasantadh
https://www.youtube.com/watch?v=jVcl2mYBOBE&list=PLZYACi5uBlkWC_VClEkWVE2lfGrWGAyZo
- Fuaim, Camara is Solais air fòn-làimhe
https://www.youtube.com/watch?v=8QqSpL2v3I4&list=PLZYACi5uBlkWC_VClEkWVE2lfGrWGAyZo&index=2
- Gearradh
https://www.youtube.com/watch?v=TlqKXRDDTB8&list=PLZYACi5uBlkWC_VClEkWVE2lfGrWGAyZo&index=3

An Àite Eadar Na Facail: <https://www.youtube.com/watch?v=EQkPtqf3EpQ>

Briste: <https://vimeo.com/manage/videos/262819176>

A bheil thu gam thuigsinn?: <https://www.youtube.com/watch?v=5T9hTQXpASE>

An t-Sireadh: <https://vimeo.com/262802239>

Uisge-beatha gu leòr: <https://vimeo.com/124292297>

Nach Fuar am Poll le Chrisella Ross: <https://www.youtube.com/watch?v=L5W3yc7SLzs>

SSD Taisbeanadh 2011: <https://www.youtube.com/watch?v=IIGQKo4v70U>

SSD 2014 An Ite Gheal: https://www.youtube.com/watch?v=eIE3r5U_gyE

Sequamur: <https://www.youtube.com/watch?v=oLMGeI0hjmQ>

Briseadh na Cloiche, tràilear: <https://vimeo.com/105548103>

Dà Latha san Dàmhair: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b03c57hk/clips>

Torcuil's Guide to Being a Gael: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b04vf253/clips>

Gaol @ Gael: <http://www.bbc.co.uk/programmes/b06dw7b9/clips>

Shrapnel:

<https://vimeo.com/144522809> (ag ullachadh)

<https://www.youtube.com/watch?v=cqPiSMYBYQ> (a' tàladh)

<https://vimeo.com/231356356> (a' cluich)

Taisbeanadh SSD 2013: <https://www.youtube.com/watch?v=9y1JlivMLmM>

Elvis, tràilear: <https://www.youtube.com/watch?v=oeDSl1ixC5U>

Comadaidh Òir: <https://www.youtube.com/watch?v=btg-aEPNiRg>

Comadaidh Òir: <https://www.youtube.com/watch?v=9DVzY9ax72k>

Gruth is Uachdar: <https://www.youtube.com/watch?v=BuboFXK-Vds>

<https://www.facebook.com/bbcalba/videos/gruth-is-uachdar/5759432734098661/>

Ran Dan, Floraidh san Ospadal: https://www.youtube.com/watch?v=RX2x_vK7E8g

Ran Dan, Am Prionnsa Teàrlach: https://www.youtube.com/watch?v=SuT_VI2J6Kw

Ran Dan, Calanais: <https://www.youtube.com/watch?v=huyulUBHjSQ>

SSD 2011, Pàirt 1: <https://www.youtube.com/watch?v=IIGQKo4v70U>

SSD 2011, Pàirt 2: <https://www.youtube.com/watch?v=3JljsM7tUEg>

Earbsa ann an co-obrachadh: <https://vimeo.com/670625278>

Sgioba Ball-coise ann an Innis Tile: <https://www.youtube.com/watch?v=NHpAYlas7IA>

Aon, Dhà, Strì: <https://www.youtube.com/watch?v=BwMLs3sek6Q>

Charlie Chaplin: <https://www.youtube.com/watch?v=RUMDflaCEu8>

Maidhm, A' sàbhaladh uisge: https://www.youtube.com/watch?v=2hCnc_5n5CE

Maidhm, Math is Olc: <https://www.youtube.com/watch?v=QHy1zMKfbmY>

Mo Ghàrradh: <https://vimeo.com/57675815>

Seachdain gun Seòladh: <https://vimeo.com/149620742>

Sin an rud a bu mhiann leam: <https://vimeo.com/84595570>

Brisidh Tu: <https://vimeo.com/manage/videos/57843141>

Cleasaichean Sràide nan Ìomhaighean Cloiche:

<https://www.youtube.com/watch?v=JlfsXd62Qss>

<https://www.youtube.com/watch?v=Grr2JUoKyMM>

<https://www.youtube.com/watch?v=wEDFPKu8UUY>

MacTalla nan Eun, Opara Eòrpach: <https://www.youtube.com/watch?v=Hm10Bx-3KfA>

http://news.bbc.co.uk/1/hi/scotland/highlands_and_islands/6768195.stm

Maise-gnùis maidhm: http://makeup.lovetoknow.com/Mime_Makeup

Briathrachas Feumail

Àbhachd – comedy

Àibheiseachadh – exaggeration, fantasy

Ann an làrach nam bonn – ad lib

Àirde – climax

Aire – attention/focus

Aithris – narration

Aoir – satire

Astar – pace

Atmosfir – atmosphere

Balans – balance

Balbh-chluich/Maidhm – mime

Blas – accent

Boillsgeadh – flashback, flash forward

Beantainn chorporra – body contact, physical interaction

Càirdeas – relationship

Caochlaideach – non-linear, non-chronological

Car, tionndadh – twist, turn

Caractarachd – characterisation

Cleachdadh ìrean – using levels

Cleachdaidhean – habits, customs, conventions

Cleachdaidhean is modhan pearsa – habits, mannerisms

Cleas – an act/action

Coimeas – comparison

Coraidhografaidh – choreography

Còmhstri – conflict/struggle

Conaltradh-bodhaig – body language

Cruth dràma – drama form, structure

Cuideam – emphasis

Cùis – issue

Cunntas – account

Cuspair – subject, topic

Dàimh – bond

Dealbh reòthte – freeze scene

Deas-bhriathrach – eloquent
Dràma aithriseach, dràma cunntasach – drama documentary
Dràma ceòlmhor – musical drama
Dràma greimeachaidh – thriller drama
Dualchainnt – dialect
Fantasachd – fantasy
Faoin-dhràma – melodrama
Feartan – features/characteristics
Fèin-labhairt – soliloquy, talking aloud to yourself
Fiamh-gnùis – expression
Fileantachd – fluency
Fiorachas – realistic representation
Fòram tèatair – forum theatre
Fuasgladh – revelation, resolution
Geàrr-chunntas – summary
Giùlan – conduct, behaviour
Glacadh-sùla – eye contact
Gleus – pitch
Gnàthasach – naturalistic/idiomatic
Gnàth-ìomhaigh – stereotype
Gnè – genre
Greimeachadh – capturing, grasping, gripping
Guth àrd/beag – volume
Guth-thairis – voice over
Inbhe – status
Ìomhaigheachd – imagery
Ìoranas – irony
Leantainneach – Linear, chronological
Leasachadh – development
Lèirmheas – review
Leth-taobh – aside
Luachadh – evaluation
Luchd-amais – audience
Maise-gnùis – makeup

Mìneachadh – explanation
Modh – manner, style, behaviour, form
Modh cruthachaidh – stimulus, creative prompt
Modh-bodhaig – gesture
Modh-labhairt/-cànain – register
Mòmaid/stad – pause
Monolog – monologue
Neo-ghnàthsach – unlikely, unnatural
Nòs – stoidhle
Òcaideachadh – improvisation
Opara – opera
Os-fhìorachas – non-realistic representation
Pantomaim – pantomime
Plota – plot
Pongalachd – articulation, precision, accuracy
Riochdachadh – production
Ruitheam – rhythm
Sealladh – scene, perspective
Seanchas – saga, lore, traditional tale
Seasamh – stance
Seat – set
Sgeadachadh – dress, decoration, ornamentation
Sgrùdadh – analysis
Siùbhlachas – flow
Soilleireachd – clarity
Stiùireadh – direction/guidance
Stoidhle dràma – drama style
Suidheachadh – setting, situation
Tableau – series of imagery using the human body
Teachdaireachd – message, meaning
Tèama - theme
Teannachadh – suspense
Timeachadh – timing
Tòna – Tone
Traidseadaidh – tragedy
Uidheamachd – equipment

